

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Ateliér arteterapie

Bakalářská práce

Odras partnerských vztahů v koláži

Vypracovala: Eliška Laudová

Vedoucí práce: Mgr. Luboš Krninský, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 19. dubna 2024

.....

Eliška Laudová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, Mgr. Luboši Krninskému, Ph.D., za odborné vedení práce, podnětné rady, vstřícný přístup a čas, který mi věnoval. Děkuji všem účastníkům, kteří si našli čas a byli ochotni přispět svými artefakty do mého výzkumu. V neposlední řadě děkuji své rodině za pomoc po celou dobu mého studia. Svému otci zvláště za trpělivost při pročitání mé bakalářské práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá zkoumáním prvků partnerských vztahů při tvorbě koláží. Technika koláže byla zvolena pro její přístupnost a větší otevřenost lidem bez umělecké zkušenosti. Teoretická část pojednává o její historii, technikách a přínosu zejména v arteterapii. Věnuje se také popisu biblického příběhu Adama a Evy, jež je pro její práci klíčový. Práce se proto zčásti opírá o prvky hagioterapie a pracuje s příběhem samotným. Dále se věnuje rozboru hlavních symbolik tohoto příběhu, které poté zkoumá přímo v artefaktech vytvořených účastníky. V praktické části se nachází rozhovory s autory koláží a rozbor jednotlivých prvků. Analýza nabízí jednu z několika možností výkladu a zkoumá spíše zážitek z procesu a pocit ze ztvárněného díla jako takového. Kvalitativní výzkum spočívá ve sledování použitých materiálů, které se v jednotlivých artefaktech opakují. Odhaluje spojitosti a rozdílnosti. Porovnává tvorby žen a mužů, ale také práci mezi partnery. Výzkum pracuje se čtyřmi páry ve věku mladé dospělosti. Zachycuje jedinečnost každého vytvořeného díla a zkoumá práce do jednotlivých detailů. Výzkum prokázal, že artefakty tvořené se stejným zadáním a s použitím stejného materiálu se mohou v mnohém lišit. Někteří autoři vytvořili koláž dle biblického příběhu, jiní ale pojali zpracování jako manifestaci svého partnerského vztahu. Od těchto skutečností se odráží i výklad jednotlivých prvků, které jsou navzájem porovnávány. Výzkum došel k závěru, že i použití stejných obrázků v rámci páru může nést rozdílnou symboliku.

Klíčová slova: partnerské vztahy; koláž; Adam a Eva; symbol

Abstract

This bachelor thesis explores the elements of partner relationships in the creation of collages. The collage technique was chosen for its accessibility and greater openness to people with no artistic experience. The theoretical part discusses its history, techniques and contribution in art therapy. It also discusses the biblical story of Adam and Eve, which is the main theme in this work. The thesis therefore partly relies on elements of hagiotherapy and works with the story itself. It then goes on to analyse the main symbolisms of the story and subsequently explores directly in the artefacts produced by the participants. The practical part includes interviews with the authors of the collages and an analysis of the individual elements. The analysis offers one of several possible interpretations and explores more the experience of the process and the feeling of the work as a whole. The qualitative research consists of observing the materials used, which are repeated in each artefact. It reveals connections and differences. It compares the work of women and men, but also the work between partners. The research works with four couples in young adulthood. It captures the uniqueness of each piece created and examines the works in detail. The research has shown that artefacts created with the same brief and using the same materials can differ in many ways. Some artists have created a collage based on a biblical story, but others have conceived of the process as a manifestation of their partner relationship. The interpretation of the elements, which are compared with each other, reflects these facts. Research has concluded that even the use of the same images within a couple can carry different symbolism.

Keywords: partnerships; collage; Adam and Eve; symbol

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. KOLÁŽ	11
1.1 Co je to koláž	11
1.2 Historie koláže	13
1.2.1 Jiří Kolář	16
1.3 Koláž v arteterapii	19
2. HAGIOTERAPIE	23
3. BIBLICKÝ PŘÍBĚH ADAM A EVA	27
3.1 Klíčové prvky v příběhu	29
3.2 Symboly	32
3.2.1 Adam a Eva	32
3.2.2 Bůh otec	34
3.2.3 Ráj	36
3.2.4 Strom	37
3.2.5 Jablko	38
3.2.6 Had	39
4. MLADÁ DOSPĚLOST	41
4.1 Klíčová témata daného věku	42
II. PRAKTICKÁ ČÁST	47
5. ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI	48
6. VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY	48
7. METODA A POSTUP	49
7.1 Výzkumný soubor	50
7.2 Zadání a výzkumný proces	50
7.3 Etické hledisko výzkumu	51
8. VÝSLEDKY	51
8.1 Případové studie	52
8.1.1 Případová studie č. 1	52
8.1.2 Případová studie č. 2	65

8.1.3 Případová studie č. 3	75
8.1.4 Případová studie č. 4	86
9. DISKUZE.....	101
ZÁVĚR.....	112
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	115
SEZNAM PŘÍLOH	118

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje koláži. Jejím druhům, způsobu jejího zpracování, postupům a následné interpretaci v podobě rozhovorů s autory. Zkoumání symbolů, jež vznikají při tvorbě biblického příběhu Adam a Eva. Technika koláže je zvolena z důvodu větší otevřenosti a přístupnosti lidem bez umělecké zkušenosti. Dle mých vlastních zkušeností je tvorba koláže méně náročná a schůdnější formou tvorby, jelikož se využívá již vzniklých artefaktů. Koláž je velmi nápomocnou tvorbou pro symbolickou práci. Ačkoli se může zdát jednoduchá na zpracování, je zároveň velmi bohatá na symboliku.

Teoretická část se dále zabývá koláží jako takovou. Její historií, známými umělci, jež s technikou koláže pracovali. Zkoumá její funkci v arteterapii. Součástí je též téma hagioterapie, jelikož bylo využito tématu Adama a Evy. Pojednává o samotném příběhu a hlavní symboly jednotlivě rozebírá a zkoumá. Nejprve teoreticky, poté i prakticky v jednotlivých rozhovorech a analýzách.

Oslovení participanti jsou ve věku mladé dospělosti. Klíčová témata tohoto období jsou bezpochyby osamostatnění se, partnerství, intimita, sexualita, tvoření nového domova a nové rodiny a mnoho dalších.

V dnešní době se témata vývojových etap a jejich vymezení lehce posouvají. Vztahovost tu však stále zůstává, i když často v proměněné podobě. Příběh Adama a Evy je jakýmsi návratem k sobě a k milostnému životu. Ukazuje nám, jak důležité je každé rozhodnutí, jak musíme být obezřetní a držet při sobě. Jedná se též o téma tělesnosti, pokušení, studu, prozření a následného trestu. Tato témata vnímá každý naprosto jinak, a to se též potvrdilo v autorských kolážích.

Výzkum probíhá nejen vnitro případově, tedy v rámci páru, ale také mezi páry navzájem. Součástí je i mezi případový výzkum, jež se zabývá tvorbou žen a mužů. Nesnaží se však vytvořit ideální rámec, se kterým by se následně dalo pracovat vždy a se všemi. To není možné, a ani to není cílem. Věnuje se individualitě ztvárnění a zkoumá podobnosti a rozdílnosti mezi jednotlivými artefakty.

Interpretace v podobě společných rozhovorů je pouze nabídkou, jednou možnou cestou, kudy se vydat. Tak jako každý autor pojímá symboliku obrázku jinak, tak každý terapeut nahlíží na vzniklý artefakt jiným způsobem. Nabízí autorovi možné cesty, je však na něm, kudy se vydá a terapeut ho může pouze doprovázet. Proto je i tato práce jakousi nabídkou pro čtenáře. Jedním pohledem z mnoha možných.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. KOLÁŽ

Koláž provází výtvarnou tvorbu již od dob kubismu a zejména ve 20. století se rozšířila ve svém působení i mimo výtvarné umění do dalších odvětví uměleckých směrů. Touto technikou se zabývalo v průběhu let mnoho umělců, a tak je tomu dodnes. Vzniklo mnoho způsobů, jak s touto technikou zacházet a přišlo se na mnoho přínosných cest, jak s touto technikou pracovat. Nejen v umělecké sféře, ale pochopitelně i v té terapeutické. (Voříšková, 2006) Seznámíme se se zmíněnými technikami, historií, slavnými umělci, jež s touto technikou pracovali a v neposlední řadě se budeme věnovat i jejímu přínosu v samotné arteterapii.

1.1 Co je to koláž

„Slovo koláž odvozuje svůj původ z francouzského collage, což znamená lepení, které mělo být určujícím znakem.“ (Lhotová & Perout, 2018, s. 166)

Její různorodé techniky překračují hranice plošného díla a nezůstává pouze u lepení papírového materiálu na plochu, i přesto, že z tohoto základu každá koláž vychází. (Marxová, 2018) „Zažitý postup její tvorby je založen na vybírání a vystřihování vhodných motivů, na jejich aranžování a sestavování do kompozičních a tematických celků.“ (Mazehóová et al., 2023, s. 29) Dle Lhotové a Perouta (2018) je koláž dílem tvořeným z papírových výstřižků, které jsou následně nalepovány na podklad. Víme však, že v použitých materiálech se meze nekladou a postupem času umělci lepili i na jiné, fyzické předměty, nejen na základní podložku. Každopádně je koláž „...sestřihem a spojením různých částí do nového celku...“ (Lhotová & Perout, 2018, s. 165)

Výběr materiálu může být volen z několika médií, ať už klient sáhne po časopise, knize, novinách či internetových zdrojích. Klientovi může být materiál též přidělen, tak jako je to v tomto (našem) případě. (Lhotová & Perout, 2018)

Proces tvorby koláže je řízeným tvořením, kdy klient vědomě a plánovaně skládá vystřižené obrázky k sobě. Motivy poskládané do nových celků dostávají nové individuální symbolické obsahy a mění se jejich vzájemný vztah. (Mazehóová et al., 2023)

Někdy může hrát roli náhoda, když by chtěl klient jednat spontánně a nešlo by o přesné zadání. Často se takto děje v případech, kdy je hlavním cílem uvolnění, rozptýlení či relaxace. Zmíněné výstřižky mohou být kombinovány s kresbou či malbou různých technik. (Lhotová & Perout, 2018)

Díky rozstříhání či roztrhání původních obrazů k použití jejich částí do nové koláže, vzniká obraz nový, který nám najednou dává větší smysl. Něco z těch předchozích však zůstává. Pracujeme s novým artefaktem, i přesto, že jeho kousky kdysi tvořily jiný celek. S tímto pocitem se umělec dívá na svou koláž a může to v něm zanechat různorodé pocity. (Lhotová & Perout, 2018)

Spojením jednotlivých kousků do nového celku můžeme vidět „...každou věc z nové perspektivy, její význam se rozšíří a posune...“ (Lhotová & Perout, 2018, s. 165)

Takto člověk dává věcem nový význam a svůj vlastní smysl. Bere kousky, jež ve svých kontextech něco znamenaly a přetváří je do nových celků, kde vzniká nový význam, dle jeho potřeb a představ. (Lhotová & Perout, 2018) Určité souznění tedy vzniká tím, že umístíme vedle sebe dva prvky, které svou odlišností vytvoří nový výstižný celek. (Stockwell, 2017)

Klienti s koláží pracují méně racionálně než s klasickou malbou. Podle Lhotové a Perouta (2018) rychleji a bezbolestně otevírá jednotlivé souvislosti, zejména díky své jisté jednoduchosti a nahodilosti. Může tak lépe pracovat s neovlivitelnými náhodami. Probouzí asociační představivost a je zrcadlem současného myšlení.

Koláž je vyjádřením autora. Může být např. protestem, s jehož tematikou jsme se setkali v historii, kdy umělci používali prostředky koláže k protestu proti tehdejší společnosti. Může být ale také metaforou, která slouží k projevení jistých pocitů, které autor vyjadřuje pomocí použitých obrázků. Může též zobrazovat vzpomínky, které se díky poskládání dohromady v jednom artefaktu prolínají se současností. (Lhotová & Perout, 2018) Dle Mechanického (cit. podle Marxová, 2018) se v tvorbě koláže může odrážet citový prožitek, ale i racionální vztah ke světu. Svou roli zde hraje náhoda, ale ovlivnit ji může i systematický přístup. Často se tyto skutečnosti dohromady potkávají a prolínají stejně jako jednotlivé obrázky. Koláž pomáhá rozvoji fantazie a hravosti. Dopřává velké

pole působnosti představivosti autora. Dovoluje prolínání různých časových rovin a významových vrstev.

Jeden z dalších pohledů může být, že „...se koláž stává zároveň nástrojem procesu hledání a podkladem pro určitou kritickou manipulaci, usilující o změnu stávajících forem a vžitých představ, o rozrušení ustálených vztahů mezi slovy, věcmi a jejich obrazy.“ (Moulin, 1993, s. 187)

Koláž je součástí výtvarného umění i terapeutické práce. Postupem času si prošla mnohočetnými změnami. Mění se její formáty, styly, metody, ale i význam a úloha. (Marxová, 2018)

S koláží se setkáváme mimo výtvarné umění také např. ve filmu, literatuře, sochařství a v mnoha dalších uměleckých směrech. V těchto případech v technice koláže nejde o umístování barev, ale o rozmístění materiálních, slovních a vizuálních složek.

Umístění prvků je základem a zároveň i hnací silou pro jakékoliv umělecké dílo. (Stockwell, 2017)

1.2 Historie koláže

Koláž a její úplné začátky v tvorbě se váží na umělce G. Braqueta a P. Picassa, kteří nazývali tuto techniku francouzským slovním spojením *papier collés*. Původně tato technika pracovala s novinovými útržky, tapetami, nálepkami a podobným materiálem, jenž byl vlepován do jednotného obrazu. (Lhotová & Perout, 2018)

Název automaticky navodí představu o papírových zdrojích. Koláž však využívá i jiných materiálů, které mohou být nalepeny jak na ploše, tak ale i do prostoru. (Mazehóová et al., 2023) Například pomocí složeného papíru, plechu, dřeva a dalších materiálů umělci tvořili prostorové reliéfy. S touto inovací se k prvním autorům koláží přidal ještě malíř J. Gris. (Lhotová & Perout, 2018) Přesto, že se moderní koláž vyvinula již v 19. století, umělci začala být využívána až na začátku století dvacátého. (Mazehóová et al., 2023)

Sloužila k vyjádření, ale mnohdy i kritice jejich světa. Objevovaly se v ní náměty moderních technologií, politiky či reklamy. (Mazehóová et al., 2023)

Postupem času, se změnou přístupu k umění, se mění i koláž samotná. Obohacuje se volba použitých materiálů i námětů. Koláž se stala významnou pro období futurismu, dadaismu, surrealismu, abstraktního umění či pop-artu. S obdobím a novým materiálem se mění také podoba a ve finále i označení pro jednotlivé techniky. (Marxová, 2018) O těchto různorodých technikách pojednávají další kapitoly.

V období kubistického umění, kdy umělci mimo jiné řeší téma prostorovosti, Pablo Picasso zapojuje do svých maleb fyzické předměty. Ať už se jednalo o různé typy výstřižků či trojrozměrné objekty. U nás se do techniky koláže s kubistickými prvky pustil Emil Filla či Otto Gutfreund. (Marxová, 2018)

Futurismus se proplétá s konstruktivismem, a to můžeme pozorovat zejména v tvorbě koláže. Objevují se geometrické tvary a konstruktivní struktury. Futuristické umění oslavuje člověka a jeho vítězství nad přírodou, vrchol pokroku a techniky. V umění konstruktivismu jde zejména o účelnost věcí, dynamiku a dokonalé struktury. Umělci, jako byli Alexander Rodčenko nebo El Lisickij, objevují v tuto dobu techniku fotomontáže.

Jejich kombinace výtvarných technik a fotografie se nadále používala i v umění dadaismu. Práci s ní zkoumal také Raoul Hausmann. Tato technika postupně přetrvávala až do období pop-artu i po něm. (Marxová, 2018)

Dadaismus se rozvinul zejména po druhé světové válce a i tento proud užíval technik koláže. Významným tématem byla satira za použití karikatur, ironie a sarkasmu. Velkou zálibu umělci tehdejší doby nacházeli v použití motivů a předmětů z populární kultury, a díky nim tvořili nesmyslná díla. (Mazehóová et al., 2023) Koláž pro ně byla vyjádřením vzdoru proti násilnickému světu, ve kterém v té době žili. Symbol protestu proti tehdejší společnosti, politice, ale také tradičnímu umění. Náplněmi jejich tvorby byly chaos, ironie a absurdita. Dadaistická tvorba byla protiválečnická a velmi provokativní. (Marxová, 2018) Umělci tvořící v tomto období byli např. Robert Rauschenberg či Jasper Johns. (Mazehóová et al., 2023) Dále také Hannah Höch nebo Max Ernst. Díky umělcům dadaismu se koláž rozvinula a osamostatnila. (Marxová, 2018) „Ernst převedl metodu koláže z pocitové sféry dadaismu do poloh surrealismu.“ (Lhotová & Perout, 2018, s. 166)

Dle názoru surrealistických umělců měla koláž zvláštní výsadu pronikat do okolního světa. Do světa, který prožíval každý z nich velmi osobitě, vstupovali pomocí neobvyklých kombinací výstřižků, zasazení několika motivů a perspektiv do jednoho uměleckého díla. Pohled na surrealistický svět umělcovými očima můžeme nejlépe vidět v kolážích Maxe Ernsta či Karla Teigehe. Umělec Teige dokonce věřil, že se tvorba s prvky surrealismu, včetně technik koláží, stane základním kamenem pro budoucí lidové umění. Také, že tímto přístupem bude dosažitelná pro všechny, nejen pro špičkové umělce. (Mazehóová et al., 2023) Koláže mu sloužily jako záznam vlastních myšlenek. Tuto techniku využíval také při pozorování koláží ostatních umělců. (Marxová, 2018) Již surrealisté využívali lepení a dokreslování v kolážích ke hledání nevědomých prvků. Přirovnávali tyto procesy k práci se sny. Tyto postupy sloužily jako inspirace k tvůrčí činnosti. (Mazehóová et al., 2023)

„V surrealismu dvacátých až čtyřicátých let se koláž stala jedním z klíčových způsobů, jak aktivovat umělcovo nevědomí...“ (Mazehóová et al., 2023, s. 5)

Umění art-brut v koláži představil Jean Dubuffet. Velmi syrové umění má svou vlastní logiku a nový systém tvorby. Zpočátku touto metodou tvořili lidé s duševními poruchami a náměty byly často velmi niterné a těžko pochopitelné, jasné pouze jejich vlastním tvůrčitelům. Tyto skutečnosti mění v tomto období pohled na umění. Karel Forman, nebo také Pavel Kočíš posouvají techniku koláže ještě o krok dál. Polepují stěny svých bytů, a tak tvoří obrovské nástěnné koláže. (Marxová, 2018)

Ve Velké Británii v polovině padesátých let a později též v Americe se objevil nový směr nazývaný pop-art. (Mazehóová et al., 2023) Tvorba využívající zobrazování situací z běžného konzumního života. (Marxová, 2018)

Tento proud užíval tvorbu koláže k dosažení znázornění společenských problémů, jejich nadlehčení a parodování. Umělci používali těchto technik k demonstraci proti dosavadnímu systému učení a chápání umění. Mezi tyto umělce patřili např. Richard Hamilton či Eduardo Paolozzi. (Mazehóová et al., 2023)

Do umění pop-artu zařazujeme také metodu dekoláže, která využívá jako jedno z mnoha témat ke své tvorbě masovou kulturu. Hlavním představitelem tvorby dekoláže byl

Mimmo Rotello. Strhával plakáty z veřejných prostor a lepil je na plátno. (L. Pancová & M. Húsková, ústní sdělení, únor, 2023)

U nás se k těmto umělcům a jejich záměrům připojuje Jiří Kolář. V jeho dílech se projevuje velký zájem o folklor. V padesátých letech se jeho tvorba rapidně rozrůstala o nové styly, které se později staly velmi oblíbenými technikami i pro ostatní umělce. (Mazehóová et al., 2023) Velmi novým a netradičním způsobem zobrazuje „...prolínání textuality s vizualitou, umění se skutečností, minulost se současností.“ (Mazehóová et al., 2023, s. 6)

Dalšími umělci, kteří se u nás později věnovali technikám koláže, jsou např. Karel Trinkewitz, Svatopluk Klimeš, Jiří Hůla nebo Michal Cihlář. (Mazehóová et al., 2023)

Dále Miroslav Huptych, básník, kolážista a též arteterapeut, který vytvořil řadu projektivních koláží. (Lhotová & Perout, 2018)

Umělci, spojovaní s metodou tvorby koláží, se také rozlišují dle jejího použití. Např. umělec František Skála využíval techniku koláže pro ilustraci knih. Jiří Balcar pracoval s koláží v oblasti reklamy. Kouzlo koláže se využívalo jako designový prvek v módním návrhářství či k umění digitálnímu. Koláž byla v historii používána i v jiném než pouze výtvarném umění. Její podoby nalezneme v umění hudby, literatury, filmu či divadla. Takto je tomu i dnes. (Marxová, 2018)

1.2.1 Jiří Kolář

Jiří Kolář se narodil 14. září roku 1914. Je jednou z nejnámějších osobností umění 20. století, zejména jako básník a výtvarník. Se svou tvorbou velmi experimentoval, a proto je mu připsáno vymyšlení mnoha nových technik, zejména v oblasti koláží. Je jedním z hlavních představitelů umění koláže, a díky svým výtvarným dílům je znám nejen u nás, ale po celém světě. A právě proto tato kapitola pojednává o životě Jiřího Koláře a v následujících kapitolách si povíme více o různých technikách, kdy vznik mnoha z nich je připisován právě jemu.

První kniha básní, jež se mu dostala do rukou, byla od Jaroslava Seiferta. Kniha, která ho ale naprosto okouzila, byla od autora Marinettiho. Bylo mu šestnáct let, když četl knihu

Les mots en liberté, a ta ho inspirovala k umění psaní. Čerpal ze svého prostého života a inspirací mu byl všední život nižší třídy. Poezii bral velmi vážně a za uměním viděl odpracovanou dřinu. Věřil, že v jakémkoli umění je důležitější proces tvorby a vynaložené úsilí než samotný výsledek.

První koláže vystavil roku 1937 v divadle E. F. Buriana v Praze. Jednalo se o dvanáct koláží. Dochovala se pouze jedna, kterou později věnoval jako dar svému příteli. V této době se však stále více věnoval poezii než výtvarnému umění. Odborníci tvrdí, že se jeho díla z první výstavy značně liší od jeho pozdější práce. (Hamerníková, 2013)

V 50. letech se začíná více věnovat umění výtvarnému. Svá psaná slova nahradil tištěnými, která začal skládat do koláží společně s obrázky. Často používal k tvorbě koláží materiál z každodenního světa, chtěl se přiblížit k jeho všednosti a dosažitelnosti. (Moulin, 1993) Do té doby vydává svou první básnickou sbírku za pomoci Františka Halase. Stává se členem známé umělecké skupiny 42. Po válce odchází do Prahy, kde začíná pracovat jako redaktor. (Hamerníková, 2013)

Kolem roku 1960 se již postupně odvrací od psané poezie, stále ji však používá jako nástroj. Začíná experimentovat s technikami koláží, více a více se noří do umění výtvarného. Vznikají nové typy, jako jsou např. asambláž, muchláž, roláž a mnoho dalších, jež Kolář vytvářel kombinací několika výtvarných postupů. (Hamerníková, 2013)

O těchto technikách si povíme více v kapitole Typy koláží a jim podobné techniky.

Kolářova práce dokazuje, že vše se dá zmuchlat, rozstříhat a znovu slepit dohromady v umělecké dílo. Tuto práci s objekty nepovažuje za jejich zničení, ale právě naopak, daruje jim nový smysl. Tímto procesem chtěl také naznačit, jak krutý může být svět, kdy vše okolo na nás tlačí a útočí, až nás to trhá na kusy a pak zase poslepuje dohromady. Kolář tvořil to, čemu můžeme říkat obraz v obraze, ale také něco, co můžeme pojmenovat koláž v koláži. Kombinací mnoha různorodých technik vznikalo něco naprosto nového a unikátního. (Moulin, 1993)

„Ze surrealismu čerpal podnět ke kolážím, i když jinak mu zůstala surrealistická introverze cizí.“ (Hamerníková, 2013, s. 8) Jeho technika nevychází z technik kubistických, ve kterých tvořili např. Picasso či Braque. Pokud využil nějaké prvky jiných

kolážistů, vždy výsledek dovedl jinam. (Moulin, 1993) Tvoří naprosto odlišným způsobem než ostatní kolážisti. „...zpracovává a analyzuje strukturu obrazu...“ (Moulin, 1993, s. 187) Dle odborníků měl Kolář slabost pro renesanční umění. Zálibu měl též v italských freskách, jež znázorňují modré hvězdné oblohy, proto tuto symboliku často použil ve svých kolážích. Přitahoval ho složitý iluzivní prostor nebo objevy západního moderního malířství. Často také užíval obrazů z encyklopedií. Pracoval s již vzniklými uměleckými díly, kdy je přetvářel v něco svého, v něco nového. (Moulin, 1993)

V jeho případě nejde o koláž jako takovou, v jakém smyslu s ní pracujeme my. Kolář si hraje s utajenými symboly a smysly jednotlivých obrazů. Rozebírá je do jednotlivých částí a sestavuje opět zpět. Různými technikami dosahuje naprosté změny již vzniklého díla a přetváří jej do podoby jemu vlastní. Rekonstruuje vztahy mezi jednotlivými prvky, kdy dává přesnou váhu těm, které jsou spolu v interakci, které se překrývají a které drží podstatný odstup. (Moulin, 1993)

Tvořil též trojrozměrné koláže, kdy polepoval v podstatě vše, co nás jen napadne. Nechával si vyrábět předměty obrovských rozměrů, aby dosáhl efektu, který potřeboval. Opět se setkáváme s ohromnou mírou extravagance a originality. Nejprve do svých koláží vkládal malé předměty z každodenního světa, které můžeme nalézt v obyčejné domácnosti. Vše tvořil s nápaditostí jemu tak vlastní. Dával novou symboliku naprosto obyčejným věcem či spojením dvou věcí dohromady dodal nový pohled. (Hamerníková, 2013)

Na přelomu let 1963-1964 Jiří Kolář s pomocí dalších umělců zakládá novou skupinu Křižovatka. Vystavuje i v cizině, jako třeba v Berlíně či Londýně. I přes obrácení pozornosti k výtvarnému umění během svého života napsal několik dalších knih, divadelních her a hodně cestoval. Měl problémy s režimem, zvláště po nástupu komunismu.

U nás se mu, díky režimu, nedostalo zaslouženého docenění. V zemích, kde dříve vystavoval, však dostal ocenění a byl velmi známým umělcem. Vystavuje také v New Yorku v *The Guggenheim Museum*.

V roce 1977 může vycestovat, a díky získanému stipendiu v Berlíně emigruje do Paříže. O pět let později žádá o prodloužení pobytu ve Francii. Žádost je však zamítnuta a je odsouzen k roku vězení. Kolář se tedy nevrací do Československa, ale setrvává ve Francii, kde roku 1984 získává státní občanství. (Hamerníková, 2013)

Když jednou při tisku jeho díla došlo k chybě, Kolář vzal tuto skutečnost za osudovou a s touto náhodou se rozhodl pracovat. Vznikl tak typ defektní koláže, se kterou umělci pracují dodnes. „Niméně, až v roce 1987, tváří v tvář opakovaným vadám ve vytištěné knize, si Kolář uvědomuje, jaké zdroje improvizace se v jeho nápadu skrývají...“ (Moulin, 1993, s. 192) Později se tisknou artefakty již s tzv. kontrolovanou chybou stroje, kde se úmyslně upravuje tisk tak, aby nebyl doladěň jak barevně, tak technicky. (Moulin, 1993)

Roku 1989 prokázala městská galerie ve Francii úctu k jeho tvorbě v podobě shromáždění dvě stě kusů jeho děl. Byly vystaveny i artefakty z jednotlivých sérií, kde diváci mohli vidět postup a techniku tvorby koláží. (Moulin, 1993)

O rok později se rozhodne vrátit zpět domů. Získává cenu Jaroslava Seiferta a jeho knihy, dříve zakázané, se začínají opět publikovat.

Od roku 1999 po těžkém zranění a druhé mrtvici zůstává upoután na lůžko. Zvládl dokončit své poslední dílo, kterým byl deník z let 1998-2002. Zde se můžeme dočíst jak o jeho zdravotních komplikacích, tak o jeho uměleckých plánech, které už nestihl realizovat. Stále zůstal oddaný umění, které tvořil a čerpal ze světa okolo sebe. Jiří Kolář zemřel 11. srpna 2002 v Praze. (Hamerníková, 2013)

„...takže nakonec už nerozlišujeme mezi vysloveným a vytvořeným a zapojujeme se sami do vysoké metaforické - metafyzické - hry ticha mezi nevysloveným a zjevným.“ (Moulin, 1993, s. 194)

1.3 Koláž v arteterapii

„Výtvarné prostředky a jejich použití jsou tím, co odlišuje arteterapii od ostatních terapeutických postupů.“ (Mazehóová et al., 2023, s. 35)

Zpočátku sloužila k zpřesňování diagnóz, převážně u duševně nemocných. Později se zapojila terapeutická práce. Jejích technik se využívá v rámci psychoterapie, liší se však

tím, že v psychoterapii se pracuje výhradně verbálně. Při arteterapii se mimo práci klienta a terapeuta zahrnuje i role vytvořeného artefaktu. Arteterapie je prostředkem k uvolňování vnitřního napětí, zmírňování destruktivního chování, ulevuje od psychické zátěže a mnoho dalšího. Takto pomáhá pomocí tvořivých, kreativních a různých uměleckých technik. (Lhotová & Perout, 2018)

Arteterapie je v současné době velmi využívanou terapeutickou technikou, a to zejména díky využití jiného než verbálního sdělení. Tento i jiné přístupy fungující na neverbální strategii (muzikoterapie, dramaterapie, taneční a pohybová terapie a mnoho dalších) pomáhají klientům sdělovat své pocity, myšlenky, emoce a své psychické stavy snáze než klasickou formou. Terapeut volí z několika možností výtvarné a zároveň terapeutické strategie, ve kterých se soustředí zejména na symbolický obsah a vnitřní prožitky autora. Jednotlivé strategie jsou ovlivněny typem přístupu a jejich různých možných kombinací. (Mazehová et al., 2023)

Tak je tomu též v projektivně-intervenční arteterapii, kde se nejčastěji pracuje s akvarelem. Užívá se jak akvarelů tematických, tak akčních. Tyto postupy se využívají zejména pro práci s asociací, kterou využíval ke svým technikám již Leonardo da Vinci. (Lhotová & Perout, 2018)

Projektivně-intervenční terapie stojí na ontogenetickém vývoji jedince. Zakladatelem Rožnovské intervenční arteterapie je PhDr. Milan Kyzour. (Hromádková, 2017)

„Při její formulaci vycházel ze svých malířských zkušeností, ze snahy vylepšit pedagogický přístup i z poznatků např. Herberta Reada, Jeana Piageta, Sigmunda Freuda. Arteterapii pojímal především jako léčbu uměním. Jeho přístup se stal teoretickým i praktickým podložím studia Ateliéru arteterapie na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, které na počátku 90. let založil.“ (Hromádková, 2017, s. 20)

Důležitou roli hraje umělecký artefakt, skrz který probíhá komunikace mezi terapeutem a klientem. Umělecké dílo odráží klientovo pojetí sebe sama, vztahy s lidmi v jeho okolí a s okolím samotným. Dále jeho postavení ve vlastním světě, psychické složky a obsahy z nevědomí. Skrze neverbální komunikaci se terapie snaží vyhnout obranným mechanismům, a snáze tak dojít k danému problému, traumatu, se kterým klient do

terapie přichází. Pracuje s klientovými poznámkami, vysvětlením vlastní tvorby a odpovědí na cílené otázky terapeuta. Jedná se o analýzu a interpretaci díla. Mnozí tyto postupy spojují s technikou práce se sny a jejich výkladem. (Hromádková, 2017) „Koláž je ‚zkratka‘ blízká řeči nevědomí podobně jako sen.“ (Lhotová & Perout, 2018, s. 168)

Rožnovská intervenční arteterapie čerpá z mytologických a pohádkových témat. Zohledňuje také rytmus ročních období, svátků a tradic. Témata se nejčastěji zpracovávají pomocí akvarelových barev, koláž však hraje v Rožnovské intervenční arteterapii také svou roli. (Hromádková, 2017)

Ačkoli je koláž velmi oblíbenou technikou, používanou v několika terapeutických směrech, zpočátku se nebral tolik v potaz její symbolický obsah a terapeutický přesah. Díky své nenáročnosti byla používána na začátku terapie k odreagování a uvolnění klientovy tenze a případného strachu z procesu tvorby a samotné terapie. (Mazehóová et al., 2023)

Když se klient více sžije s procesem, může terapeut dle pocitu zadat určité téma. Zpočátku se často objevují témata spojená s okolním světem (Já a můj svět) či s rodinou (Rodinná koláž), aby měl terapeut přehled o funkci rodiny a rodinných vazbách. Pokud je tento prostor potřeba více prozkoumat, terapeut zadává témata podobná jako v malbě: matčin/otcův svět. Dále jsou dle potřeby používány podklady známých pohádek a mýtů, jako jsou např. Šípková Růženka, Perníková chaloupka, Medusa, Ledová královna a další, které s sebou nesou neméně významné příběhy. K prozkoumání druhé pocitové polarity se často volí zpracování Chladné koláže. Zadané téma je blíže zaměřeno na konkrétní problematiku, a tak se k ní může terapeut lépe přiblížit. (Lhotová & Perout, 2018)

Tvorba koláže s sebou nese určitou výhodu oproti ostatním výtvarným technikám, protože klient tvoří z již hotových obrázků a motivů. To je výhodou nejen při začátcích s terapií, ale i s klienty, kteří mohou zažívat výtvarný blok. Díky své symbolické rozmanitosti poskytuje terapeutovi určitý náhled do nevědomých procesů, se kterými klient do terapie vstupuje. Koláž tvoří bezpečný prostor pro práci s různorodými tématy, využívá symbolické roviny, a tedy méně racionální práce. Rozhovor o těchto tématech se řeší skrze vzniklý artefakt. To je snesitelnější formou pro klienta. Klientovi se snáze

hovoří o problémech a tenzi, která vznikla v uměleckém artefaktu, než o těch, jež vznikají v jeho reálném životě. (Mazehóová et al., 2023) Když klient vysloví nahlas své pocity z artefaktu, který sám vytvořil, už to je jedním krůčkem blíže k vyřešení jeho problému. (Lhotová & Perout, 2018) Dílo se tedy stává hlavním komunikačním prostředkem. (Mazehóová et al., 2023)

Při práci s artefaktem se bere ohled na nemálo skutečností. Zohledňují se kompozice, využití barev, vztahovost mezi prvky, zručnost a zkušenost autora v rámci tvorby apod. (Hromádková, 2017) Vedle terapie samotné může být daná sebezkušenost a zápal do tvořivého potenciálu motivací ke změně pohledu na aktuální situaci a možné přehodnocení budoucích cílů. (Mazehóová et al., 2023)

Koláž může sloužit klientům k nahlédnutí na jejich předchozí cesty a pomoci jim lépe se rozhodovat v budoucnosti. Učí klienty nahlížet na svůj vlastní život a lépe ho přijímat. Pomáhá ke zpracování životních událostí, které klient nedokáže ovlivnit či přijmout. Může být nástrojem k uzdravení. (Stallings, 2015)

Koláž se dá využít i v terapii s dětmi či dospívajícími. Někteří specialisté pro tyto věkové kategorie doporučují raději ponechat téma volné než zadané. Klienti sami vytvářejí a přinášejí svá vnitřní témata do terapie. I jednoduchá kombinace, pár kusů obrázků nalepených a v nové dílo, může být podnětem k diskuzi. (Stallings, 2015)

Je důležité, aby terapeut nejprve vyslechl klientův příběh, který byl vložen do koláže. Pokud vidí, že je klient dostatečně otevřený a cítí se komfortně, může postupně přejít k vedení klienta prostřednictvím otázek ohledně jeho vyprávění. V žádném případě by neměl klientův příběh znehodnocovat či dosazovat své vlastní teorie. Daná interpretace by měla vycházet z toho, co klient v artefaktu přináší, nikoli z terapeutových dedukcí a teorií. Je nutné sledovat každý jednotlivý symbol zvlášť, jak je na koláži zobrazen a jak jej vnímá sám klient.

Kladení otázek vychází z toho, co klient přináší a z terapeutova záměru a cíle. Otázky mohou klienta přimět k jinému pohledu na artefakt, ale i na situaci samotnou. Musejí být kladeny velmi opatrně a s vidinou cíle, kterého chce terapeut dosáhnout. Klient dané

otázky může, ale také nemusí přijmout. Mnohdy se stane, že klient terapeutovu otázku nepochopí, nebo nemusí poznat, kam s ní terapeut míří. (Mazehóová et al., 2023)

Hranice důvěry mezi vhodnou, příjemnou terapeutickou prací a nežádoucím traumatizujícím prostředím, je velmi tenká. Vše je založeno na vzájemné důvěře a na pocitu přijetí ze strany terapeuta. (Mazehóová et al., 2023)

Klientovo vyjádření skrze výtvarnou tvorbu (v tomto případě koláž) může vést k úlevě, což je jedním z hlavních cílů práce s koláží. Klient může nechat volný průběh svým emočním obsahům, lépe porozumět jednotlivým vztahům a situacím, se kterými si v reálném životě neví rady. Dalším z cílů arteterapie je určitá změna či posun v životě klienta. Ať už se jedná o lepší náhled na životní situaci nebo vlastní prožívání, popř. jejich porozumění či zmírnění obtíží. (Mazehóová et al., 2023)

2. HAGIOTERAPIE

Smolíková (2009) uvádí, že kořeny hagioterapie sahají do pastorační terapie, jež se vyvinula za pomoci duchovního poradenství. Tyto metody se ve spolupráci rozvíjely a daly vzniknout biblioterapeutické metodě, která pracovala s biblickými texty a byla již aplikována v bohnické léčebně. Pan doktor Remeš dal vzniknout ucelenému systému, který dnes nazýváme hagioterapie.

Od pastorační terapie se odlišuje tím, že nepracuje pouze s věřícími lidmi. Dle Smolíkové (2009) se Remeš zabýval spíše tématy, jež se týkají každého obyčejného člověka, a mohou tak oslovit více lidí. Nevychází ani z žádné filozofické školy.

„Proto výklad Bible, tzv. exegeze, nemá být hledáním jednou daného a jediného smyslu, ale spíše aktivním uskutečňováním nových rozličných významů, které jsou pro člověka osobně důležité.“ (Remeš & Halamová, 2013, s. 17)

První práce s biblickými texty pochází již ze starověku. Ve 3.-5. století se používaly k účelům psychoterapie, samozřejmě s ohledem na danou dobu. Biblické texty, jejich četba a práce s nimi sloužily jako terapie lidem tehdejší doby. Zvláště tu byly pro ty, kteří si nevěděli rady s emocemi, pod jejichž náparem se jim těžce žilo. Egypťští a syrští

poustevníci tyto strategie označovali řeckým slovem *antirhesis*, jež v překladu znamená *odmlouvání*. Texty sloužily k navození radostných a pozitivnějších emocí a k zahnání emocí negativních. (Remeš & Halamová, 2013)

Hagioterapie vychází také z duchovních postupů mnichů, žijících v době antiky v pouštích. Inspiruje se jejich strategií a snaží se změnit naučené destruktivní postupy lidského myšlení, sebehodnocení a prožívání. (Remeš, 2020)

V dnešní době se s Biblí v psychoterapii pracuje trochu jinak. Ve světě pozorujeme dva odlišné způsoby práce s ní. (Remeš & Halamová, 2013)

„První přístup má své kořeny ve Spojených státech a je představován specifickou směsí kognitivně behaviorální terapie a fundamentalistického křesťanství.“ (Remeš & Halamová, 2013, s. 21)

Jedná se o terapii, kdy je Bible používána jako druh pomyslné učebnice o člověku. Řeší se v ní témata stejná jako témata dnešní psychologie. Můžeme se zde setkat s lidskými životy plnými radosti, bolesti, smrti, ale i s tématy o neovladatelné agresivitě či sexualitě. (Remeš & Halamová, 2013)

Evropské pojetí Bible je spíše zrcadlem člověka. Terapeutický přístup předpokládá, že každý člověk má určitý způsob vnímání a zažívání sebe sama a okolního světa. Tyto skutečnosti vycházejí z životních zkušeností každého z nás.

Toto pojetí Bible se dále dělí na *hlubinně analytický* přístup, který ve své teorii popisuje německý psycholog a teolog Eugen Drewermann. Pojednává zejména o hlubším sebepoznání.

Druhým přístupem je *existenciálně analytický*, který v rámci své logoterapeutické školy rozvinul Viktor Emanuel Frankl a jeho žák Alfred Längle. Zde je hlavním cílem čin nastartování ke změně. (Remeš & Halamová, 2013)

S existenciální hagioterapií jako takovou, pod vedením doktora Remeše, se již několik let pracuje v psychiatrické léčebně v Bohnicích. Jedná se o skupinovou psychoterapii. (Remeš, 2020) Docházejí na ni zejména klienti z oddělení závislostí. Tato terapie je zde aplikována již od roku 1991. (Friedlová, 2007)

S hagioterapií se dá dobře pracovat také při psychopatologických poruchách, které mohou mít za následek deformaci morálních hodnot či možné poruchy motivace. (Friedlová, 2007)

„Tuto metodu lze dále indikovat u jedinců s neurotickými poruchami, s poruchami příjmu potravy, poruchami prožívání životního smyslu a s poruchami osobnosti. U psychotických klientů by se měl biblický příběh volit zvláště opatrně; zázraky a zjevení mohou u takových klientů vyvolat nežádoucí reakce.“ (Friedlová, 2007, s. 31)

Hlavními tématy jsou spiritualita a transcendentno. Za základní dynamiku lidského života považuje strach ze smrti. (Remeš, 2020)

Remeš (2020) předpokládá, že biblické příběhy jsou v souladu s pochopením lidského smyslu a životů samotných.

Hagioterapie pracuje s náboženskými strukturami jako takovými, nikoli s přesvědčením věřících. Tyto hodnoty využívá k hledání efektivnějších vzorců chování a odbourávání negativních postojů ke světu. (Friedlová, 2007)

Náboženské smýšlení a cítění člověka se považuje za geneticky dané. Dle Smolíkové (2009, s. 51) jde o „...jednu z nejmocnějších intervenujících sil lidské psychiky.“

Nemluvíme zde o víře v jednoho Boha či hlášení se k danému náboženství. (Smolíková, 2009)

Přítomnost duchovního rozměru v životě člověka může otevřít dříve zavřené možnosti rozvoje, práce a potenciálního růstu. V dnešní době se uzdravení ducha dostává více do povědomí a přibližuje se k oblastem medicíny a psychiatrie. Hagioterapeutická práce se rozrůstá. Je zřejmé, že víra v člověku probouzí naději a je jakousi hnací silou. (Čavar, 2021)

Prokop Remeš považuje text Bible za shromáždění mnohaleté moudrosti, ve které vidí ohromný terapeutický potenciál. Dle jeho názoru může mít stejný dopad na člověka, který považuje svaté písmo opravdu za slova od Boha, tak i na jedince, kteří text považují za moudrost našich předků. Svou roli hraje také fakt, že i nevěřící lidé dle jeho názoru chovají k textu Bible úctu. (Smolíková, 2009)

Hagioterapie se snaží o překlad biblických textů do jazyka, který je bližší i nevěřícím lidem. Text je více odlehčený, srozumitelnější a více uzpůsobený dnešní době. Je však zachována autenticita a není vykládán tak, aby křesťanství nějakým způsobem znehodnocoval. (Smolíková, 2009)

„Z teologického hlediska existuje dvojí přístup k tomu, jak vykládat Bibli.“ (Remeš & Halamová, 2013, s. 16)

Objektivně liberální teologie se snaží z biblických textů oddělit to podstatné, odstranit mýty a báje, přijít na to, co skutečně bylo myšlenkou autora. Co bylo záměrem psaného příběhu a co ho k napsání vedlo.

Subjektivní postmoderní teologie se naopak zaměřuje na text jako celek a zejména na jeho působení na čtenáře. Dbá na co nejmenší cenzuru a na zachycení každého pocitu ze čteného textu. Zároveň neznehodnocuje skutečnost sdělení písma, ani jeho původu.

Bible není pouze o příbězích, které se, jak věříme, v historii udály, ale obsahuje i další vrstvy, které se mohou týkat nás samotných. V příbězích se můžeme identifikovat s jednotlivými postavami a životními příběhy, nehledě na to, zda se daný příběh opravdu stal, či nikoli. (Remeš & Halamová, 2013)

Hagioterapie se dále soustředí na směřování člověka a jeho doprovázení na cestě za hledáním sebe sama, svých hodnot a motivací. Hlavním z cílů je najít smysl své existence.

Hagioterapie se nesoustředí tolik na zmírnění příznaků, ale snaží se najít problém jako takový a s ním nadále pracovat. Pomáhá přehodnotit vlastní postoje k danému problému a navyklé postupy jejich řešení, dále potom předcházet dalším komplikacím.

Snaží se vybavit člověka v nových pevných postojích, aby zvládl své budoucí rozhodování lépe než doposud a dokázal si zvolit tu správnou cestu, kudy se dále vydat. Cílem hagioterapie je vést klienta k tomu, aby na řešení problému přišel sám. Klient na své vlastní rozhodnutí reaguje úplně jinak než na přímou radu od terapeuta. Navíc dokáže se svým rozhodnutím lépe pracovat a je větší šance, že sebere odvahu výzvu dotáhnout až do konce. (Friedlová, 2007)

Friedlová (2007) popisuje rozdělení cílů hagioterapie do dvou skupin: obecné a specifické.

Obecným cílem je poznání pravého *Já* a dosažení správného sebeobrazu. Snaha o sebezpřijetí jako nedokonalé bytosti a pochopení, že nikdo není ideální. Důležitou roli zde hraje komunikace terapeuta s klientem, kdy je hlavním požadavkem od klienta upřímnost a autentičnost.

Se specifickými cíli se často pracuje ve skupinové terapii. Klienti se skrz biblické příběhy snaží nacítit postavy a prožít vyhraněné sociální postoje či vidět problém z odlišné sociální perspektivy. (Friedlová, 2007)

Díky příběhu v Bibli si člověk své hříchy může uvědomit, své smýšlení, a tím i své chování změnit, a tak změnit také svou cestu, obrátit se zpět k Bohu. Stejně tak v terapii může člověk díky svému poznání změnit své chování a postoje, uzdravit tak své emoce a vydat se na správnou cestu. (Remeš & Halamová, 2013)

3. BIBLICKÝ PŘÍBĚH ADAM A EVA

Biblický příběh, jenž vypráví o Adamovi a Evě, o ráji i prvotním hříchu, který znají lidé jak věřící, tak nevěřící, pochází z první knihy Mojžíšovy. (Mazehóová et al., 2023)

Poté, co Bůh stvořil svět a vše, co v něm žije a existuje, stvořil také prvního člověka. Adama stvořil z hlíny, z půdy, na níž je vše vystavěno a vdechl mu život. A protože člověk nemůže být sám, Bůh stvořil veškerou zvěř a člověk jí rozdal jména. Ani zvěř však člověku nebyla dostačující. Proto Bůh Adama uspal a vyjmul mu jedno žebro, jež chrání srdce a ze žebra stvořil ženu - Evu. (Gn 2,2.7.18-22)

Bible nám může sloužit jako jeden z nejuvěrohodnějších zdrojů, její různá vydání mají však i různé druhy překladů. O příběhu prvních lidí můžeme najít mnoho různorodých textů s rozdílnými pohledy. Jeden z pohledů ve svém článku uvádí Votoček (2022)

„Tím Bůh zároveň definoval existenciální blízkost a niterný, celoživotní vztah muže a ženy, jejich podobnost, rozdílnost i dokonalou vzájemnou komplementaritu...“ (Maranatha z.s., 2022) (Votoček, 2022)

Oba byli nazí, tak, jak je Bůh stvořil, byli však beze studu před sebou navzájem, plni lásky a radosti. (Gn 2,25)

Adam a Eva žili v ráji, jenž se v Bibli nazývá Eden. Měli se o něj starat a chránit ho. Ráj byl nedotknutý hříchem, zlem, nemocí. Žili v ráji svobodně a všechny jejich potřeby byly naplňovány. Bůh vystavěl několik stromů k jejich obživě, uprostřed zahrady strom života a vedle také strom poznání. To byla jeho jediná výhrada, aby nejedli ovoce ze stromu poznání dobra a zla. Pokud ovoce z něj okusí, propadnou smrti. (Gn 3,3)

Jako symbol pokušení se objevuje had. Nabádá Evu, aby začala žít podle sebe a ne podle Boha, aby se dále nepodřizovala jeho příkazům. Také ji ujišťuje, že po sněžení jablka nezemřou, ale otevřou se jim oči a budou jako Bohové, tudíž získají veškeré vědění a moudrost. Byly to plody lákavé na pohled, a tak žena neodolala. Dala ochutnat i svému muži. (Gn 3,3-6)

Když jablko okusili, začali se stydět za svou nahotu a ukryli se. Schovávali se před sebou navzájem a před Bohem samotným. Bůh, který vše již dobře věděl, se jich zeptal, zda jedli ze stromu poznání. Začali vinu přehazovat jeden na druhého, Adam na Evu a Eva na hada pokušitele. (Gn 3,7-8.11-13)

Votoček (2022) uvádí zajímavý pohled na tuto problematiku. Hlavním hříchem není, že okusili jablko poznání, hlavním hříchem je myšlenka o rovnocennosti s Bohem.

Bůh jim prorokuje těžkosti a bolesti do budoucnosti. Eva bude rodit nové potomstvo v obrovských bolestech, žádostivost ji bude pohánět vůči Adamovi a Adam nad ní bude vládnout. Země bude poštvána vůči nim a Adam těžko bude získávat obživu pro svou rodinu. Oba čeká těžký život ukončený smrtí. Přidává i těžký osud pro hada, který se bude muset navždy plazit v prachu a hlíně, nejniž, kde může být. Když Bůh vyhostil Adama a Evu z ráje, postavil cherubíny, aby střežili jeho brány ke stromu života. Ztratili mnoho, nevinnost, radost, ráj, ztratili pouto mezi sebou a Bohem. (Gn 3,14-17.24)

3.1 Klíčové prvky v příběhu

V této kapitole se věnuji hlavním prvkům biblického příběhu Adama a Evy. Tyto prvky se snažím doplnit o informace, jak se dá na jednotlivé situace v příběhu nahlížet a jaká symbolika se v nich dá najít.

„Téma vztahu Adama a Evy můžeme vnímat jako metaforu podoby klientových partnerských vztahů a okolností, které je ovlivňují. Příběh zrcadlí takové aspekty, jako jsou kvalita partnerského vztahu, rozdělení rolí, dominance či akčnost ve vztahu. Otevírá také téma tělesna, pohlavnosti, svedení, plodnosti, erotična a duchovna, rovněž téma zábran, úzkosti, hříchu či pocitů viny.“ (Mazehóová et al., 2023, s. 140)

Klient tvořící koláž s určitým příběhovým zadáním se nejprve musí rozhodnout, jakou situaci z příběhu chce ztvárnit. I toto zdánlivě jednoduché rozhodování ovlivňuje celý proces.

Může se v této volbě odrazit partnerská či životní situace. Později je také možné domýšlet, co bylo před tímto zobrazením, jak by vypadal obraz ze situace, jež byla před touto, nebo jak by vypadal ten, co by následoval. (Mazehóová et al., 2023)

První situací může být stvoření Adama, případně Evy z Adamova žebra. Klient si může také zvolit situaci, kdy jsou postavy v bezpečném ráji, nic jim nechybí, zdánlivě jim nic nehrozí.

„Jedná se o časté ztvárnění příběhu. Záleží na konkrétním kontextu, ale můžeme zvažovat, že autoři těchto artefaktů mohli ustrnout, do tématu se jim nechtělo nebo je pro ně tato část na ztvárnění nejjednodušší. Může se jednat i o začátek cesty, paralelu počátku vztahu a vše je ještě před nimi.“ (Ježková, 2021, s. 36)

V další situaci může již být přítomen had, jakožto pokušitel. Dle Ježkové (2021) je had symbolem vzpoury proti autoritě. Všíáme si interakce mezi hadem a postavami, zejména mezi ním a Evou. V jaké fázi pokušení se Eva nachází, zda už sahá po jablku či stále ještě hadovi pouze naslouchá. Díváme se také na ztvárnění hada, jakým způsobem do příběhu zasahuje, ale i jak vypadá. Tato fáze příběhu prostupuje do situace, kdy Eva jablko trhá.

Jedná se o situaci počátečního hříchu. Záleží, zda se teprve odvažuje nebo ho už okusila a je nutné vnímat, jak je na tom Adam. V této části příběhu by se dala pozorovat iniciativa ve vztahu. Situace po ochutnání jablka přináší stud, hanbu a případný zmatek, kdy se Adam s Evou snaží vymyslet, co dál. Skrývají se sami před sebou navzájem a před Bohem. Je nutné sledovat, zda se ve ztvárnění příběhu objevuje Bůh, kterého zde můžeme najít v různých podobách. Někdy je nutné zeptat se klienta, protože může být postava autority skryta v podobě zvířete, rostliny či přírodním živlu. (Ježková, 2021)

„Nejdůležitějším aspektem příběhu, který arteterapeuta zajímá, je zobrazení vztahu mezi Adamem a Evou.“ (Mazehóová et al., 2023, s. 141) Terapeut si všímá interakce mezi postavami. Někdy jsou vyobrazené každá na jiném konci formátu, zády k sobě. Můžeme uvažovat o vztahové krizi, postupném odcizení či ztráty zájmu, kdy se každý věnuje své vlastní práci. Samozřejmě pozorujeme, zda je tento zdánlivý nezáměr u obou postav stejný. Jindy naopak může autor nalepit již „hotový pár“, kdy najde předem danou dvojici v materiálu, ze kterého čerpá. Je to tedy již předem definovaná dvojice, kde můžeme přemýšlet o idealizaci vztahu. Přes svou zdánlivou dokonalost může být tento vztah málo flexibilní, přizpůsobivý okolnostem a vnějším vlivům. (Mazehóová et al., 2023)

Mezi těmito dvěma situacemi je obrovská škála možností, které může autor pomocí vystřižených postav ztvárnit. Všímáme si dotyků, pohledů, postoje k sobě navzájem. Také velikostí postav v jejich vzájemném vztahu, míry zahalenosti a dalších možných detailů. Veškerá možná interakce odráží vztahovou vazbu v reálném životě autora. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021)

Pozorujeme věk postav, zda jsou podobného věku k sobě navzájem, zohledňujeme při tom i věk autora. Sledujeme typy, jakými jsou Eva a Adam na obrázku, v porovnání s typem autora. Můžeme dále zkoumat, zda autor, byť bezmyšlenkovitě, ztvárnil sebe a svůj protějšek či soka v lásce nebo protějšek, o kterém by snil. Tyto typologické znaky se dají sledovat jak ze stránky vzhledu, tak ze strany povahových rysů, na které se můžeme autora při interpretaci doptávat. Při společném rozhovoru se můžeme také ptát na to, co si postavy o situaci, v níž se ocitly, myslí, nebo co by řekly, kdyby mohly mluvit. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021)

Co se týče celkového dojmu z koláže a v případě tohoto tématu, celkového pocitu z ráje, je to první moment, na který bychom se měli zaměřit. Jako terapeut se musíme nejprve nacítit, jak by nám v zobrazeném ráji bylo a jak bychom v něm mohli, či nemohli žít. Tyto pocity si terapeut nechává pro sebe. První dojem je však ohromně důležitý, až poté se pouští do rozhovoru s klientem. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021)

Po prozkoumání a nacítění hlavních objektů v koláži přebírají naši pozornost menší, neméně důležité objekty, jež jsou do koláže umístěny. Mnohdy si klient myslí, že některé prvky do koláže nalepil jen tak, aby zaplnil místo. Nebo se mu zrovna daný objekt líbil, aniž by mu připisoval nějakou zvláštní důležitost. Každý objekt má v koláži své místo a svou úlohu a nic, co bylo do koláže vloženo, není bezdůvodné a každá věc s sebou nese vlastní symboliku.

Takto se zaměřujeme na zobrazená zvířata, jež v sobě mohou nést klid, ochranu, ale i nebezpečí. Pozorujeme, zda v koláži nalezneme i jiné ovoce než pouze jablko ze stromu poznání, ani to však nemusí být klasické jablko, jak ho známe. Všimáme si květin, stromů i půdy, na níž je vše vystavěno. Zkoumáme podnebí, počasí a celkové klima. Také přírodu, zda klient vytvořil ráj z pláží a palem, nebo naopak použil hory a skaliska pro zobrazení těžkostí, překonávání překážek. Sledujeme, zda se v ráji nacházejí nějaké budovy, přístřešky či něco, kam se mohou postavy schovat. Lávky, mosty či vyhlídky a jiné objekty, jež vytvořil člověk. Čeho si často všimneme brzy, jsou objekty, které bychom v ráji nečekali, objekty z dnešního moderního světa. Je velmi zajímavé se doptávat klienta, co by mohly znamenat a jak se v ráji ocitly. Často se může stát, že klient pomocí obrázků s jistým významem vytvoří objekt s významem jiným. Např. koruna stromu tvořená jídlem, krajina tvořena umělými prvky apod. Zde je důležité velmi opatrně zkoumat, jak klienta napadlo použít několik rozdílných objektů k vytvoření něčeho nového, když mnohdy existuje jednodušší cesta. Pokud klient použije obrázky, jež jsou černobílé, můžeme uvažovat o nějakém stylu odosobnění, ztráty emocí. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021)

3.2 Symboly

Dle Kastové (in Mazeháová et al., 2023) pochází slovo *symbol* z řeckého jazyka, který odkazuje na význam slovního spojení *poznávací znamení*.

Symbol s sebou nese mnoho významů, zároveň ho ale i částečně skrývá. Každý autor vysvětluje pojetí symbolu jinak. Pro někoho je konkrétním znakem či nositelem toho, co nemůžeme vnímat přímo, jelikož je to nepřítomné. Pro jiné je přenosem myšlenek a významů. Někteří jsou toho názoru, že symbol s sebou může nést několik významů dohromady a pomocí objevení jednoho se před námi otevrou další.

Kouřilová et al. (in Mazeháová et al., 2023) přirovnávají smysl symbolu právě ke koláži. Je tvořen několika jednotlivými částmi, které dohromady tvoří jeden celek s různorodou symbolikou a odkazuje na něco, co není na první pohled vidět. Stejně tak pracuje technika koláže.

V této kapitole se podíváme na symboly, jež se skrývají v příběhu Adama a Evy a na jejich možné významy. Jak jsme však mohli vidět u Mazeháové et al. (2023), pohledů na symboly a jejich skrytých významů může být nespočet.

3.2.1 Adam a Eva

Téma Adama a Evy, a tedy i jejich role v biblickém příběhu odkazují na téma tělesnosti, pohlavnosti, plodnosti a konceptu těla. Co se týče negativní polaroty, je příběh o svedení, boji mezi iniciativou a vinou a pochopitelně o prvotním hříchu. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021) Rulíšek (2006) uvádí symboliky těchto dvou postav „Adam - země (hlína), Eva - matka všech živých.“

Jedná se o první lidský pár. Nejčastější znázornění je ve fázi příběhu stvoření Adama a Evy, pokušení či vyhnání z ráje. Můžeme se ale setkat i s jinými možnostmi. Například Adam a Eva po vyhnání z ráje, v podobě práce na poli, kdy Adam s námahou obdělává půdu a Eva mu pomáhá, a nebo sedí a drží přeslici. Jsou u nich jejich dva synové Kain a Abel. (Hall, 1991)

Zobrazení tohoto slavného příběhu se samozřejmě postupem času velmi proměňovalo.

Téma prvotního hříchu bylo oblíbeným námětem pro výtvarné umělce. Jedny z prvních zachycení nalezneme již v katakombách ze 4. století v Římě. (Royt, 2006) Ve středověkém umění bylo neobvyklé, až nevhodné malovat nahé postavy, výjev Adama a Evy byl však výjimkou. Později v gotickém a renesančním umění sloužily malby prvního lidského páru k anatomickým studiím lidských těl a k učení perspektivy. V 9. století se dokonce začal výjev stvoření Evy objevovat častěji než stvoření Adama. Dle odborníků bylo důvodem přirovnání k zrození církve z Kristovy rány v jeho boku. (Baleka, 2010) Dle Halla (1991) existuje jiná verze stvoření Evy, kde je vyobrazena, jak vystupuje přímo z Adamova těla v oblasti žeber. Také tvrdí, že dle středověké typologie byl Adam předobrazem Krista Ježíše a Eva předchůdkyní Panny Marie, tedy církve samotné. Co se týče středověkých spisovatelů, Eva byla popisována jako symbol pŕvabu, ale také slabosti. Adam byl stvořen ze země, z hlíny a z prachu. V Bibli se často setkáváme s výrokem, že jsme stvořeni z prachu a v prach se zase proměníme po naší smrti. (Fouilloux, 1990)

Setkáváme se s další četnou symbolikou tohoto prvního páru, který mnozí nazývali jako prarodiče lidstva. „Adama a Evu nacházíme také po obou stranách Kristova kříže, kde představují všechny lidi, kteří v následování Krista najdou spásu.“ (Becker, 2002, s. 8)

Dalším znakem je beránek u Eviných nohou, který je symbolem Krista jako jednoho z jejich potomků v lidstvu. Symboly odkazující na těžkou práci, již museli ti dva a následně i jejich potomci vykonávat ve skutečném světě, po vyhnání z ráje. Těmito předměty jsou většinou nástroje pro práci na venkově, obilné klasy či dobytek. (Becker, 2002) Jejich hřích byl hříchem dědičným. (Rulíšek, 2006) „Podle *apokryfních textů* sestoupil Kristus do předpekli a vysvobodil z něj Adama a Evu.“ (Royt, 2006, s. 14) Dle *Vyprávění o pokání Adama a Evy* vzal Noe na svou archu těla Adama a Evy a poté je pohřbil. Evu v jeskyni u Betléma, kde se později narodil Kristus a Adam na Golgotě, kde byl Kristus ukřižován. Od poloviny 13. století se ve výtvarném umění začal objevovat výjev od Kristova kříže, kdy u jeho nohou leží Adamova lebka. (Royt, 2006) „Obvykle na ni stéká Kristova krev - symbol vykoupení celého lidstva...“ (Royt, 2006, s. 14)

„V typologii bývá námět Eva trhá jablko ze stromu poznání přiřazen k námětu Snímání Krista z kříže.“ (Royt, 2006, s. 15)

V arteterapii zkoumáme celkový vztah mezi těmito dvěma postavami s ohledem na příběh a jeho historii. Sledujeme, kdo je aktivnější, kdo naopak pasivnější, míru studu a odhalení. Sledujeme doteky, pohledy a výrazy ve tváři. Řeč těla, dominanci ve vztahu a náklonnost. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021) Jak jsme již probírali v kapitole *biblického příběhu Adam a Eva* a v jeho *klíčových prvcích*, je nutné sledovat každíčký detail a s velkou opatrností zkoumat odraz partnerského vztahu autora/ky koláže ve ztvárněném vztahu Adama a Evy.

3.2.2 Bůh otec

Z mnoha mytologických příběhů známe nespočet Bohů, kde je každý ochráncem živlu, pozemské či nadpozemské síly. V našem příběhu se však věnujeme Bohu Otci. „Stejně jako judaismus je i křesťanství monoteistické náboženství. V těchto monoteistických náboženstvích založených na písmu je stvořitelem Univerza jediný Bůh.“ (Ježková, 2021, s. 28)

Dle křesťanského přesvědčení je tedy pouze jeden Bůh. Zpodobněn ve třech osobách, jež nazýváme Nejsvětější Trojicí Boží, tedy Otec, Syn a Duch svatý. Bůh je nekonečně dokonalý a je nazýván mnoha přídavnými jmény, jež popisují jeho velikost, věčnost, mocnost, sílu a milost. (Rulíšek, 2006) „Bůh jako milující otec, který mluví k lidem ústy svého jednorozeného syna, vtěleného Božího Slova - Ježíše Krista.“ (Rulíšek, 2006)

Dříve byli křesťané přesvědčeni, že jejich představa o Bohu je nedokonalá, proto se netvořily žádné obrazy ani sochy jeho podob. Tato skutečnost je obsažena i v přikázání, kdy se nesmí tvořit modly, ke kterým by lidi přicházeli. Jejich jediný Bůh je totiž v nebi. (Rulíšek, 2006) Ve středověku až do 15. století byl často znázorňován v podobě postavy Ježíše Krista. (Hall, 1991). Postupem času si lidé utvořili hrubou představu o tom, jak by mohl vypadat. Dnes můžeme najít různou stylizaci obrazů staršího muže s plnovousem, jenž symbolizuje moudrost. Oděn do bohatých šatů, s korunou, tedy symbolem všemohoucnosti a sedící na trůnu milosti. (Rulíšek, 2006)

Můžeme se také setkat s několika symboly, jež značí boží přítomnost. Narazíme na ně v biblických podobenstvích, na svatých obrazech a freskách v kaplích či kostelech.

Známým zobrazením může být trojúhelník s Božím okem uvnitř. Tento symbol díky trojúhelníku odkazuje na trojjedinost Boha a oko uvnitř na všemocnost. (Rulíšek, 2006) Mimo to nás také napadne určitá forma ochrany, dohledu či dozoru. Boží ruka v oblaku či Boží prst je znakem zásahu do lidských věcí. Vztyčená ruka pak odkazuje na žehnání a milost. Z písma je známý výjev hořícího keře, kde se dle příběhu Bůh zjevil Mojžíšovi v poušti. Někdy můžeme narazit na zpodobnění Boha s kružítkem v ruce, které odkazuje na stvoření světa, na Boha stavitele a tvůrce. Pokud drží svitek či knihu, jde o symbol moudrosti, v podobě vah pak o symbol spravedlnosti. Váhy mohou odkazovat též na poslední soud, kdy se dle písma budou vážit skutky a hříchy každého člověka. Dále se často setkáváme se symbolem světla v podobě světelné záře, svatozáře či slunečních paprsků, které prosvěcují v proudech z nebe směrem na zemi. (Rulíšek, 2006)

V tvorbě koláže na téma Adama a Evy se Bůh neobjevuje příliš často. Může symbolizovat superego, nebo například jednoho z rodičů, nejčastěji se můžeme domnívat, že právě otce. Toto však není pravidlem. (Ježková, 2021) Pro malé dítě je rodič jeho vlastním Bohem, jeho postava obecně představuje autoritu. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021)

Postava Boha v tvorbě má velmi širokou škálu. Pocity, které z dané (v tomto případě nalepené) postavy budeme mít jako pozorovatelé, ale též jakého nám ho popíše autor/ka. Stejně jako superego, i znázorněná postava Boha může být přísná, hodnotící, tvrdá či naopak milá, chápající a laskavá. Pokud se na koláži setkáme se symbolem oka, automaticky uvažujeme o tématu dohledu. Pokud se objeví ukazující prst, řešíme, v jaké části příběhu se zobrazení nachází, nejčastěji jde však o obvinění či přehazování viny.

Velmi zajímavé je se také doptávat, kdo by byl pro autora Bohem, koho by do této postavy tzv. dosadil. Postava Boha také nemusí být na první pohled zřejmá. Může být zastoupena v podobě zvířete, rostliny či jiného předmětu. (S. Zeman, ústní sdělení, 18. září, 2021) Opět je velmi důležité se doptávat autora či autorky a nedělat předčasné závěry pouze a jen z našich osobních pocitů.

3.2.3 Ráj

Ráj neboli Eden pochází z biblického příběhu, právě z toho, se kterým pracujeme. Symbolicky je brán jako místo „...blaženosti, věčného života, harmonie, rovnosti, dostatku všeho...“ (Baleka, 2010, s. 300) Podle legendy byl ohraničen čtyřmi řekami, jež pramení z hory, na níž sedí beránek Boží. (Rulíšek, 2006) Byl plný hojné přírody s ovocnými stromy, které měly poskytovat obživu. Jeden z nich byl stromem života a jeden stromem poznání. Ráj plný zvířat, i těch divokých, kterým dal Adam jména, a tak žila v míru a společenství. Když se mluví o ráji, každý z nás si ho pravděpodobně představí trochu jinak. Naše představy však sjednocuje pocit klidu, míru, krásné přírody, šťastného a pokojného života. Až do chvíle pokušení. Ježíš slibuje návrat ráje v podobě věčného života pro ty, kteří věří a slouží Bohu. Pro toto potenciální místo se můžeme setkat s označením Nového Jeruzaléma. Zde na zemi se takto nazývají místa chrámů a jiných zasvěcených prostor, kde se věřící scházejí za účelem modlitby. (Baleka, 2010)

„Ráj je ve většině kultur a náboženství výrazem představ šťastného a blaženého prvotního nebo konečného stavu.“ (Becker, 2002, s. 239)

Islámské pojetí ráje, kde duše věrného věřícího skončí, se liší od pojetí ráje křesťanského. Na muže oddaného islámské víře čeká mnoho čistých panen, mnoho sexuálních a tělesných potěšení. (Becker, 2002)

Tak, jako si každý představuje rajskou zahradu jinak, i mnoho slavných umělců z různých koutů světa ji jinak zobrazovalo. Někteří s bujnými rostlinami, s průhledy slunečního svitu v lesích, jiní zase jako magické místo v poušti. V několika zobrazeních se objevuje ráj obehnaný zdí. (Hall, 1991) Z biblického příběhu s velkou branou, kam Bůh po vyhnání Adama a Evy postavil anděly, aby ráj chránili. Stejně tak se zobrazování ráje měnilo s postupem doby. Nejprve se ráj zobrazoval tak, jak je uvedeno výše. Plný zeleně, stromů, řek a zvířer. Umění ve středověku přetvořilo představu do podoby Nového Jeruzaléma v zobrazení ráje obehnaného vysokými zdmi se strážnými věžemi. Ve vrcholném středověku byly dokonce do představy o Edenu začleněny postavy Panny Marie či andělů. V renesanci se umělci uchylovali více a více ke světským představám o ráji. Dle Baleky (2010) byly představy o spravedlivé rovnosti všech lidí až sociálně kritické. Ačkoli

představy a zobrazení mohou být opravdu různorodé, nejčastěji se vracíme k té prvotní představě přírodního ráje. (Baleka, 2010)

3.2.4 Strom

Dříve, za života prvních národů, byl strom považován za útočiště Bohů, a tudíž i uctíván. Na Blízkém východě byl spojován se symbolikou Bohyně země a byla mu přisuzována úrodnost plodin. (Hall, 1991)

„Strom je jeden z nejvýznamnějších a nejrozšířenějších symbolů.“ (Becker, 2002, s. 276)

Jako jeden z hlavních představitelů říše rostlin byl uctíván jako chrám nadpozemských mocností a symbol božství. Listnatý strom svou stálou proměnlivostí a shazováním listů symbolizuje znovuzrození života a přemožení smrti. Jehličnatý strom, jenž drží svůj šat celoročně, nese symboliku nesmrtelnosti. Svým postavením, pevnými kořeny v zemi, mohutným kmenem a vzrostlou korunou do výšky je propojením země a nebes. Vzpřímený kmen může být ale též symbolem falu. Směr vzestupu, strážce posvátného místa. Dle historických mýtů v podobě ptáků na větve stromů usedaly duše zemřelých či nenarozených. (Becker, 2002)

„Jelikož dlouholetost je spojena s množstvím zkušeností, byla jim přisuzována i moudrost, a proto byly stromy považovány i za symbol moudrosti a klidu.“ (Ondrášková, 2012)

Dříve byl strom symbolem plodnosti, a tak se dívka nejprve provdala za strom a až poté za svého manžela. Na počest novomanželů a jako symbol pevného manželství se po sňatku zasazoval pár stromů, aby životní síla přešla ze stromu na novomanžele. (Becker, 2002) Nový strom byl tradičně zasazován také při narození nového dítěte, které mělo čerpat z jeho síly. Strom rostl společně s člověkem, a tak byl i jeho životním stromem a poskytovatelem útočiště a ochrany. (Ondrášková, 2012)

V mnoha národech je strom chápán jako ženský či mateřský symbol, díky své plodnosti ovoce, stínu a ochrany. V našem příběhu se se stromem setkáváme v podobě stromu života a stromu poznání. (Becker, 2002) Tyto stromy v rajském příběhu nejsou přímo popsány, a tak se setkáváme s různým typem zobrazení. (Ježková, 2021) „Strom poznání

symbolizuje svými lákavými plody podnět k jednání proti božským zákonům.“ (Becker, 2002, s. 277) Naopak strom života v příběhu poskytuje obživu, a tedy samotný život. (Fouilloux, 1990)

Můžeme se také setkat s propojením symbolů rajskeho stromu a Kristova kříže, jenž je dle křesťanské literatury pravým stromem života. (Becker, 2002)

Dle Karmáška (2006) je jabloň mimo svou plodnost spojována právě s Ježíšem Kristem a se symbolem lásky. Dále také s nebeským žebříkem, pevnou vírou, růstem vzhůru, vznešeností a vytrvalostí. „Strom tedy symbolizuje všechno, co náboženský člověk považuje za skutečné a posvátné, vše, co přirozeně mají Bohové a ve vzácných případech je to přístupné hrdinům či polobohům.“ (Szarvasová, 2019) Dle náboženských představ strom, který je napadený, či neplodí žádné ovoce, může být symbolem hříšníka. (Szarvasová, 2019) Suchý strom se pojí se symbolikou smrti. (Karmášek, 2006) „Psychoanalýza spatřuje ve stromu důležitý symbol, který se často vykládá v souvislostech s matkou, duchovním a duševním rozvojem nebo také s umíráním a znovuzrozením.“ (Becker, 2002, s. 277)

Zdobení vánočního stromečku má představovat věčnou zeleň i uprostřed těžké zimy, samozřejmě je i symbolem znovuzrození a naděje. (Ondrášková, 2012)

3.2.5 Jablko

Jablko pro svou charakteristiku bylo již ve starověku symbolem plodnosti. V antice je odkazem na věčnost přírodního cyklu, díky své kulatosti. Stín jabloně má zase svůj jedinečný význam v křesťanství, kdy představuje dotek duchovních sil. Na jedné straně představovalo Ježíšovo učení plody jeho slov. Na straně druhé však také pozemské touhy a lidskou slabost. Vykoupení z těchto hříchů symbolizuje Kristus držící v ruce jablko. (Baleka, 2010) Jeho barevnost a zralost je pokušením, které pochází z lidského světa, proto je též spojováno se symbolem hříchu. Jako symbol duchovního vědění se jablko objevuje v keltské tradici. (Becker, 2002) Podobně jako strom má mnoho významů a se svou symbolikou sahá velmi daleko do historie, jelikož je jedním z prvních plodů, jež lidé sbírali ke své obživě. (Becker, 2002)

Podobným případem je granátové jablko, které skrývá symboliky ve svých jednotlivých prvcích. Rudá šťáva odkazuje na krev Krista Ježíše. Jednotlivá semínka jsou jako členové církve s odkazem na Pannu Marii, její matku a ochranitelku. Dále mohou nést symboliku plnosti života, božích darů a mnoho dalších, odkazujících na víru, život v ní a dary z ní proudící. (Rulíšek, 2006)

3.2.6 Had

„...pro symbolické významy tohoto zvířete byl určující jeho zjev, zvláštní způsob pohybu, život v děrách, kladení vajec, studený, hladký a třpytný zjev, jedovaté uštknutí, ...ohromná síla a periodické svlékání kůže.“ (Becker, 2002, s. 76)

Had se vyskytuje v mnoha historických příbězích a mýtech, nese s sebou velmi rozmanitou symboliku, ale základ je často velmi podobající se. Ve své symbolice se často shoduje s drakem. V biblickém pojetí je had symbolem pokušitele, zla a je považován za posla Satana. (Hall, 1991) S rozdílnou symbolikou hada se setkáváme zejména v historických přístupech různých kmenů a kultur. Jinak budeme nahlížet na symboliku hada u nás, například jinak v Japonsku či Číně.

Lidé se ze zvířat nejčastěji bojí pavouků a hadů. Odpor a strach z hadů je křesťany často připisován právě biblickému příběhu, kdy Bůh udělil hadovi těžký osud, že se bude plazit v prachu a hnusit se všem lidem. Dle Baleky (2010) to, že se plazí v prachu a žere hlínu, ho pojí s podsvětím a s ostatními nejnižšími, poníženými bytostmi, které jsou v podsvětí proklety.

Negativní vlastnosti jsou mu připisovány zejména z pohledu židovského, kdy je považován za odpůrce Boha a za nejnižší zvíře, právě proto, že svedl Adama a Evu.

Známý je též příběh o bronzovém hadovi. Vyhotovil ho Mojžíš na záchranu Izraelitů, jejichž neposlušnost Bůh trestal sesláním létajících hadů. Koho had uštknul, při pohledu na bronzového hada zůstal naživu. (Becker, 2002)

K biblickému příběhu se váže i výjev, kdy Panna Maria rozšlápne hlavu hadovi, jako symbol přemožení hříchu. Se stejným významem je zobrazován u nohou archanděla Michaela. Na zemi pod křížem Ježíše Krista má být znázorněn had z ráje, který je poražen.

(Ježková, 2021) Nejen v tomto biblickém příběhu je had symbolem hříchu a pohanství, je lstivý a podvádí. Je obdařen prozíravostí a opatrností, které však využívá k páchání zla. (Rulíšek, 2006) „Chování hadů vypovídá o tom, že mohou zabít ihned v případě ohrožení, ale jinak jsou to pečlivá stvoření. Hadi se vyznačují svou důkladnou přípravou a vyčkávají na příhodnou chvíli, kdy zaútočit.“ (Holubová, 2020, s. 20)

Občas je také spojován se symbolem falusu. (Hall, 1991) Kvůli své schopnosti svlékání se z kůže byl pro Egypťany symbolem předkožky, a tak zavedli rituál obřízky, kterým se později řídili i judaisté. (Ježková, 2021) Dle Beckera (2002) je had symbolem ženským, díky své hlavě, jež je ve tvaru kosočtverce. Pravidelné svlékání se z kůže odkazuje též na nekonečnost či nesmrtelnost. (Holubová, 2020) Tato schopnost může být spojována se symbolem znovuzrození a vyléčení. Motiv hada vídáme i v logu farmaceutické prodejny. (Hall, 1991) Léčivé schopnosti spatřovali již dávní léčitelé v jeho jedu. Tato složka na hranici nebezpečí smrti a vyléčení se přimíchávala do mastí a působila jako analgetikum. Jed nebyl jedinou věcí, jež se k léčení využívala. Zkoumaly se jednotlivé části hadího těla a dle jejich specifických účinků se používaly k různým léčbám. (Holubová, 2020)

„Had, v mytologii symbol životní síly vesmíru, nekonečnosti, osvícení, moudrosti, plodivosti...“ (Baleka, 2010, s. 123) Se symbolem plodnosti je spojována také voda, stejně jako esovitý tvar hadího těla může symbolizovat řeku. „Hadi v této koncepci představují vodní božstvo, které ovládá počasí, nebo v dané vodní ploše žijí, například v tůňích, jezerech, řekách nebo mořích.“ (Holubová, 2020, s. 26)

Svou užitečnost prokazuje požíráním škůdců. Dříve znamenalo štěstí ho spatřit poblíž svého domu. (Holubová, 2020) Náboženské obřady původních kmenů spojovaly hada s bohyní země, kterou uctívali a přinášeli jí oběti pro dobrou úrodu. (Hall, 1991) Dle Baleky (2010) byl totiž se zemí úzce spjat, díky svému plazení se po ní, neustále a celým svým tělem. Nekonečnost symbolizoval had stočený do kruhu, zakousnutý do svého vlastního ocasu. Na mnoha zobrazeních je jeho tělo z vrchní části tmavé, jako symbol země a naopak ze spodní části, tedy z té vnitřní, světlé jako symbol nebe a hvězd. (Baleka, 2010) V arteterapii se nejčastěji setkáváme se symbolem hada právě v tématu Adama a Evy. Často také pracujeme s příběhem Medúzy, prokleté ženy se smrtícími hady místo vlasů. Můžeme se s nimi také velmi pravděpodobně setkat v Chladných kolážích, kam je lidé

umísťují, jako symbol něčeho, čeho se bojí či co se jim hnusí. Tyto potenciální pocity jsou však velmi individuální. Existují lidé, kteří se hadů vůbec nebojí. Jak jsme si ukázali, had nese opravdu rozmanitou symboliku, a tak je nutné se na ni v artefaktu doptávat.

4. MLADÁ DOSPĚLOST

„Mladá dospělost je dobou nadějí a jejich postupného naplňování.“ (Vágnerová, 2000, s. 304) Mnoho psychologů i lidí mimo obor se snaží vymezit období mladé dospělosti, ať už věkem, či jinou časovou definicí. Pravdou však je, že nelze vytvořit ideální rámec, který by se dal použít pro každého člověka. Stadia vývoje jsou pouze hrubě vymezena, a to zejména biologicky. Psychosociální vymezení by se udávalo složitěji, jelikož vývoj je u každého jedince velmi individuální. (Vágnerová, 2000)

Langmeier a Krejčířová (2006) označují toto vývojové období jako *časnou dospělost*. I oni zastávají názor, že vymezení tohoto období je velmi individuální a svou roli hrají charakterové rozdíly.

Jedním ze známých odborníků, jenž se zabýval problematikou vývojové psychologie, zejména konceptu dospívání, byl E. H. Erikson. Dle jeho názoru je to klíčové období, kdy se individuum prolíná se sociálním světem. Dívá se na fáze vývojové psychologie prostřednictvím střetu krizí, kdy v mladé dospělosti proti sobě stojí témata intimity a izolace. O tématu intimity pojednává dále tato kapitola. (Stephen & Margaret, 2022)

Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) existují dva modely vývoje z adolescence do dospělosti. Tzv. *model zákonitých normativních krizí*, který se dotýká již zmíněné Eriksonovy teorie o střetu krizí. Jedinec musí projít každým jednotlivým krokem vývoje, jelikož vše ovlivňuje jeho budoucí vývoj.

Druhým modelem je tzv. *model načasování životních událostí*. Více než biologické změny jsou zde důležité životní okolnosti a přicházející události. Nejsou tolik vázány na věk jedince, ale více na jeho sociální prostředí.

4.1 Klíčová témata daného věku

Můžeme si však uvést pár hlavních znaků mladé dospělosti, jež jsou dle odborníků specifické pro toto vývojové období.

Jedinec by se měl dokázat osamostatnit od své základní rodiny, čímž se vztah s rodiči většinou více uklidní a vyrovná. Jedná se o osamostatnění se i v podobě samostatného bydlení. Rodiče by měli být schopni poskytnout jedinci prostor pro osamostatnění, aby si ho nemusel vymáhat. Patří sem také otázka ekonomické samostatnosti. S většími právy, jež jedinec získává, narůstá také více povinností a odpovědnosti. Díky osamostatnění se získává člověk svobodu vlastního rozhodování a chování, sebedůvěru a sebejistotu. Přichází zodpovědnost za své činy a rozhodnutí. Člověk se dokáže vzdát vlastního uspokojení na úkor druhých lidí. Časem také ubývá negativismu a odporu vůči normám a pravidlům. V období mladé dospělosti má člověk potřebu se učit nové věci a zažívat nové zkušenosti. (Vágnerová, 2000)

„Úkolem časně dospělosti je tedy najít si ne-li definitivní, tedy alespoň dlouhodobé zcela konkrétní cíle a nastartovat svou životní dráhu v samostatném životě. Realizace těchto cílů se pak odehrává především v následujícím vývojovém období.“ (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 172), které Langmeier a Krejčířová (2006) nazývají *střední dospělostí*.

Člověk v období mladé dospělosti přijímá nové role, díky kterým může dostát pocitu sebepotvrzení. Mění se také jeho osobní vztahy k lidem okolo něj. Osobní identita se vyvíjí díky mezilidským vztahům v páru i ve skupině. Jedinec hledá jak partnerské, tak přátelské vztahy, které mají určitý obsah, smysl a budoucnost. Je schopen udržovat přátelství z předchozích let, je ale také schopen nových kontaktů. Nejvíce mu přinášejí tzv. symetrické vztahy. Jedinec se postupem času oddaluje od skupinového žití a více se soustředí na žití individuální, poté i na žití párové, které by mohlo naplňovat jeho potřeby citové jistoty. (Vágnerová, 2000)

Mladí dospělí nevědí, jaké normy platí pro nové role, do kterých se dostávají. To může vést k extremismu na straně lehkomyšlnosti a netoleranci, či na straně druhé k přílišné ctižádostivosti. (Vágnerová, 2000) „Schopnost zvládnout přiměřeným způsobem profesní roli je jedním z psychosociálních kritérií dospělosti.“ (Vágnerová, 2000, s. 316)

Dospívající v tomto období očekávají od svého povolání nejen zaručení peněz, tedy obživy a střechy nad hlavou. Touží po dobrodružství, po seberozvoji, po něčem, co je uspokojí na více úrovních než pouze na úrovni finančního zabezpečení. Pokud zaměstnání selže v uspokojení jejich vlastních potřeb, nemají problém práci opustit a hledat si novou. (Arnett, 2010)

Arnett (2010) se zaměřuje na otázku identity. Připouští, že u některých mladých dospělých v období dvacátých let může vzrůstat riziko psychopatologických problémů, jako je například deprese. Většina dospívajících však změnu identity považuje spíše za vzrušující než zatěžující.

Jedinec je schopen kompromisu, na rozdíl od dřívějšího přesvědčení, že existuje pouze jedno správné řešení. Díky nedostatku vlastních zkušeností dříve nedokázal vidět problém z více stran. Jako adolescent tento přístup u ostatních vnímal jako odstoupení z vlastních přesvědčení či jako nemožnost se rozhodnout. (Vágnerová, 2000) „V této době se nemění jen způsob myšlení, ale i postoj k vlastnímu uvažování.“ (Vágnerová, 2000, s. 307)

Dalším tématem tohoto období je téma sexuální zralosti.

„E. H. Erikson považuje za hlavní úkol mladé dospělosti dosažení intimity.“ (Vágnerová, 2000, s. 326) Dle jeho názoru má intimita vliv na správný a harmonický rozvoj osobnosti.

Intimní spojení dvou osob je další proměnou ve fázi mladé dospělosti. Jedinec ji může dosáhnout nejlépe tehdy, je-li jeho vlastní identita správně rozvinuta. Pokud není, i přes to může dojít k intimnímu vztahu, který může rozvoji pomoci. Zde pak záleží na partnerovi a na vztahu samotném. (Vágnerová, 2000)

Co se týče erotické a sexuální intimity, v tomto období se dostává na vyšší úroveň. Dříve jedinci slouží milostný vztah jako experiment a cesta, jak najít svou vlastní identitu. V tomto období je milostný vztah prostředkem, jak poznávat svého partnera, hledat, čím může obohatit jeden druhého a najít pravou harmonii. (Říčan, 2006)

Jeden z pilířů párového soužití je respektování jeden druhého a sladění svých potřeb s potřebami partnera. Hledání a zkoušení na začátku vypadá podobně, v tomto období jsme však více zralí na trvalejší, vážnější vztah a postupně i založení nové rodiny. K tomu

nám slouží naše základní rodina a zkušenosti s ní spojené. Funguje jako základní kámen, díky němuž může jedinec tvořit rodinu novou. To vše závisí na zkušenostech, které mohl zažívat s dospělými vzory v dětství. Pokud vyrůstal v nestandardním prostředí, může později ve své roli dospělého selhávat. Zároveň s vývojem vztahu se také vyvíjí osobní identita. Je otázka, zda se dva jedinci v páru budou vyvíjet podobně, či každý jiným směrem. (Vágnerová, 2000)

Přes tuto veškerou snahu o soužití a splynutí „...je potřeba zachovat kontinuitu a základní smysl vlastního životního příběhu...” (Vágnerová, 2000, s. 304)

První vážné vztahy, jež chceme budovat dlouhodobě, mohou mít několik úskalí. Partnerský vztah v tomto období má 2 fáze, dle Vágnerové (2000) se nazývají *romantická láska* a *realistický vztah*. Romantická láska je zpočátku plná iluzí, idealizace a očekávání. Partneři nechtějí změny, ať už jsou ve vztahu maximálně spokojeni, či nikoli. V této fázi se navzájem poznávají, a tak mohou narazit na to, že má každý jiné potřeby a představy o jejich naplnění. Realistický vztah může obstát v těchto zkouškách, pokud jsou oba partneři dostatečně zralí ustát nejistoty a neshody. Vztah se poté může díky kompromisům posunout na další úroveň. Může se stát stabilnějším a realističtější, nebo to může být i naopak. (Vágnerová, 2000) „Drobná nepochopení, občasné pocity nepohody a zklamání, přesycení apod., které signalizují přechod do další fáze, mohou být i podnětem k ukončení vztahu.” (Vágnerová, 2000, s. 328) Jedinec by měl vidět reálně i svou vlastní roli v daném vztahu. Schopnost nadhledu může být velmi cenná i v období krizí, kdy se vztah rozpadá a je pro oba partnery lepší se rozloučit. Člověk se může držet již prázdného vztahu kvůli strachu ze samoty a odloučení. Může jít o zvyk s někým společně žít a najednou si nedokáže představit být sám. Svou roli může hrát i nedostatek sebedůvěry a příležitostí k novému seznámení se s někým jiným. (Vágnerová, 2000) „Potřeba uchování vztahu může být tak silná, že i ulpívání na pouhém formálním naplnění bude přinášet určité uspokojení.” (Vágnerová, 2000, s. 328)

Říčan (2006) toto hlavní úskalí mladé dospělosti nazývá pojmem, který jsme slyšeli již u Eriksona. Tímto pojmem je *izolace*, do které se může člověk dostat tehdy, pokud nedokáže jít do partnerského vztahu naplno, či příliš ulpívá na krátkodobých, povrchních vztazích, jež zažíval dříve.

Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) je v dnešní době čím dál tím těžší určit ideální věk osamostatnění se. Doba dospívání se prodlužuje, oddaluje. Lidé v dnešní době vstupují do manželství v pozdějším věku a také později zakládají vlastní rodiny. Prodlužuje se doba studia, lidé se více zaměřují na hledání sami sebe.

S touto teorií souhlasí i texty amerického autora Arnetta (2010), který uvádí, že poslední dobou čím dál tím více mladí lidé oddalují vstup do manželství, samostatné bydlení a založení nové rodiny, více než předchozí generace. Na rozdíl od toho, aby přešli z fáze adolescence rovnou do mladé dospělosti, zažívají novou životní fázi, kterou autor nazývá *emerging adulthood*, tedy vynořující se, objevující se dospělost. Pomyslnou hranici tohoto období uvádí od pozdního dospívání asi do poloviny 20. let.

Starší generace může tento životní styl odsuzovat. Často vzpomínají na to, kde oni byli ve svých 23 letech a nedokáží pochopit, jak se dnešní generace více vyhýbá rodinným povinnostem a považují to až za sobecké. Autor tuto generaci a její přístup hájí. Nazývá toto období dalším slovním spojením *self-focused age*. Již dle názvu můžeme odvodit, že se jedná o období, kdy se jedinec zaměřuje sám na sebe, čas na samostatné rozhodování. Zdokonalování se a vybudování sociálních dovedností, jež bude potřebovat v dospělém životě. Také si uvědomuje, že ve svých dvaceti letech má svobodu vlastních rozhodnutí a činů, kterou neměl jako dítě či adolescent a která bude značně omezena v dospělosti. Dobře cítí, že jeho pozornost, kterou má v tomto období zaměřenou zejména sám na sebe, bude později potřeba zaměřit na něco či někoho jiného. Autor zdůrazňuje, že prožití tohoto období je pro mladé lidi dnešní doby normální a cenné. (Arnett, 2010)

Manželství

„Na základě židovsko-křesťanské tradice se rozvinul ideál striktně monogamního a trvalého manželství, které bylo považováno za svátost. Postupem času, v souvislosti se sociokulturními proměnami, se pojetí manželství změnilo.“ (Vágnerová, 2000, s. 333)

Manželství, ač se tato tradice v průběhu času velmi proměňuje, je stále jedním z rituálů období mladé dospělosti. Neznamená to však, že musí nutně proběhnout v této vývojové fázi, zda vůbec. (Vágnerová, 2000) V současnosti je více a více párů, jež spolu žijí bez uzavření svazku manželství, i přesto, že už mají děti. (Říčan, 2005) Postupem času

se též mění nároky na plnění rolí v manželství. Žena se už nutně nestará pouze o domácnost a muž není pouze finanční oporou. Role jsou více vyvážené a v každém partnerském vztahu nastavené jinak. (Vágnerová, 2000) „K větší diferenciaci mužské a ženské role dochází zpravidla až po narození dítěte.“ (Vágnerová, 2000, s. 339)

„Každý jedinec je přesvědčen, že má právo o sobě svobodně rozhodovat, a proto se jakákoliv sociální vazba, tedy i manželství, může jevit jako omezující.“ (Vágnerová, 2000, s. 339) Pro některé je však manželství základem pro budování nové rodiny. Přináší pocit větší citové jistoty, otevřené budoucnosti a proměnu osobní identity. Jedná se o propojení nejen dvou partnerů, kteří vstoupili do manželství, ale také jejich dvou rodin, které se tímto spojily do příbuzenského vztahu. Dále se očekává, že budou společně budovat vztahy, případně vychovávat novou generaci. Každý pochází z jiné rodiny, s jinými zvyky a tradicemi. Noví partneři se snaží tyto dvě skupiny rozdílných návyků sjednotit tak, aby byly přijatelné pro ně oba, a vznikly tak nové, jejich vlastní. Očekává se zde plno kompromisů a komunikace mezi partnery. (Vágnerová, 2000)

„Období prvního bilancování bývá obvykle lokalizováno kolem 30. roku.“ (Vágnerová, 2000, s. 306) Člověk uvažuje, co za nové role získal. Hodnotí jejich kvalitu, případné nedostatky a zdokonalení. Je to také základem pro budování budoucnosti a přemýšlení o potenciálních změnách. (Vágnerová, 2000)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI

Teoretická část bakalářské práce se zabývá zkoumáním partnerských prvků v koláži. Věnuje se také zkoumáním jejího různorodého zpracování. Je zaměřena jak na *vnitro případové* zkoumání, tedy mezi partnery, tak na *mezi případové* zkoumání, tedy mezi ženami a muži.

Pracovala jsem se čtyřmi páry z mého okolí. Zaměřila jsem se na lidi ve věku mladé dospělosti. Hlavními tématy tohoto věku jsou mimo jiné: osamostatnění se, vytváření nových vztahů, budování vlastního života, případně sňatek a budování vlastní rodiny.

Oslovené páry pracovaly s tématem Adama a Evy a s technikou koláže. Po tvorbě následoval polostrukturovaný rozhovor. Více o samotném procesu výzkumu uvedu v dalších kapitolách praktické části.

6. VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY

Práce se snaží objevovat a popisovat různorodé zpracování mezi jednotlivými artefakty. Identifikovat společné prvky a objevovat spojitosti mezi nimi v rámci zobrazení dvou koláží v jednom partnerském vztahu. Snaží se najít podobnosti či rozdíly v tvorbě žen a mužů, kteří tvoří se stejným zadáním.

Výzkumné otázky, na které se tato práce snaží najít odpovědi, jsou:

Jaké prvky partnerství můžeme najít v kolážích na téma Adam a Eva?

Těchto prvků je samozřejmě velmi mnoho, cílem bylo se zaměřit na ty, které se ve vybraných kolážích opakují, kde se partneři, či ženy a muži shodují.

Jaké rozdíly a podobnosti můžeme sledovat v tvorbě mezi jednotlivými páry?

Objevování společných a rozdílných prvků v tvorbě a celkovém uchopení zadání mezi jednotlivými páry.

V čem se může shodovat nebo lišit tvorba žen a mužů?

Snahou mezi případového zkoumání bylo najít společné a rozdílné prvky v tvorbě mezi ženami a muži.

7. METODA A POSTUP

Pro tuto práci bylo využito kvalitativního výzkumu, který se nezabývá množstvím nashromážděných dat. Jde o komplexní a hloubkový výzkum široce definovaného jevu se snahou získat co nejvíce informací. Neopírá se o hypotézy či teorie, které jsou již předem vybudované. Snažíme se pátrat po spojitostech, pravidelnostech a symbolikách až tehdy, kdy máme posbírané veškeré informace. Tvoříme nové teorie a předběžné závěry. Pro tyto výstupy hledáme oporu ve zpracovaných datech. (Švaříček & Šedřová, 2014)

Základem je na začátku stanovené téma a výzkumné otázky, které se během procesu mohou lehce měnit a dotvářet. Pozorování, sběr dat a jejich analýza, tento proces se stále dokola opakuje, dokud nezískáme veškeré informace. Tento postup pomáhá zodpovědět, doplnit a celkově vysvětlit tyto výzkumné otázky. Celkový výzkum se během procesu může měnit díky získávání nových poznatků, nových otázek a nacházením správného směru. (Hendl, 2023)

Nejčastější formou kvalitativního výzkumu je rozhovor. Tak je tomu i v našem případě. Za použití polostrukturovaného rozhovoru získáváme potřebné individuální a detailní informace. Nejedná se o práci s čísly, kvalitativní výzkum pracuje více se slovy. (Švaříček & Šedřová, 2014)

Mnoho autorů se shoduje, že neexistuje jeden jediný způsob, jak vymežit a dělat kvalitativní výzkum. Jedná se o široké označení s několika různými přístupy. (Hendl, 2023)

Stejně tak je tomu u techniky případové studie. Mnoho autorů uvádí mnoho teorií, k čemu vlastně tato technika slouží a jak se využívá, také mnoho výrazů, jak by tuto techniku pojmenovali. (Chrastina, 2019)

Případovou studii lze využít i v kvantitativním výzkumu, častěji se však využívá ve výzkumu kvalitativním. Jedná se o metodu, která slouží k plnému pochopení zkoumaného problému. Zkoumá jeden případ do hloubky v jeho veškerých souvislostech a kontextech. Tato výzkumná metoda se může aplikovat samostatně či společně s jiným postupem. (Chrastina, 2019)

7.1 Výzkumný soubor

Koláže na téma Adam a Eva k výzkumu poskytnuly čtyři páry. Specificky tedy čtyři ženy a čtyři muži. Všichni ve věku mladé dospělosti. Snažila jsem se pracovat s páry s rozdílnou délkou vztahu a s jiným životním stylem. Někteří z nich jsou stále studenty, jiní čerstvě pracující mladí lidé. Všichni bezdětní, jeden pár již ve sňatku manželském.

7.2 Zadání a výzkumný proces

Oslovené páry dostaly instrukce, které obsahovaly popis požadavků a postupu. Dostaly také flash disk s naskenovanými obrázky, které ke své tvorbě mohly použít. Tyto materiály mohly doplnit o obrázky, které našly v časopisech, knihách a jiných materiálech. Tvorba měla probíhat samostatně, tedy každý z páru tvořil svou vlastní koláž, bez přítomnosti svého partnera/partnerky. Požadovaná minimální velikost formátu byla A3, doporučeno bylo obrázky spíše trhat, než stříhat, ani to však nebylo zakázáno. Žádala jsem účastníky výzkumu, aby koláž tvořili ve stejném časovém úseku, aby bylo zachováno podobné rozpoložení v jejich partnerském životě. Podmínkou také bylo, aby koláž tvořili maximálně týden před naším setkáním, chtěla jsem zachovat co největší povědomí o tvorbě a jednotlivých detailech. Domluvili jsme si termín setkání, které proběhlo na jimi zvoleném místě, nejčastěji tedy u nich doma. Chtěla jsem poskytnout možnost volby, aby se účastníci cítili co nejkomfortněji a abychom se setkali mimo veřejná místa plná lidí.

Setkání probíhalo formou polostrukturovaného rozhovoru, který jsem si nahrávala na diktafon. S touto skutečností byli účastníci výzkumu předem obeznámeni. Rozhovor

nejprve probíhal s jedním členem páru a poté s druhým. Po rozhovorech jsme se v místnosti sešli všichni tři a partneři si poprvé navzájem ukázali své koláže. Zaznamenávala jsem jejich reakce a vzájemné komentáře na svá díla. Bylo také zajímavé pozorovat, jak své koláže představují a popisují jeden druhému.

Rozhovor byl většinou zakončen dotazem na jejich dojem a otázkou, zda oni sami chtějí k procesu ještě něco dodat.

Z diktafonu jsem rozhovory zaznamenávala do psané formy s mými domněnkami a dodatky. Takto sepsané interpretační rozhovory se nacházejí v kapitole případových studií.

7.3 Etické hledisko výzkumu

V rámci této bakalářské práce byla dodržena všechna etická pravidla. Autoři koláží byli před společným rozhovorem obeznámeni s výzkumem. Vstupovali do procesu dobrovolně a s možností kdykoli odstoupit. Jejich jména byla změněna z důvodu zachování anonymity. Podepsali informovaný souhlas, kde souhlasili také s nahráváním rozhovoru a jeho následným zpracováním do praktické části bakalářské práce společně s použitím autorských výtvarných artefaktů.

8. VÝSLEDKY

V následujících kapitolách je shrnut výzkum, který se týkal zpracování koláží. Nachází se zde kapitoly, jež se věnují tematice podobností ve vytvořených artefaktech. Nejprve v tvorbě mezi páry, to znamená, jak uchopily zadání a v čem se od ostatních odlišují a v čem se shodují. Poté podobnosti v tvorbě žen a mužů, v čem se tyto artefakty potkávají a v čem naopak rozcházejí. Kapitoly obsahují i jednotlivý výběr obrázků pro názorné příklady možností rozdílného pojetí. Následují případové studie, jež obsahují rozhovory s každým participantem.

8.1 Případové studie

8.1.1 Případová studie č. 1

Kateřina (20 let) s Otou (21 let), ve vztahu rok a dva měsíce.

Nejprve jsem vedla rozhovor s Kateřinou, poté s Otou a pak jsme se sešli všichni tři dohromady, kdy mohli poprvé nahlédnout do koláže toho druhého.

Kateřina

Kateřina se na naše setkání velmi těšila, o to více byla ale zvědavá, až uvidí partnerovu koláž. Již při přemýšlení o tvorbě plánovala, jak příběh uchopí. Chtěla ho znázornit ve všech jeho fázích, a to také nakonec udělala. Držela se biblického příběhu, převážně tak, jak ho známe. Zpočátku jsem vnímala absenci jablka a hada, vše mi bylo později vysvětleno.

Koláž Kateřiny na mě nejprve působila poměrně studeně, díky své barevnosti v pastelových tónech a vynecháním bílého místa jsem cítila odstup. Zastoupení modré barvy ve velkém množství odpovídá autorčině oblibě. Všimla jsem si také rozdělení dvou světů v podobě pravé a levé strany koláže. To bylo podle pozdějšího vysvětlení záměrem. Autorka popisuje své rozdělení koláže na dějství.

Nahoře se nachází Bůh, který vše stvořil. Jeho postava je zastoupena v podobě planety. Napravo má své anděly, pomocníčky. Tato část je oddělena, tím autorka chtěla znázornit odstup a jakousi nadřazenost od ráje a lidí. Také si myslí, že kdyby Bůh byl s nimi v ráji, více by zasáhl do Eviných činů a jejího rozhodování v pokušení ze strany hada. Autorka si také myslí, že by to Eva potřebovala, aby tam s nimi Bůh při jejím rozhodování byl. Uvažuji o roli autority, možná autorčina otce a její potřeby, aby byl v jejím životě více pro ni, aby za ní více stál v situacích, kdy se musí například pro něco rozhodnout.

Znázornila ho však takto s odstupem nahoře. Myslí si totiž, že i přestože tam s nimi mohl být, oni o něm nevěděli a on je stále pozoroval z nadhledu. Jelikož si nebyli rovni, nebyl s nimi přítomen v ráji.

V levé části se nachází momentální ráj se všemi jeho krásami. Mořem, skalami, vodopády, modrým nebem, zvěří a sluncem. Uprostřed vidíme Adama a Evu. Černobílý obrázek mezi nimi vyjadřuje jejich vzájemnou lásku. Dle autorčiných slov mezi nimi

musela být chemie, když i po vyhnání z ráje zůstali spolu a měli děti. Zarazil mě objekt pod Adamem v podobě mašlovačky. Bylo mi vysvětleno, že má znázorňovat Adamovo žebro, ze kterého byla Eva stvořena. Autorka se v materiálech snažila najít zobrazení žebra, ale po neúspěšnosti tam symbolicky nalepila tento objekt. Dle jejích slov to tam prostě potřebovala mít, bez toho by to nešlo. Cítila jsem důležitost zobrazení tohoto momentu, tedy stvoření Evy z Adamova žebra. Autorka také zmiňuje, že když Eva byla stvořena z Adama, mají stejné cítění. Náznak propojení tedy není pouze v černobílém obrázku mezi nimi. Symbol vlepeného žebra propojuje obrázek Adama s obrázkem polibku.

Po dotazu na Adama a Evu mi autorka sdělila, že si myslí, že to má špatně. Očekávala, že není dobré znamení, když má Eva zavřené oči, a Adamovi není tak docela vidět do tváře. Zmiňuje také, že oči jsou bránou do duše a lidé říkají, že podle očí se pozná, jaký člověk je a ona je má zavřené. Měla vybrané i alternativy pro tyto postavy, ale druhá Eva měla také zavřené oči a druhý Adam měl brýle. Tuto postavu pro Evu zvolila dle pocitu její čistoty. Později i přiznává, že se s touto Evou ztotožňuje.

Eva se zavřenýma očima sní, užívá si sluníčko a pohodu, zároveň ji had nabádá. Ona ale ví, že se má dobře, užívá si to a prožívá ten ráj. To pokušení tam ale stále je. Ptala jsem se, zda Eva vůbec ví o Adamovi. Ví, vždyť se přece mají rádi, říká a během toho ukazuje na černobílý obrázek mezi nimi. Adam při pohledu na Evu přemýšlí, co tam Eva dělá. Na otázku, co by řekl, kdyby mohl mluvit, autorka odpovídá, že by vyzval Evu, aby spolu šli plavat. Eva by s radostí šla a ve svém snění potom pokračovala na pláži.

Začíná o ni mít strach až ve chvíli, kdy mu nabízí zakázané ovoce. To je zobrazeno v podobě lesního ovoce na vršku dortu. I přesto autorka uvádí, že ovoce pochází ze stromu v pravém dolním rohu koláže. Kdo pro ně upekl lahodný dort a jak se ocitlo ovoce z našich krajin v tropickém ráji plném pláží? Tento moment se odehrává v levé spodní části koláže, kde se nachází anděl hledící na tuto situaci. Tato část prý autorce dělala největší problém s lepením. Odtrhávala a zasouvala objekty různě pod sebe, než dosáhla toho, jak si představovala. Jde o ruku Evy, která již ochutnala zakázané ovoce a nabízí je Adamovi. Anděl se sepjatýma rukama doufá, že to neudělají, protože ví, co bude následovat. Adam stojí zády také proto, že ochutnat nechce. Na dotaz, co ho přimělo

ovoce také ochutnat, autorka bezmyšlenkovitě odkazuje na Evu. Je si jistá, že Adam nejprve nabízené ovoce dlouho odmítal a ptal se Evy, co to udělala. Adam v tom však Evu nechce nechat. Věděl, že nebude následovat nic dobrého a řekl si, že když celý ráj prožili společně, i do toho těžkého půjdou spolu. Přemýšlím o důvěře ze strany Evy k Adamovi, o jeho oddanosti.

V pravé spodní části se nachází strom a symboly nad ním jsou rozděleny na dobro a zlo. Eva ví, že ze stromu nemá trhat ovoce. Ví také, že když ho neutrhne, budou se mít dobře. To je znázorněno v podobě bílých talířů srovnaných v poličkách, jako symbol čistoty. Dále v podobě jídla, jakožto hojnosti, nebo postavy zalité sluncem. Na tuto postavu jsem se dále doptávala. Jedná se také o Evu, respektive o její představu, jak se bude mít, když zůstanou v ráji. Eva ale dle autorky věděla, že ji čekají zlé časy, pokud ovoce ze stromu okusí. To je znázorněno na pravém kraji koláže v podobě sledujících očí, krys, ďábla a temného nebe. Eva by se prý těmto věcem měla bránit, odolat pokušení.

Čáp v pravém horním rohu znázorňuje očekávání dítěte a dva páry očí pod ním symbolizují dva potomky Adama a Evy. Autorka říká, že tam umístila čápa, aby to dávalo smysl. Přemýšlím nad tím, komu nebo čemu chce autorka dát smysl v podobě čápa. Divák dle mého názoru ani podle čápa nepochopí, že v těchto dvou párech očí má hledat potomky prvních lidí, zvláště když na koláži je mnohem víc očí. Čáp je také v pravém horním rohu, uvažuji tedy o vidině mateřství v budoucnosti. Autorka zmiňuje, že ji oči děsí. Děsí ji koukat se dlouho do svých vlastních očí v zrcadle, a tak se dostáváme k tomu, že to může být důvodem, proč je použila při ztvárnění zla. Tuto možnost potvrzuje a je překvapená, že ji tento důvod nenapadl. Proč je ale použila také pro ztvárnění potomků Adama a Evy? Odpovídá, že o jejich dětech nemá ucelenou představu, a tak nechtěla použít celé postavy. Neříkají ale oči mnohdy o člověku víc? Jak moc autorku děsí představa vyhnání z ráje a toho, co poté následovalo? Sama používá spojení „vyloučení z ráje“. Co musí udělat, aby ji pozorující oči neodsoudily k vyloučení z ráje?

Dvě lebky vedle očí pak znázorňují Adamovu a Evinu smrt. Autorka také mluví o překážkách, které museli překonávat v reálném světě a o překážkách a těžkostech, které musíme překonávat dnes my důsledkem jejich činů.

Had se nachází v podobě největších očí hned vedle Evy. Chce, aby utrhla jablko a stále ji nabádá. Autorka má z hadových očí špatný pocit a děsí ji. Zvolila si však tuto podobu, protože díky své fobii z hadů by nedokázala do své koláže nalepit obrázek opravdového hada. Tyto oči ji však přijdou hadí. Dle autorky byl had přítomen v ráji po celou dobu jejich žití a sledoval je. Snažil se je pokoušet několikrát, protože se mu nelíbilo, jak dobře si tam žili. Myslí si, že to pro Adama a Evu byla naplánovaná zkouška. Vše stvořil Bůh, a tedy i hada pokušitele.

Nad Adamem a Evou se nachází obrázek nohou, který dle autorky znázorňuje pohodu, kterou v ráji měli. Nad Adamem dva vodopády, prý každý pro jednoho z nich, kam se chodili koupat. Ve filmech se totiž v tropických destinacích chodí lidé koupat pod vodopády. Uvažuji nad idealizovanou, očekávanou situací a také nad tím, proč musí mít každý svůj vodopád takto odděleně. Může se jednat o určitý odstup v poměrně čerstvém vztahu? Dle autorky se zpočátku mohli před sebou stydět. Později popisuje svou představu, jak Adam s Evou běží po pláži, ve zpomaleném záběru jako ve filmu. Andělé na ně z nebe hledí a líbí se jim to. Toto bylo řečeno s určitou nadsázkou, stále však přemýšlím o odkazu na filmové scény a jejich dokonalost jako odraz v reálném vztahu, kdy každý cítíme tlak v podobě očekávání z okolního světa. Do jaké míry nás tyto věci ovlivňují a kdy se dokážeme oprostít a žít podle svého cítění.

Nemohla jsem si nevšimnout prázdných spodních rohů. Doptávala jsem se nejprve na pravý spodní roh, kdy mi autorka sdělila, že je to proto, aby kmen stromu lépe vynikl. Původně měla symboly, jež znázorňují zlo (krysy, oči, sochu...) posunuté níže, ale zdálo se jí, že to moc splývá s kmenem stromu. Zde bych uvažovala o odstupu od zla a věcí, které by mohly autorku znepokojovat. O to více, když se jedná o pravý spodní roh. Odstup je zde však znázorněn bílým místem, slepou skvrnou, stejně jako v horní části koláže. Zobrazuje odstup světa lidského od světa božského. Levý spodní roh nechala volný, aby to bylo „vyvážené“. Všimla jsem si ale, že v levém spodním rohu bylo něco nalepeno a pak strženo, také je vynechané místo podstatně menší. Strany tedy nejsou plně vyvážené, což v další větě autorka sama potvrzuje. Uvažuji, do jaké míry dokonalosti chtěla autorka koláž dovést. Nechtěla, aby jí tam cokoliv chybělo, proto měla potřebu ztvárnit několik okamžiků z příběhu najednou. Několik dějových linek propletených do sebe může odkazovat na jakousi roztěkanost, nestálost. Autorka má příběh a každé

jednotlivé dějství dobře promyšlené, v divákovi to však může navodit zmatek. Každý jednotlivý obrázek má svůj význam, přemýšlím však, jak zvládnou fungovat dohromady.

Obrázek č. 1 - Kateřina

Ota

Ota zvolil velikost papíru A1, tedy o velikost větší než Kateřina. Důvodem prý bylo, že si vytiskl moc velké obrázky, kdežto Kateřina si je v počítači před tisknutím upravila na menší.

Hned na začátku jsem si všimla, že to nebude koláž tvořena podle klasického příběhu, jak ho známe z Bible. Absence jablka, stromu, zobrazení Adama a Evy, bílá místa, věci z reálného světa. To vše nasvědčovalo velké symboličnosti a netradičnímu, osobitému pojetí.

Zpočátku autor vysvětluje, že se snažil koláž utvořit tak, aby dávala smysl. Snažil se dát řád vybraným obrázkům, jež obsahují nebe i zemi a seřadil je tak, aby na sebe tato linie horizontu navazovala. Znovu poté v našem rozhovoru zmiňuje, že nechtěl dávat nad

pomyslnou linii nebe nic nepatřičného. Vnímám zde nějaké téma hranic a potřebu si je udržet.

Asi největší obrázek je umístěn uprostřed nahoře, dle autora má symbolizovat čisté světlé nebe. Tento obrázek umístil jako úplně první. Popis přidal z důvodu, aby to bylo nějak označené, aby to mělo trochu řád.

Temnou oblohu zde umístil proto, aby znázornil jak den, tak noc. Chtěl také použít obrázky, kde je hezké i ošklivé počasí. Říká, že tam nechtěl dávat nic pochmurného, ale že to tam zároveň také patří, že není nic stále krásné. Občas musí být i ošklivo.

Květiny tam chtěl umístit, protože hrají svou roli, dle jeho slov by tam měly být. Chtěl, aby to působilo i vesele. Třešeň jako symbol něčeho hezkého, nechtěl by tam mít tmavé květiny. Zvířata, která plavou v ledovém oceánu, použil zejména proto, aby naznačil přítomnost všech ročních období. Použil též obrázky zvířat vodních, suchozemských i ptactva, aby měl zástupce z každé kategorie. Dle autorových slov, aby tam bylo od každého něco.

V pravém horním rohu nás upoutají přesýpací hodiny, které bychom v ráji nečekali. Autor je popisuje jako symbol pomíjivosti, že nic netrvá věčně.

Překvapila mě antická stavba v levém horním rohu. Ota ji popisuje jako symbol nějaké vyšší moci. Něco, co to všechno stvořilo, co na všechno dohlíželo. Adam s Evou nebyli páni tohoto ráje, oni byli pouze hosty. Něco jim muselo nastavit pravidla. Nechce říkat, že je to přímo Bůh, ale něco, co nás převyšuje, proto tento obrázek napojil na zářící hvězdnou oblohu. Napadá mě spojitost s vírou jeho partnerky, jelikož se budova nachází v levém horním rohu, tedy na straně TY, on sám totiž není křesťan. Opět zaznívá téma hranic, jež musí být nastaveny. V tomto případě je nastavuje vyšší moc, v případě hranice nebe si ji tvořil on sám.

Vysvětluje přítomnost jednoho obrázku, který též okamžitě přitáhl moji pozornost. Jedná se o jakousi nástěnku, jejíž obrázek roztrhal na více částí a těmi „proložil“ ostatní obrázky. Mají to být vzpomínky, které se takto prolínají tím vším, co na koláži je a vznikají v každé části. Jsou to vzpomínky na vše, co se v ráji dělo. Ať už něco utvořila příroda, zvířata, či oni sami mezi sebou. Slouží jako náznak, že vše se dá zapamatovat, ze všeho

něco zůstane. Současně o dvou kusech, jež se nachází v horní polovině, mluví jako o vzpomínkách, které už jsou a o dvou dalších, jež jsou spíše uprostřed jako o těch, které se teprve utvářejí. Napadají mě odkazy na nějakou podobu nesmrtelnosti, nutnosti zachovat něco z toho, co tu již není, co pominulo.

Pomyslně rozdělil koláž na dvě části, kdy na pravou část umístil obrázky znázorňující zázemí v podobě domu, zahrady, rodinného stolu. Zvířata umístil na levou část. Také dbal na barevnost, kdy se mu obrázky mořských zvířat zdály tmavé, a tak je umístil pod tmavou oblohu. Zaujal mne fakt, že zvířata jsou znázorněna převážně v hejnech a často také v podobě mořských živočichů. Uvažovala bych o potřebě společenství, sounáležitosti, možná i symbolu vlastní rodiny, kdy voda může značit plodnost. Zároveň levá strana obrázku může odkazovat na minulost, a tak by mohlo jít také o jeho prvotní rodinu o pouto mezi jejími členy.

Zvíře, znázorněné samotné, je pes v pravém spodním rohu, kterého autor zařazuje do tématu zázemí a považuje ho za člena rodiny, dle něj sedí spíše do lidského světa.

Vpravo umístil obrázky týkající se rodinného zázemí, protože je pravák a pravá strana pro něho znamená víc. Umístil i sem obrázek plný zvířat, který znázorňuje schopnost žít pohromadě, fungovat společně, i když jsou to zvířata jiných druhů. Zde mě napadá opět odkaz na společné žití, možná překonávání překážek v tomto společném soužití, které se z autorova pohledu překonat dají.

Samostatně umístěný je ještě poměrně velký pták nad stádem zvířat. Důvodem, proč je tam sám, je jeho proporční velikost vůči obrázku s ostatními zvířaty. Když jsem se autora zeptala, zda ho k tomu ještě něco napadá, řekl, že je rád, že směřuje k čistému nebi, nahoru, tam, kde má být. Současně ho chtěl umístit k obrázku se zvířaty, jako symbol, že nad tím ještě něco může být, ale to už si pak člověk může domyslet sám. Opět autor zůstává skryt v symbolice, kdy nechává diváka si věci domýšlet.

Z čeho měl autor opravdu radost, byl vodopád uprostřed. Moc se mu líbil a těšilo ho, jak se mu podařilo utvořit jeden celek ze dvou různých obrázků se stejnou barevností. Vodopád je opravdu veliký a umístěn uprostřed, na místě ústředního tématu. Mohl by být odkazem na sexualitu, opravdu v širokém slova smyslu. Uvažovala bych také o

divokosti, rychlosti, možná nebezpečnosti padající vody, jež vytváří hluk, když dopadá na hladinu. Dopadá však do překvapivě klidné vody, jejíž hladina se ani nehne. Adam vedle ní klidně spí, aniž by ho to nějak rozrušovalo. Mohlo by tedy toto téma mít něco společného s Evou? Později se autor zmiňuje, že Eva něco chystá, že jí to kouká z očí.

Adam a Eva jsou zde zastoupeni pouze v podobě hlav, bez těl. Autor vysvětluje, že měl nejprve záměr tam žádné postavy nedávat a nechat to pouze na symbolické úrovni. Uvažoval, jestli dá postavy Adama a Evy k sobě, nebo je usadí naproti sobě u stolu. Nakonec se dle jeho slov rozhodl, dát je raději dál od sebe. Uvedl, že hlubší důvod to nemá, jen to pouze takto cítil, že je nechce dát přímo vedle sebe. Hlavní myšlenka a nejdůležitější pro něj bylo, obklopit stůl. Autor opět odkazuje na důležitost rodinného kruhu a zázemí. Začínám uvažovat o tom, že by se mohlo jednat o rodinu, ze které pochází, než o tu, jež by mohl chtít v budoucnu vybudovat.

Adam má zavřené oči, protože je zaslepený láskou a z Evy má pocit, že jí něco kouká z očí, má něco za lubem. Takto zobrazená postava se mu prý naprosto hodila. Sám přiznal, že se tomu ději nevěnuje tolik, a tak chtěl, alespoň zobrazením těchto dvou, příběhový děj nějak podpořit. Když se podíváme zblízka, Adam se zároveň potápí do vody, která mu sahá již blízko k ústům. Odtrhnutý obrázek pod ním mu svým okrajem též sahá blízko k puse. Mohli bychom uvažovat o nějakém umlčení, neschopnosti mluvit. Ptala jsem se, jak v tom Adamovi je, když je slepý. Autor odpovídá, že mu v tom nemůže být nejlépe a zároveň se tam i skoro topí. Mohl by se v tom tedy i utápět a mohlo by mu z toho být špatně. Záleží prý na tom, jak to kdo má. Schválně tam však Adama chtěl dát se zavřenýma očima, aby to naznačovalo, že nedělá vždy, co by chtěl. Často se mu může přičít, co dělá, jelikož to nemusí být nic hezkého, ale dělá to pro ni, protože mu na ní záleží.

O kom Ota v této souvislosti uvažuje?

Na Evě je znát, že toho možná využívá. Zneužívá Adama a mohlo by jí jít i o něco víc, než jen o to, co je mezi nimi. Ptala jsem se, zda je v koláži někde naznačeno, o co by jí mohlo jít. Autor to chtěl nechat na symbolické rovině, nechtěl uvádět žádný specifický případ.

Popisuje Evin pocit z ráje jako stereotypní. Zvykla si na to, že tam má vše a mohla by chtít víc. Adam vypadá, že mu to stačí. I když cítí, že ona by chtěla víc, neví, co pro to má dělat. Eva by chtěla zkusit něco nového a tak, když se časem objeví záminka, ať už je dobrá, či špatná, ona po ní sáhne. Adam to radši nechává spát, raději zavře oči, než aby jí něco řekl.

Momentální situaci mezi nimi popisuje jako pěknou, mají se v ráji dobře, ale už se může k něčemu schylovat.

U spodního okraje, níž pod obrázky Adama a Evy, si všimneme obrazu rukou, jež symbolizuje pouto mezi nimi. Sám autor upozorňuje, že nejde o závazek, ale o to, co mezi nimi je. Nechtěl jejich lásku znázorňovat jednoduchými symboly srdíček. Chtěl zůstat na symbolické úrovni, jež není tak jasně čitelná.

Přímo pod Evou a Adamem je však poměrně velký obrázek stolu. Autor vysvětluje jeho symboliku opět v rodinném zázemí, místo, kde se rodina schází. Proto jsou postavy umístěny zde. Scházejí se teď ve dvou, nebo později ve více členech, když se rodina rozroste. Vnímám tady opravdu silnou potřebu budování zázemí, ať už pro svou potenciální rodinu, nebo jako zázemí z rodiny předešlé. Je cítit, že je toto téma pro autora velmi důležité. Může to být proto, že mu něco takového v životě chybělo či chybí, nebo také proto, že zažil, jak důležité to je a chce to budovat i nadále se svou partnerkou.

Sám říká, že tam Adama a Evu umístil, protože něco takového mohou tvořit, ale nemusí to tak dopadnout. Má s touto skutečností nějakou zkušenost? Stalo se něco v jeho rodinném kruhu, že uvažuje i o možnosti, že to nedopadne?

Obrázek cesty, jež vede k domu, je symbolem budování. Cesta není krásně vydlážděná a to autorovi do jeho konceptu sedí, není vždy vše jednoduché. O zobrazení domu říká, že si představoval jiný obrázek. Měl v záloze ještě jeden, kde byl pohled z interiéru ven a zvenku dovnitř svítilo slunce. Jako náznak, že venku je to hezké, koukat raději ven, ne dovnitř do tmavého domu, mít zavřené oči. Na tomto obrázku je uvnitř tma, nevidíme, co tam je. Co ho od původního obrázku odradilo, byl pocit, že při pohledu zevnitř ven by

mohl obrázek působit, jako že je uzavřen v kleci. Napadá mě nemožnost úniku do světa ven, kde je to tak lákavé. Chtít utéct od toho, co se uvnitř děje.

Autor také říkal, že s touto částí koláže měl největší problém, bojoval se sestavením těchto obrázků dohromady. Tuto část dělal jako poslední, dle jeho slov „na poslední chvíli“, i přesto, že koláž byla dokončena několik dní před setkáním k našemu rozhovoru.

Na otázku, zda se jim v ráji žilo dobře, autor odpovídá velmi zajímavě. Chtěl ho utvořit takto kvůli nim. Aby Eva měla důvod hledat záminku, nějaké pokušení, muselo se jim žít dobře. Kdyby řešila problémy v ráji, nepotřebovala by se koukat po něčem jiném. Měla tam všechno, a to se jí okoukalo, chtěla něco víc nebo něco jiného. Ale my nevíme co, to teprve přijde.

Později jsem se autora doptávala, zda by ho napadlo, koho by do postav Adama a Evy obsadil. V hlavě jsem měla myšlenku na rodinu, jelikož mnoho prvků nasvědčovalo tomu, že by se mohlo jednat o jeho rodiče. Symbolika rodinného zázemí, rodinného domu, ve kterém se asi něco děje. Odkaz na to, že Eva má něco za lubem a Adam před tím zavírá oči. Autor sám vytvořil ráj tak, aby se jim tam společně dobře žilo, ale pro Evu to bylo stereotypní. Ota potvrzuje, že by se mohlo jednat o znázornění rodičů. Tato skutečnost ho však nenapadla, když koláž lepil, až když si ji po tvorbě prohlížel a když o tom společně mluvíme. Potvrzuje, že skutečnosti, které do koláže nalepil, odkazují na jejich vztah, který momentálně není v dobré situaci. Dodává, že se to v koláži objevuje asi více, než by sám chtěl. Jedná se o určitou formu naznačení, co se v poslední době v jeho rodinném životě dělo, a takto se to promítá do jeho tvorby. Ota si sám prošel velmi těžkým obdobím, co se týče nelehké rodinné situace. Rodiče se odloučili, odstěhovali se a jeho mladší bratr žije u otce. Matka od nich odešla, skoro se nevidají a Ota se musel postavit na vlastní nohy. Po tomto zjištění se vše v koláži najednou propojuje a mohu vidět souvislosti jasněji, jsou pro mě lépe uchopitelné. Je velmi zajímavé, že člověk opravdu tvoří dle toho, co ho v jeho momentálním životě ovlivňuje a zasahuje do jeho vnitřních světů. Ačkoli u tohoto tématu očekáváme ztvárnění vlastního partnerského vztahu, není to pravidlem. A tato výjimka to potvrzuje.

Dále jsem se ptala, jak vnímá bílá místa. Z dosavadního rozhovoru jsem pochopila, že mu je příjemnější, když jsou obrázky takto oddělené. Odpovídá, že jde o situaci. Odkazuje na

pár míst, kde obrázky spojil, kvůli jejich silnějšímu poutu, opravdu patří k sobě. Nemá rád přeplácené věci, už tato koláž je na něj hodně. Chtěl dát prostor, aby si to mohl člověk dotvořit sám. Jak kdyby tvořil koláž pro někoho jiného a ne sám pro sebe. Říká také, že by tam mohlo být určitě více prázdných míst a rozhodně by tam nic víc nepřidával.

Můžeme říci, že v podstatě každá koláž si hraje s jistou mírou symboličnosti. Zde však vnímám, že je to jiné. Sám autor tuto koláž chtěl vytvořit na vysoké symbolické úrovni s otevřenými otázkami, s možností dotvoření příběhu divákem samotným. Autor také říká: „Nemám rád, když je to napálený na plnou hubu. Každý si to představuje jinak. Chci, aby si to každý sám představil po svém. Proto se mi líbí, že je to takto otevřené, a tím pokusem může být cokoliv.“

Na druhé straně mě ale napadá, zda toto setrvání v přílišné symboličnosti nemůže odkazovat na jistou opatrnost, kamufláž, skrytí se za něco. Možná mohlo být autorovi ublíženo a bojí se odkrýt své city přímo. Možná ještě v tomto vztahu není schopen se plně otevřít. Možná tato koláž neodkazuje na jeho momentální vztah, ale na vztahy z minulosti, ve kterých se mohl splést, či mu bylo ublíženo, a proto nastavuje hranice a skrývá se za symboliku.

dotvářet. Je s tím však naprosto spokojen a v jedné chvíli dokonce říká, že by těch obrázků mohlo být ještě méně.

Ačkoli oba autoři tvořili s použitím stejných materiálů, zvolili si pouze jeden stejný obrázek. Obrázek s různorodými zvířaty, která se přišla napít k vodě. Ota si zvolil tento obrázek s úmyslem zobrazení sounáležitosti, schopnosti žítí pospolu, ačkoli jsou na obrázku různé druhy zvířat. Kateřina v tomto obrázku viděla zvířata žijící v ráji.

Překvapilo mě, že si oba v zastoupení svého pohlaví zvolili postavu se zavřenýma očima. U každého z nich však tato skutečnost nese jiný význam. U Oty spíše negativní, u Kateřiny dle jejího názoru pozitivní.

Podobný styl uvažování vidím v popisu Adama, i když v každém příběhu trochu jinak. Oba však mají pocit, že Adam by se pro Evu obětoval. V autorčině příběhu, kdy ovoce okusil, ačkoli nechtěl, nenechal by Evu samotnou v těžkostech. U Oty Adam udělá pro Evu cokoli, i kdyby konal špatně.

Po jednotlivých rozhovorech jsme se sešli společně a oba si konečně mohli prohlédnout koláž toho druhého. Dlouhou dobu bylo ticho. První slova Kateřiny byla o tom, že se jí špatně orientuje v Otově koláži a že ta její je naprosto jasná. On si dává na čas a po pobídnutí Kateřiny k reakci na její koláž odpovídá, že si ji musí prohlédnout, je z ní zmatený a je tam toho moc. Kateřina se brání argumentem, že je tam vše jasně vidět. Dle Oty to vytvořila na sílu, hlavně aby zobrazila vše, co se tam dělo. On by to takto nikdy nevytvořil, tak by to nechtěl. Kateřina působí dojmem, že tuto reakci očekávala.

Po mém dotazu, zda si to chtějí navzájem vysvětlit, se Kateřina jako první ptá na přesýpací hodiny a poté na ruce pod Adamem a Evou. Zaměřují se na Otovo znázornění vzpomínek v podobě nástěnky, kdy se Kateřina ptá, na co ti dva vzpomínají. Odpovědí je, že na to dobré i špatné. Táže se znovu, kdy na to vzpomínají. Ota již poměrně s tenzí v hlase odpovídá, že neví, ať si to sama domyslí potom.

Kateřina s nadsázkou zaútočí dotazem, proč tam má Ota pouze jeden vodopád. Ona tam má dva, pro každého jeden. Dále vybízí Otu, aby začal s vysvětlováním jako první, jelikož ona svůj příběh bude mít určitě delší. Doptává se také, co může znamenat nápis v Otově koláži, či co znamená takto velký formát. Je poměrně urputná.

Rýpavě se ptá, proč Ota ve své koláži nemá hada. Vysvětluje jí, že kromě Adama a Evy tam v podstatě nemá nic z příběhu. Obhájí svou zálibu v symboličnosti a v tom, že si příběh může člověk domyslet sám. Zachytil jsem moment, úryvek z příběhu a zbytek si můžeš domyslet, to je na tom to hezké, říká.

Přesouváme se na koláž Kateřiny. Ota tvrdí, že asi ví, o co tam jde, ale chce to od ní slyšet.

Po systematickém vysvětlení každého dějství Ota reaguje, že je to „cool“, že tam Kateřina má vše. Líbí se mu rozdělení v oblasti stromu na dvě poloviny - na dobrou a špatnou. Ona dodává a vysvětluje, že vlastně celá koláž je rozdělena na dějství jako divadlo. Má potřebu hrát divadlo a držet se pevně v jednotlivých dějstvích?

U těchto dvou autorů jsem pochopila, jak rozdílné může být pojetí jednoho příběhu u dvou lidí, kteří spolu žijí, při použití stejného materiálu. Nestačila jsem se divit, jak rozdílné symboliky tomu jednotlivě dali a myslím, že i oni byli velmi překvapeni při společném rozhovoru.

8.1.2 Případová studie č. 2

Martina (26 let) se Štěpánem (28 let), ve vztahu něco málo přes tři roky.

Martina

Autorka svou koláž poměrně dost zaplnila, což je celkem nezvyklé pro autory, kteří tvoří koláž poprvé a nedostanou instrukci, že by měla být bez bílých míst. Její koláž obsahuje také několik textových materiálů, většinou symbolizujících sounáležitost a společné pouto. Můžeme říci, že všechny texty jsou pozitivně laděné. Takto bych popsala i autorčinu koláž. Množství věcí upoutávalo moji pozornost a zpočátku jsem nevěděla, kam se dívat dřív. Chvilku mi trvalo, než jsem se zorientovala. I přesto na mě koláž působila už při prvním pohledu pozitivně a příjemně.

Na začátku jsem si všimla, že koláž není pravděpodobně tvořena dle klasického biblického příběhu, jak ho známe. Absence hada, stromu, autority (Boha, stvořitele), pokušení a další typické symboly pro příběh Adama a Evy jsem hledala v jednotlivých

obrázcích. Některé dojmy mi byly po vysvětlení jednotlivých komponentů potvrzeny, jiné naopak vyvráceny.

Martina při prvním popisu a jejím dojmu z celé tvorby říká, že lepila pohodu. Chtěla vytvořit ideální svět pro Adama a Evu, pro dva lidi podle jejích představ.

Vztahovala svou tvorbu spíše k sobě samé než k příběhu, jak ho známe. Sahala po symbolických významech partnerského tématu než po příběhu Adama a Evy jako takovém.

Pod zadáním Adam a Eva si představila, jak by tito dva měli společně žít a co se kolem nich děje. Sama také přiznává, že pravý biblický příběh tak úplně nezná a dodává, zda neudělala chybu, že si ho před tvorbou nepřečetla.

Adam a Eva jsou pro ni symbolem společného soužití, mají se rádi, mají spolu děti a zestárnou spolu.

Tvorba koláže ji velmi bavila. Problém měla pouze na začátku s výběrem, protože jí partner dal k dispozici časopis, jehož obrázky jí do jejích představ příliš nezapadaly.

Po prvotním nacítění a představení koláže autorkou jsem se dotazovala na jednotlivé komponenty a chtěla jsem po autorce, aby mi vysvětlila význam a představu, s jakou tam jednotlivé obrázky lepila.

Zaujal mě červený obrázek v pravé části koláže, na kterém jsou zobrazeny ženy z nějakého domorodého kmene. Autorka tímto obrázkem chtěla vyjádřit přirozenou krásu ženského těla. Zdůrazňuje, že žena nemusí být modelkou, aby byla krásná a neměla by se stydět za své tělo.

Dále jsme si povídaly o obrázcích znázorňujících pokrmy. Autorka mě zde vyvedla z omylu mé představy o pokušení v podobě dortu v pravé části obrázku. Popisuje, že v rámci soužití těchto dvou postav by se měli také starat o to, jak žijí a součástí toho je zdravé stravování. Dle jejích slov není dort úplně super, ale tento na obrázku popisuje jako zdravý dort s ovocem. Na levé straně koláže se nachází obrázek se zeleninovou polévkou a zdravým nápojem.

Mou pozornost dále upoutala jablka v levém horním rohu. Autorka tentokrát odkazuje na příběh Adama a Evy, na pokušení v podobě jablka, které takto chtěla znázornit. Jablek je tu opravdu mnoho a tak uvažuji nad tím, kolika pokušením by museli Eva s Adamem čelit. Jablka jsou též velmi lehce dostupná, vyskládaná v regále, nemuseli by pro ně chodit daleko či šplhat pro ně na strom.

Pod obrázkem jablek je na bílém pozadí červená malůvka. Na autorku působí jako sexuální symbol. Dala ji sem, aby znázorňoval sexuální spojení mezi Adamem a Evou poté, co okusili jablko. Obrázek zeměkoule v rukou je dle autorky též vztažen k jablkům. Symbol stromu a péče o zemi. Když jsem se později ptala, kde by mohla ve své koláži najít symbol autority neboli Boha stvořitele, po krátkém přemýšlení řekla, že by to byli právě tyto ruce držící planetu Zemi. Při tvorbě ji to nenapadlo, ani nad tím takto nepřemýšlela.

Zaujal mě též text „Tečka, čárka, tečka, tečka...“ Pro autorku tento text nese náznak sexuálního podtextu. Podobný výrok si pamatuje z filmu, kde právě sexuální podtext nesl.

Později říká, že i tento text společně s jablky a červeno bílou malůvkou patří do symboliky pokušení.

Obrázek domu symbolizuje skromnost. Autorka popisuje, že má ráda hezké, vkusné věci, ale nelíbí se jí rozmar v podobě obrovských domů, drahých aut apod. Proto i obrázek staršího auta ve spodní části koláže. Auto je namířeno směrem vlevo. Pokud by tímto směrem jelo, mohlo by symbolizovat cestu zpět. V této souvislosti uvažuji nad návratem do dřívější doby, kdy nebyl takový přepych. Lidé si možná více vážili věcí, které měli. Toto by mohlo korespondovat se zmíněnou skromností, kterou chtěla autorka ztvárnit malým domkem a starším typem auta.

Knihovna s bílou pohovkou v centru koláže je tvořena z jednoho obrázku. Představuje symbol domova a zázemí. Knihy jsou pro autorku symbolem poznání a vědění. Lidé by měli chtít vědět víc a vzdělávat se, říká Martina. Sama má ráda knížky, tištěné zdroje, naopak nemá ráda trávit čas u televize. Zároveň se jí líbil interiér svou vzdušností. Opět odkazuje na pouto dvou lidí, kteří společně během života sbírají knížky, ukládají je do

společné knihovny a po večerech sedí spolu na gauči a čtou. Ptala jsem se, zda toto se svým partnerem Štěpánem praktikují, odpovídá, že docela ano.

Konstrukce tvořící symbol srdce, kterou podpírají čtyři postavy, je symbolem rodiny, kterou Adam a Eva tvoří společně se svými dětmi. Ptala jsem se, zda nějakou roli hrají ti dva v pozadí uvnitř srdce. Říkala, že jde hlavně o postavy, jež podpírají konstrukci, vnitřek chtěla vystříhnout. To ale nakonec neudělala, protože pod touto vrstvou se nachází obrázek psa a kočky, kteří u sebe leží. Ten nakonec přelepila tímto obrázkem, jelikož jí připadal důležitější než obrázek kočky a psa. Uvažují o důležitosti myšlenek založení své vlastní rodiny. Společenství, které by tvořili všichni spolu, doslova drželi pohromadě, tak jako lidé na obrázku drží společně srdce. Přelepila tím původní obrázek psa tulícího se ke kočce. Mohl by působit i dětinsky, možná nezrale a hlavně, byli tam jen dva.

V tomto kontextu jsem zavedla pozornost na obrázek dětí v levém dolním rohu, který představuje děti Adama a Evy. Dle autorky je to jediný obrázek dětí, který našla a líbí se jí, že jsou na lyžích a aktivní. Zde jsem, v souvislosti s textem pod tímto obrázkem (bezpečnost), přemýšlela, zda se autorka cítí bezpečně ve svém vztahu, a tak již přemýšlí nad potenciálním založení rodiny.

Obrázky přírody, ať už zimních hor, lesní cesty pod nimi či skály v pravém dolním rohu, mají symbolizovat čas strávený v přírodě, který autorka preferuje před časem stráveným ve městě. Na první pohled mě zaujal obrázek skály v pravém dolním rohu. Z dálky mi připomínal symbol oka. V této souvislosti o tom autorka nepřemýšlela. Tento obrázek může být také jeskyní, kam se lidé ukrývají a jsou zde v bezpečí. Naopak může otvor působit nebezpečným dojmem, jakoby skrz mohl člověk propadnout a těžko by se dostával ven. Martina tento obrázek popisuje opět jako symbol přírody, ve které jí je dobře. Se Štěpánem společně hodně cestovali i do tropických krajin, a tak jí je toto prostředí blízké.

Dotazovala jsem se také, zda má podle autorky nějaký specifický význam, že jsou obrázky znázorňující přírodu převážně na pravé straně. Napadlo mě totiž, že všechny umístila na tzv. stranu JÁ. Vidím spojitost s již zmíněným vztahem k přírodě, který autorka několikrát potvrzuje. Odpovídá, že nad tím takto nepřemýšlela a vše lepila spíše intuitivně.

Ptala jsem se, jak se tam těmto dvěma znázorněným osobám žije. Abych tuto otázku autorce přiblížila, odkazuji na biblický příběh, kde Adam s Evou žili a společně s nimi i pokušení. Ptala jsem se, zda by těmto postavám mohlo něco hrozit, nebo zda se jim tam žije bezstarostně a hezky.

Martina odpovídá, že chtěla na této koláži ztvárnit ideální svět. Netvořila svět z biblického příběhu, jehož součástí je pokušení a následné vyhnání z ráje. Chtěla vytvořit ideální svět, který se jí líbí a kde jim Bůh, dle jejích slov, vše odpustil a mají se tam moc hezky.

Adam a Eva žijí spolu, budují obydlí s dětmi a v souladu s přírodou, žijí ve skromnosti. Do tohoto ducha tuto koláž autorka zamýšlela.

Obrázek č. 3 - Martina

Štěpán

Štěpánova koláž mě na první pohled velmi překvapila a překvapovat mě nepřestala ani při našem rozhovoru. Zaujalo mě velmi autentické a netradiční pojetí tohoto tématu. Myšlenka, se kterou Štěpán tuto koláž tvořil, je opravdu nečekaná.

Celkovým dojmem na mě koláž působí poměrně studeně a stroze. Hodně bílých míst dodává přehled a zároveň podtrhuje strohost a odstup zvolených obrázků.

Štěpán zpočátku popsal postup, který předcházela samotné tvorbě. Jeho inspirace přišla až po prolistování několika časopisů. Tento záměr tedy neměl vymyšlený dopředu. Říká, že určující bylo to, který časopis mu přišel pod ruku. Sám ale také přiznává, že tento koncept nebyl náhodou. Dalo se ze stejného časopisu vytvořit něco naprosto jiného. Tyto obrázky ho ale nejvíce zaujaly a s nimi přišel nápad. Ten přišel velmi brzy a dále se mu koláž tvořila dobře, šlo to samo.

Zmiňuje téma prvotního hříchu, který ale převádí do dnešní doby. Vysvětluje jednoduchou ideu, kterou do koláže vložil.

Koláž zobrazuje Adama a Evu dnešního světa. Blahobyť, kterým oba oplývají, Štěpán popisuje jako velké množství nasbíraných jablek. Toto přirovnání mě velmi zaujalo. V ráji hraje jablko svou roli v symbolu pokušení, zde v přepychu.

Autor propojuje myšlenku dnešní doby a biblického příběhu. Uvažuje nad dnešním světem, kdy pohled na drama ohledně pokušení a ochutnání jednoho jablka se zdá být tak nicotný a absurdní v porovnání s hromadou materiálních věcí, které dnes můžeme vlastnit. Pokusil se ztvárnit to, že dnešní člověk by si tenkrát v ráji utrl tisíce jablek.

Adamovi a Evě na koláži tento způsob života ve výrazně materiálním světě připadá normální. Dle autora by těchto materiálních věcí museli mít mnohem víc, aby to pro ně začal být problém, nebo aby se začali cítit nepatřičně.

Při pohledu na koláž mě zaujal malý mužíček uprostřed s malým stromečkem. Zdá se, že jde o pohádkovou postavu, které není vidět do tváře. Nejprve jsem přemýšlela o postavě autority/Boha. Štěpán mi ale vysvětlil, že se jedná o původního Adama žijícího v ráji. Tento Adam klade sám sobě otázku při pohledu na zobrazené Adama a Evu, proč byl smutný kvůli jednomu jablku. Nedokáže jejich svět pochopit.

Zaujalo mě rozdělení světů Adama a Evy, kdy si každý žije v tom svém. Zkoumala jsem jejich postavení a vzájemný vztah, jak na mě působí. Celá koláž je tímto rozdělená na dvě poloviny. Dozvěděla jsem se, že pro autora nemá hlubší důvod, kdo je na které straně. Cítím z obou postav určitý odstup. Ani jednomu pořádně nevidíme do očí. Eva je má

přivřeně, kouká směrem k Adamovi, ale ne přímo na něj. Působí na mě unaveně, studeně a její pohled možná až pohrdavě. Adam má brýle a na jeho obličej něco vrhá stín. Z jeho výrazu nedokážeme nic vyčíst. Vypadá to, jako když o Evě ani neví. Autor potvrzuje, že Adam s Evou o sobě nemají tušení. Nevědí ani o malém mužičkovi, který na ně se smutkem hledí. Mají zájem pouze o své nashromážděné věci.

Adam drží levou ruku na hrudi a podpírá ji pravou rukou. Působí to na mě, jak když ho něco bolí. Další mojí teorií je, že předvádí své tetování a hodinky na zápěstí. Tím, co ho obklopuje a svou vizáží na mě působí, že potřebuje vypadat mužně.

Eva ruce nemá. Svým černobílým vzhledem na mě působí jako zamrznutá. Eva je výš, jakoby vystavená na odiv na vrcholu z kabelek.

Štěpán vysvětluje, že všechny obrázky, které nalepil kolem postav Adama a Evy, symbolizují komplexně přepych a bohatství, ve kterém žijí. Nerozmýšlel pro každý jednotlivý obrázek jeho vlastní specifickou symboliku. Uvádí také, že obrázky kabelek mohl nalepit k postavě Adama, a naopak ty věci, co jsou u jeho postavy, k Evě. Nezamýšlel specifické věci přímo pro jednu a druhou osobu.

Přiznává, že přesně neví, kdo v příběhu Adama a Evy utrl jablko a jak vše přesně bylo. Tento moment v příběhu mu upřesňuji. Doplňuje, že oba mají stejné procento věcí a každý si žije na své polovině. Nezáleží na tom, zda to jablko utrhla Eva nebo Adam. V dnešní době už je to jedno. Už si natrhali jablek oba dva stejně.

Vybral záměrně tyto postavy, protože na něj působí pocitem pohrdavosti a nezájmu. Jejich výrazy popisuje slovním spojením „no a co?“ Tím se mu do celého konceptu hodí. Postavy dle jeho názoru nevidí nic špatného v nahromadění tolika jablek, tolika majetku. Je to pro ně standardem.

Zmiňuje, že nevěděl, zda může do své koláže použít texty. Zeptala jsem se, jaké texty by použil, kdyby věděl, že smí. Rozesmál se a řekl, že měl připravený nápis „proč ne?“ který dle jeho názoru k tomuto výjevu naprosto sedí.

Napadla mě otázka na autora, jak by tento příběh vypadal, kdyby pokračoval. Vzal si chvíli na rozmyšlenou a pak odpověděl, že pokud by měl pokračovat v tomto duchu, bylo by to takto. Dolepoval by více a více věcí, které tito dva nashromáždili, až do té

doby, než by celá koláž byla pokryta předměty. Postavy by vypadaly stále stejně, protože by neproběhla změna jejich přístupu k situaci. Jediná změna by byla v množství nahromaděných věcí.

Zmiňuje také variantu dobrého pokračování. Je možnost, že by se jim otevřely oči a obrátili by se k tzv. původnímu Adamovi. Materiální věci kolem by se zmenšovaly, vznikla by větší rovnováha mezi nimi a malou postavou Adama.

Ptala jsem se, jak autorovi samotnému v koláži je. Bez dlouhého váhání odpovídá, že by se tam necítil dobře. Tento svůj pocit odůvodňuje opětovným popisováním materiálů, ze kterých čerpal. Obrázky opravdu luxusních kusů, ať už oblečení, aut, doplňků, nových kolekcí či jídla. Jediná idea těchto časopisů byla pouze a jenom přepych, žádný další kontext nebo přesah. Uvažuji tedy o ztvárnění světa, ve kterém sice žijeme, ale zároveň se mu snažíme uniknout. Štěpán dal jasně najevo, že stvořil něco, co je odstrašujícím případem a sám takto rozhodně nežije a žít by nechtěl. Jak často máme tendenci tvořit něco, co nám není úplně příjemné? I tato tvorba má svůj určitý přesah. Člověk má šanci si mnohé věci uvědomit.

Tato koláž pro mě byla jiná, a tedy naprosto výjimečná v tom, že jsem své předpřipravené otázky mohla smést ze stolu. Nejprve jsem se na koláž dívala a snažila se získat první dojmy a pocity. Před naším setkáním jsem si sepsala pár otázek na autora. Dle zvyku jsem se chtěla ptát na zobrazení pokušení, autority, tedy Boha a ráje jako takového. Štěpán mi ale představením své koláže a vysvětlením příběhu, který se za ní skrývá, naprosto vzal vítr z plachet. Nečekala jsem, že tato koláž skrývá právě tyto myšlenky a pohledy na tak známé téma Adama a Evy. Uvědomila jsem si, jak opravdu různorodá může práce s koláží a jednotlivými tématy být.

Obrázek č. 4 - Štěpán

Martina a Štěpán, vzájemná reakce na své koláže:

Oba autoři použili pouze obrázky ze svých zdrojů.

Martina při prvním pohledu na Štěpánovu koláž byla velmi překvapená. Začala se smát, ale s otevřenou pusou a se slovy „tak to je hustý!!!“ zůstala koukat. Po chvíli zmiňuje, že koncept její koláže je naprosto jiný. S nadsázkou dodává, že si myslí, že to má hezčí.

Štěpán její koláží není zdaleka tak překvapen. Dokonce říká, že sice netušil, co na svou koláž lepší, ale že mu to naprosto dává smysl. V podstatě očekával, že ona vytvoří právě něco takového.

Oba své koláže navzájem chválí a Martina hned odhaduje, že Štěpán ztvárnil Adama a Evu dnešního světa.

Štěpán vyzývá, ať ho její koláží provede. Martina ve zkratce popisuje ztvárněný příběh. Na konci dodává, že se Adam s Evou mají rádi takoví, jací jsou.

Později vysvětluje svou tvorbu Štěpán. Martina oceňuje jeho nápaditost a několikrát opakuje, že je to opravdu zajímavé. Zároveň popisuje jeho koláž jako skeptickou, respektive její pohled na dnešní svět.

Hledala spojitosti v červených autech, které mají na koláži oba dva. Štěpán však zmiňuje, že nehraje určitou roli. Je dalším symbolem pro bohatství a přepych. Na druhé straně u Štěpána symbolizuje červené auto skromnost a péči o staré věci.

Co se týče ztvárnění postav Adama a Evy, ani zde se autoři neshodli v podobnosti. Martina použila již „hotový“ pár, který našla v časopise takto pohromadě. Můžeme vidět vzájemnou lásku v jejich očích a souznění. Můžeme uvažovat nad idealizací tohoto páru, jelikož je tvořen z jednoho kusu obrázku. U Štěpána je tomu přesně naopak. Pár je tvořen ze dvou, naprosto odlišných lidí, kteří se nedotýkají. Nedívají se na sebe a podle Štěpánových slov o sobě ani nevědí.

Martině se nelíbí rozmar v podobě velkých domů, drahých aut a přepychu. Štěpánova koláž je zejména o těchto tématech. Dle jeho vysvětlení ale víme, že tyto symboly použil pouze pro dosažení svého záměru v koláži. Také se přiklání k tomu, že se mu takto ztvárněný svět zdá marnivý.

Štěpán zobrazený blahobytem a majetkem ve své koláži přirovnává k velkému množství natrhaných jablek. Martina má ve své koláži doslovně velké množství jablek. Zobrazení takto velkého množství není úplně časté. Mají pocit, že musí překonávat hodně pokušení ve svém partnerském životě?

Oba je baví fakt, že každý tuto tvorbu se stejným zadáním pojal naprosto rozdílně.

Porovnání tvorby těchto dvou autorů je velmi těžké. Jak už bylo několikrát zmíněno, jejich tvorba i pojetí jsou ohromně rozdílné.

Tyto koláže jsou v podstatě svými vlastními opaky. Zároveň mám pocit, jako když se prostupují. Štěpán stvořil tu méně hezkou stránku dnešní doby s jejími materiálními touhami a životem v konzumu. Martina navrácí jejich svět zpět do ráje, přírody, skromnosti a lásky.

8.1.3 Případová studie č. 3

Tereza (26 let) s Martinem (27 let), ve vztahu 3 roky.

Tereza

Při pohledu na Terezinu koláž mě nejprve přitáhl celek jako takový. Ačkoli je koláž zaplněná, je přehledná a působí na mě klidným dojmem. Klid též vyzařoval z autorky i při našem rozhovoru a jejím popisu koláže.

Zaplnila veškerá místa. To se tak často při první práci s koláží nestává, jak už uvádím v předchozí případové studii.

Potom jsem si začala prohlížet detaily. Nevidím klasické prvky biblického příběhu ani Adama a Evu. Měla bych samozřejmě představu, do kterých postav bych tyto dva obsadila. Nechávám však toto rozhodnutí a vysvětlení pochopitelně na autorce.

Začínáme opět od začátku. Autorka vysvětluje, že koláž zpracovávala zejména pocitově, dle toho, co je jí blízké a vnitřně v ní rezonuje. Nesoustředila se příliš na téma příběhu Adama a Evy, přesně jak jsem předpokládala. Doplnuje, že kdyby tvořila koláž výhradně a pouze o tomto tématu, vypadalo by to jinak. Ke konci se přece jenom chtěla přiblížit zadání, a tak přidala oko na pozadí nebe a pár pod ním. Autorka již na začátku zmiňuje, že ji proces bavil, což je dle mého názoru na koláži vidět.

Použila převážně obrázky, které jsem poskytnula, až na čtyři, které použila z jiných zdrojů.

Poté jsem Terezu vyzvala, aby mi vysvětlila, co pro ni znamenají jednotlivé obrázky a jaké symboly jim ona sama přisuzuje. Nejprve začala mluvit o ženě uprostřed obrázku. Zmiňuje, že ji velmi fascinuje, zejména její klid a nadhled. Ačkoli žije v nelehkých podmínkách, vyzařuje z ní nádherná ženskost a síla. Podobné pocity má i ze dvou dalších žen. Velké zastoupení žen ve své koláži si uvědomuje. Jsou symbolem ženské síly a do určité míry i feminismu, který má Tereza v sobě. Zdůrazňuje, že je pro ni ženská síla velmi důležitá. V poslední době ji hodně vnímá a dává jí svou pozornost. Zobrazené ženy představují ženské společenství, proudí mezi nimi energie, je posílena ženská linie a navzájem se doplňují. Symbol společenství, dle mého názoru, může být posílen obrázkem hejna ryb, které se také drží pohromadě. Jedná se o společenství ve vnitřním

klidu, není to žádná „drbárna“, říká autorka. Hlavním cílem je setkání a vnitřní napojení. Ačkoli tyto ženy žijí každá v jiné zemi, jako kdyby se znaly. Spojuje je tvrdá práce a vytrvalost.

Ptala jsem se autorky, zda by tyto ženy mohly představovat někoho z jejího okolí. Odpověděla s jistotou, že by se jednalo o její sestru a maminku.

Až v procesu tvorby si uvědomila, že nemá zástupce muže. A jelikož jsou, dle jejích slov, muži v životě důležití, začala hledat v jiných materiálech, než jsem poskytla já, protože zde žádného ideálního nenašla.

Muž, kterého na konec do své koláže zvolila, jí připomíná jejího partnera Martina. Říká, že nechtěla žádného kravatáka, který rozhoduje nad osudy jiných, ale normálního, sportovního muže, který je jí sympatický.

Uvažovala jsem o převaze ženského zastoupení v koláži a o roli jediného muže, po němž se nechce, aby o ostatních rozhodoval. Do jaké míry si autorka řídí věci po svém? Přemýšlím nad tím, jak fungovalo rozdělení rolí v rodině, ve které vyrůstala a jak se k tomuto tématu staví teď ve svém aktuálním páru.

Tento muž je spojen s přírodou v podobě cesty, jež vede vedle něj.

Při pohledu na muže na koláži a symbolu přírody vedle něj jsem začala uvažovat o tématu ztracení cesty. Ztvárněný muž, místo toho, aby jí běžel vstříc, se k cestě otáčí zády a běží pryč. Ptala jsem se Terezy, co si o tom myslí. Odpovídá, že o tom takto nepřemýšlela a že se jí to hodilo v rámci umístění a velikosti okolních obrázků. Ohledně směřování muže mě ještě napadlo, zda nemíří směrem k lampionům. Ty by mohly být symbolem kultury, ze které zobrazené ženy pocházejí. Míří tímto směrem, aby se jejich kultuře přiblížil a lépe je poznal?

Autorka dále pokračuje v popisu tohoto muže. Říká, že jí tento obrázek úplně neseďí. Byl nejlepší volbou mezi těmi, které našla, ale vyhovovalo by jí ještě skromnější zobrazení. Hledala něco ve větší čistotě, v podobném duchu, jako jsou zobrazené ženy, jež do koláže použila bez důrazu na materiálně. V tomto případě v podobě sportovního vybavení.

Lední medvěd je pro autorku symbolem samoty, jež nemusí být nutně smutná. Zmiňuje, že je někdy ráda sama a potřebuje načerpat svůj vnitřní klid. Může se v tomto stavu nacházet někdy i trocha deprese, ve které se člověk může plácet, ale zase se z ní dostane. Zastává názor, že na tom není nic špatného si tyto situace někdy prožít.

Tuleň je symbolem pohody a vždy se autorce líbil. Pes běžící po pláži připomíná svobodu a volnost, zejména způsobem, jakým je na obrázku zachycen. Ryby zvolila, jelikož se jedná o její znamení.

Kusy mapy znázorňují cestování a objevování nových krajů, což ji velmi baví. Hledat, kde se nachází, na každém místě cítí jinou energii, to vše ji naplňuje. Přemýšlím o tom, co vše autorka chce a potřebuje nacházet.

V souvislosti s cestováním umístila obrázek velkých hor doprostřed. Nedotknutelná příroda a její velikost jí připomíná, že je jen zrnko prachu. Zároveň v ní tyto výjevy vyvolávají pocity klidu.

Obrázek s lampiony v pravém horním rohu je pro autorku symbolem naděje. Je představou, že i když je něco v nepořádku, zase to bude dobré. Vždy se v temnotě objeví světlo. Tento obrázek na ni působí barevně, optimisticky a je naplněn pozitivní energií.

Obloha a vesmír byly pro Terezu vždy fascinujícím prvkem. Tento obrázek ji vrátil v myšlenkách na místo, kde s Martinem cestovali. Spali tam na pláži a koukali na nebe, které tam bylo úplně jiné než u nás. Cítila obrovské spojení s něčím vyšším. Propojení s daným místem, které je do sebe vtáhlo a nechtělo je pustit.

Nápis LÁSKA autorka chtěla použít v rámci souvislosti s tématem, ale zejména proto, že je láska velmi důležitou hodnotou. V čemkoli a kdekoli je láska, není potřeba nic jiného řešit, dodává.

Umístila ho mezi ženu a muže, a tak bych uvažovala o nich dvou jako o zobrazení Adama a Evy. Mé domněnky mi ale byly vyvráceny. Adam s Evou se dle autorky nacházejí v levém spodním rohu, který se dle jejích slov celý týká tohoto tématu.

Umístila zde oko, které může být chápáno jako Boží oko. Sama však uvádí, že pro ni by bylo symbolem třetího oka, které člověku ukazuje věci, které normálně nedokáže vidět.

Symbol intuice, pohledu dovnitř na vlastní pocity. Také dříve v rozhovoru uvedla, že je fascinována vesmírem, který je všude kolem nás, a díky němuž vše kolem funguje.

Uvažuji o různých možnostech pojetí toho, co nás převyšuje. Do jaké míry každý věří něčemu jinému a kde je ten bod, kde se vše propojuje. Kdo může tvrdit, že každý věříme v něco jiného a kdo naopak může potvrdit, že je vše spojeno v jedno. Tato velmi rozsáhlá témata patří do jiných odborných prací. Tato úvaha mi ale připadala pro náš rozhovor důležitá.

Stejně jako každý obrázek může znamenat pro každého něco jiného. Jak zmiňuje sama autorka: „Dá se to vidět všelijak.“

Pod symbolem oka je obrázek dvou lidí, na který přišla řeč poté.

Na mě tento výjev nejdříve působil částečně děsivě. Viděla jsem v něm ženu, jež objímá něco nadpřirozeného, co má sice lidské ruce, ale je to mnohem větší a místo tváře má jakýsi vír. Sama jsem tento obrázek přisuzovala symbolu pokušení, možná i nebezpečí. Působí to totiž, jako když objímající postava postavu ženy pohlcuje. Autorka však tento obrázek lepila s jiným záměrem.

Pro ni je tento obrázek symbolem mileneckého vztahu, lásky, která propojuje celou koláž. Vyvolává v ní pocit bezpečí a zároveň vášně.

Chtěla jsem zavést řeč více k tématu, a tak jsem položila otázku, zda by autorka mohla ve své koláži najít postavy Adama a Evy. Odpovídá bez rozmyšlení a ukazuje na pár pod okem. Říká, že do jiných postav by jí role Adama s Evou nezapadaly. Později odkazuje ještě na ženu uprostřed koláže.

Dále jsem se ptala na téma pokušení v její koláži. Otázku jsem jí přiblížila připomenutím biblického příběhu a role pokušení v něm. Zdůraznila jsem však, že v její koláži se může nacházet i v jiných podobách, než jsme zvyklí.

Autorka ukazuje opět na pár v levém dolním rohu. Cítí z něj vášeň, chemii, přitažlivost pokušení v podobě něčeho zakázaného. Přitažlivost těch dvou je silnější než skutečnost, že spolu třeba zrovna nemohou být, dodává.

Martin

Martin jako jediný vytvořil koláž na výšku. Jako jediný také zvolil techniku dokreslování a vpisování vlastních textů do koláže. Barevnými plochami chtěl zdůraznit, kde se co nachází. Oranžová u pouště, modré nebe, žlutá okolo pralesa. O výraznějších barvách v podobě duhy budeme mluvit později v souvislosti s mužem.

Koláž na mě na první pohled působí poměrně zmateně.

Snažím se chytit tématu Adama a Evy, a to se mi moc nedaří. Již při prvním pohledu je znát, že koláž tímto biblickým příběhem není příliš ovlivněna. To mi později potvrzuje i sám autor. Oprošťuji se tedy od těchto vnitřních požadavků a snažím se nahlédnout na koláž jako takovou.

Použil ženy jiných národností, naproti tomu muži na koláži působí, že by mohli být Evropané. Napadá mě spojení s původem Martinovy rodiny. Jeho dědeček pochází z Jordánska a Martinova matka je s touto kulturou spjata. Martin rád cestuje a nebojí se objevovat nové kultury. To vše by mohlo být důvodem, proč Martin zvolil zastoupení žen z rozdílných kultur.

Nejprve jsem Martina poprosila o popis jeho koláže.

Obrázky vybíral podle libosti, intuitivně a zejména podle toho, co má rád. Jako první jmenuje přírodu, hory, rozdílnost kultur. Následně spontánně tvořil příběh.

Přírody je zde opravdu dostatek, ale nemohu říci, že by na mě působila úplně klidným a pohodovým dojmem. Vidím palmy, moře, ale i poušť a nezdolatelné, až nebezpečně vypadající hory.

Martin začíná popisem postav v levém horním rohu, kde se nachází žena se svojí matkou, žijící v horách. Muž o kousek dál s helmou a brýlemi je milencem mladé ženy. Pospíchá za svou milou a v podobě vystřižené modré kapky jí nese „modré z nebe“.

Starší žena v roli matky není nadšená z volby partnera své dcery. Ta však nahlíží na situaci jako na určitý druh vysvobození. Nechce žít navždy vysoko v horách na samotě. Je ráda, že ji občas vezme někam s sebou. Dle autorových slov tam s ní nežije, ale pouze za ní sem tam přijede.

Jedná se o romantický příběh, Martinovi se to zdá jako z nějakého filmu. Tuto skutečnost později uvádí jako důvod, proč by do postav neobsadil nikoho ze svého okolí. O těchto dvou ženách jsem nejprve přemýšlela jako o někom, koho autor staví na vrchol. Také jsem uvažovala o roli jeho matky a sestry, jako dvou důležitých ženách v jeho životě. Tato teorie se mi nepotvrdila.

Dále vysvětluje druhý příběh, který je tak trochu opakem. Jedná se o další pár. Žena, jež se nachází skoro uprostřed koláže, je v rozpacích. Důvodem je její partner, který je zobrazen v pravé části, muž s brýlemi a dresem. Martin ho popisuje jako šílence, který „furt někde lítá,“ není moc doma, ale má ji rád. „Je to křovák,“ říká a ona je z něho částečně nešťastná. Zároveň je ráda, že může být tam, kde je a starat se o své zázemí.

Ptala jsem se také na to, co Martin dotvořil k ústům muže. Kresba má znázorňovat lásku k jeho ženě. Dle mého názoru to vypadá, jako když to na ni přímo křičí. Jeho řeč těla poukazuje na emoce radosti. Vypadá energicky, opravdu jako když se k ní žene.

Kolem něj autor do bílých míst dokreslil duhu. Barevné plochy se rozšiřují do bílých ploch celé koláže. U muže jsou barvy nejpestřejší a nejsytější. Čím dál se od něho vzdalují, tím víc blednou. Duha působí dojmem, že jí chtěl autor něco sdělit. Ve zbytku koláže barevné plochy působí, jako když slouží pouze k zaplnění bílých míst.

Autor potvrzuje mou teorii tím, že duha kolem něj má zvýrazňovat jeho roztržitost a bláznivost. Je to sangvinik, který stále někde lítá. Ptala jsem se, kde stále je a proč má tendenci utíkat. Martin zmiňuje, že už je prostě takový.

Uvažuji nad mírou snahy se změnit i třeba pro svou partnerku. Do jaké míry je jednodušší říci, že člověk je prostě takový a odmítnout měnit zajeté koleje?

Žena je zamyšlená a dle autora přemýšlí nad tím, zda je její vztah správným rozhodnutím. Zůstává v chýši a čeká na něj. Žije v samotě, která ji obklopuje.

Na mě působí velmi elegantně a silně. Nad hlavou má zvláštní záři, a tak přemýšlím o symbolu nějaké vyšší moci. Tu však autor později připisuje jiné postavě.

Poslední postavou v koláži je paní s šátkem. O této ženě autor říká, že žije sama v palese a je spokojená.

Po tomto bleskovém popisu byl Martin hotov. Svě vysvětlení popisuje jako „rychlý nástřel“.

Zároveň to vypadá, že už mi víc říct nepotřebuje. Dodává, že takto je to celé a nic víc tam nemá. Cítím zábrany toto téma dále rozvíjet, ačkoli jsem čekala, že zrovna tento autor se rozpovídá. Později jsme přešli na téma, které jeho koláž obsahuje. To mohlo být, dle mého názoru, příčinou počáteční zdrženlivosti, ačkoli jsme na skrytou symboliku přišli společně a Martin o ní předem nevěděl.

Zmiňuje, že dle zadání tématu Adama a Evy chtěl vytvořit něco, co tomu bude podobné.

Upřímně jsem nejprve vůbec netušila, co tím myslí a spojitost s tématem Adama a Evy jsem stěží hledala. Martin však odkazoval na vztahovost. Propojení jeho koláže s příběhem se váže na téma vztahovosti, kterou uvedl hned několikrát a z několika různých pohledů.

Obrázky ve spodní části, znázorňující město, pláže a poušť, popisuje jako prostředí, kde žije žena uprostřed obrázku. Žije v nížinách u pobřeží. Hranici do hor znázorňuje obrázek se stromem u mužské postavy, který při detailnějším zkoumání obsahuje ceduli, kterou Martin vnímá jako jakýsi předěl. Palmy a fotka usmívající se ženy se šátkem symbolizují prostředí pralesa, přes který se člověk dostane do hor. Autor sestavil obrázky tak, že každého člověka, jehož na koláž nalepil, charakterizuje dané prostředí, ve kterém žije.

Každý z nich si žije v tom svém příběhu, ve svém světě a navzájem o sobě nevědí.

Vytvoření těchto tří světů Martin vytvořil spontánně, bez předchozího záměru.

Bylo pro něj důležité použít všechny atributy zmíněných prostředí. Tento fakt zmiňuje několikrát za náš rozhovor.

Potřeba oddělit jednotlivé příběhy od sebe by vedlo mé myšlenky k potřebě řádu a uspořádání. Toto téma mi však k Martinovi příliš nesedí. Napadá mě také téma separace, oddělení jednoho od druhého, možná téma osamostatnění se. Martin žije se svou partnerkou ve vlastním bytě a žijí už svůj vlastní život.

Dle obsazování rolí do postav na koláži mě ve spojitosti s tématem potřeby separace napadá propojení se skutečností, že jeho matka odcestovala. Možná Martin cítil tuto

potřebu - oprostít se od matky, která je spokojená tam, kde teď je, oddělena od světa tady.

Tuto situaci Martin zmiňuje v reakci na mou otázku, zda by do postav v koláži obsadil někoho ze svého okolí. Martin se ptá na upřesnění a bere si chvíli na přemýšlení. Jde na to oklikou, přes asociaci s obrázky pouště, pláží a moře. Už když tvořil, tyto obrázky mu připomněly fotky, které mu poslala jeho matka momentálně žijící v Maroku. Fotky znázorňující samotu, což dle jeho slov momentálně vyhledává a je tam spokojená. Hned navazuje na svého otce v podobě rozlétaného sportovce, který ji má stále rád, ale už s ní nemůže být. Ona je sice spokojená, ale také na něco čeká.

Myslím si, že pro Martina je toto momentálně aktuální téma, které se v jeho rodině řeší. Máma se odstěhovala a táta zůstal v Čechách společně s Martinem, který už však nežije ve svém rodném domě. Celková situace musela být pro všechny členy rodiny náročná.

Postavy mužů Martin umístil, aby to trochu „rozstřelil“. Zdálo se mu to jako vtipná kombinace. Tyto postavy dohledával v jiných materiálech, jelikož v mnou poskytnutých nenašel žádné sportovce.

Zavedla jsem hovor na téma Adama a Evy. Bylo by možné je obsadit do nějakých postav na obrázku? Bez váhání vybírá muže s přilbou a brýlemi, jenž jak dříve zmínil, spěchá za svou milou v levém horním rohu.

Ptala jsem se také na téma pokušení, zda se v jeho koláži někde skrývá. Zmiňuje, že to pojal opačně než v biblickém příběhu, kde jako první neodolala Eva. Pokušení znázorňuje adrenalinový sport, který se váže na muže v koláži. Muži pokoušejí přírodu a své vlastní limity. Pro své ženy jsou dobrodruhy a ony jsou z nich uneseny.

Symbol Boha stvořitele chtěl Martin do koláže umístit, ale dle jeho slov se mu tam už nevešel. V tomto případě by symbol Boha viděl v postavě staré ženy, jež svým věkem nasbírala nejvíce moudrosti. Umístil ji ve své koláži k hornímu okraji, aby naznačil skutečnost, že je nad ostatními.

Doptávala jsem se na modré kapky rozmístěné v prostoru celé koláže. Jedinou symboliku nese ta, která je umístěna u muže v přilbě. Má znázorňovat to modré z nebe, které nese

Tereza a Martin, vzájemná reakce na své koláže:

Oba použili poskytnuté obrázky a chválili výběr. Museli si však dohledat pár obrázků navíc a pomoci si sportovním časopisem, kde oba nezávisle na sobě našli muže, které použili do svých koláží.

Když jsem viděla Terezinu koláž, viděla jsem v tom Martinův odraz a totéž i naopak.

Ze všech zmíněných případových studií si je tato nejvíce navzájem podobná. Koláže Martina a Terezy nesou velmi podobného ducha a styl. Tato skutečnost je jistě ovlivněna použitím podobných materiálů, zejména postav žen. Mohu říci, že tento pár se nejvíce shoduje ve výběru společných obrázků. Oba potvrdili, že obrázky vybírali individuálně. Když poprvé při našem setkání viděli koláž svého partnera, byli velmi překvapeni.

Oba mají na koláži velké množství postav, více, než bychom u tohoto tématu čekali. Ženy jsou u obou autorů jiných národností a muži jsou u obou zobrazeni jako sportovci. Již od začátku na mě působí koláže, že jsou podobného ladění. Je zde jistá sebranost, harmonie a je vidět, že jsou každý na podobné vlně, obrazně řečeno.

Tereza použila nápis láska a Martin podobný význam dopsal ručně.

Oba použili také obrázky temného nebe plného hvězd. Tereza jej umísťuje vcelku a vzpomíná na společné cesty s Martinem. Ten obrázek rozstříhal a dal mu roli modrého z nebe.

Odhalení svých koláží si odpočítávají. Martin si okamžitě všímá volby podobných obrázků, zejména ženy uprostřed. Tereza komentuje jeho ženský kruh, který má také v hojném zastoupení, stejně jako ona. Je slyšet z jejího hlasu, že má z této skutečnosti radost.

Martin zmiňuje, že nečekal, že Terezina koláž bude tolik zaplněna.

On začíná popisovat svou koláž od začátku i s výběrem materiálu. Říká Tereze i o teorii, na kterou jsme při společném rozhovoru přišli. Zasazuje příběh svých rodičů do koláže, Tereza s úsměvem pokyvuje a souhlasně říká, že to naprosto sedí. Ptá se, kam Martin umístil sebe. On nejprve zmiňuje, že do koláže sebe neumístil. Později připouští, že by mohl být zobrazen v přírodě. Tereza oceňuje příběhovou Martinovu koláž. Také to, že bílá místa doplnil barevnou kresbou.

Tereza začíná velmi rozvážně. Popisuje své obrázky opět pocitově. Zmiňuje znázorněného muže a mluví o jeho podobnosti s Martinem. Ten tento pocit potvrzuje. S menší nadsázkou říká, že se nejdříve lekl, že tam opravdu nalepila jeho fotku.

Ukazuje Martinovi fotku nočního nebe a zmiňuje místo, kam spolu cestovali.

Martin by Terezu obsadil do obrázku tuleně. Díky pozitivě a radosti z odpočinku.

Martin také oceňuje výstřižek se slovem láska, o kterém říká, že se mu líbí jeho umístění a celková jeho role v příběhu.

Oba se shodují na tom, že roli mužů doplňovali až později. V podstatě tehdy, až když přišli na to, že tam žádného nemají. Zdá se mi velmi zajímavé, že se právě v tomto oba shodli a že je nenapadlo si vybrat muže hned na začátku. Odůvodňují to tím, že je žádný z předložených neoslovil, a tak museli hledat jinde.

Ženu s náhrdelníkem nejen, že si vybrali oba, ale také ji umístili téměř do středu koláže. Je také centrem jejich vyprávění, a to v obou případech. Znázorněné ženy v kolážích jsou další věci, ve které se shodují. Působí na ně vnitřní silou, ženskostí, nezávislostí a životní zkušeností.

8.1.4 Případová studie č. 4

Lucie (27 let) s Františkem (31 let), ve vztahu 12 let, 2 roky v manželství.

Lucie

Rozhovor s Lucií byl podobný její koláži. Poměrně obsáhlý, detailní a moc zajímavý, jelikož jsme se dostaly do každého koutu její práce. Již na první pohled je v každém zákoutí mnoho ukryto. Díky svým četným obrázkům, několika postavám a celkovému zpracování jsem již při prvním pohledu tušila, že se nebude jednat o krátký rozhovor. Myslela jsem si, že tato koláž bude velmi promyšlená. Mé představy o její komplexnosti se později potvrdily.

Lucčina koláž na mě na první pohled působí příjemně díky zemitým barvám a jejich harmonii. Vše je pečlivě vystřižnuto a promyšleně poskládáno dohromady. Byla jsem zvědavá na vysvětlení přítomnosti poměrně velkého množství podstav.

S popisem začíná úplně od začátku. Vytiskla si obrázky, jež ji zaujaly. Nevěděla, jak má začít a celou koláž uchopit. Představovala si, že bude jednotlivé obrázky lepit a k nim přidávat další a další. Nakonec svůj postup přehodnotila. Nejprve jednotlivé obrázky kladla na podklad, ale nelepila je, aby s nimi mohla hýbat.

Sama jako cíl zadání zmiňuje, že koláž měla být o ní a Františkovi, o jejich vztahu. Od této skutečnosti se chtěla odrazit. Představovala si, jak to spolu mají. Chtěla tam nalepit věci, které se týkají jí, jeho, ale i jich obou dohromady. Zároveň nechtěla koláž rozdělit v půlce na dva světy.

Nejprve chtěla vytvořit dílo, které bude pochopitelné i pro diváka. Během procesu na toto předsevzetí však zapoměla a nakonec si uvědomila, že podstatné je to, jak to vnímá ona sama. Později zmiňuje, že začala tvořit koláž v tématu Adama a Evy pomocí nalepení těchto dvou postav a stromu uprostřed nich. Nakonec se tvorba vydala směrem k jejich vztahu a znázornění světa žen a mužů. Říká, že trochu zapoměla tvořit podle zadaného tématu.

Přemýšlím, jak silná tendence byla tvořit jejich vlastní svět a vysvětlit pomocí koláže, jak to mají ženy a jak to mají muži v životě. Je však pravdou, a tím jsem i autorku uklidnila, že málo koláží, jež jsem od předchozích participantů posbírala, bylo tvořených přímo dle biblického příběhu.

Začala tedy od středu, kam umístila největší obrázek znázorňující domov. Je pro ně důležitým místem, které obsahuje i symbol rodiny. Každý má své věci na práci, ale vždy se sejdou doma, kde jim je společně dobře. Později v rozhovoru zmiňuje, že obrázek domu je tak velký nejspíš proto, že je to teď jejich momentální téma. Chtějí si hledat nový společný domov a osamostatnit se od Lucčiných rodičů.

U domu se nacházejí jejich postavy. O jejich vzhledu příliš nepřemýšlela, volila dle pocitu. Zpětně však vidí, že si jsou i podobní. Mužská postava na mě působí trochu ztrápeně. Lucie uvádí, že jí připomíná jejího partnera, jelikož i on nemá moc často úsměv na tváři, ačkoli když jsou spolu sami, dokáže se radovat i navenek. Postava ženy na mě působí sebevědoměji, ale výrazem trochu mimo realitu. Tento pocit může zdůrazňovat i fakt, že je obrázek černobílý. Ptala jsem se autorky, zda má tato skutečnost nějaký důvod.

Odpovídá, že si to vůbec neuvědomila, ale když o tom teď ví, docela to na ni z koláže „křičí“.

Dvě líbající se postavy mají znázorňovat jejich sexualitu, kterou Lucie popisuje jako živou. Tváře, které se nacházejí nad tímto obrázkem, jsou též jejich zobrazením. Vyjadřují jejich společné propojení. Líbí se jí zobrazení muže, jenž je částečně pod vodou. To má symbolizovat, že i ona někdy svého partnera vytahuje z nelehkých situací. Zmiňuje, že se jí někdy František ptá, jak ho může mít tolik ráda, když je takový, jaký je. Lucie je zde zobrazená v podobě snílka. Může v klidu spát, jelikož se v jeho blízkosti cítí bezpečně. Ví, že si u něj může dovolit být slabá. Malé bublinky u její hlavy znázorňují snění. Šedivá obloha, duha a příliv symbolizují, že se situace ve vztahu střídají. Z každé bouře, když se rozvíří, může vzejít něco hezkého, když se zase uklidní.

Opakem zobrazení sebe jako snílka odkazuje autorka na symboliku obrázků, jež se nacházejí nad hlavou Františka. Obrázky očí, srovnaného nádobí a mapy představují jeho realismus. Má rád ve věcech řád, rád ví dopředu, co se bude dít. Lucie popisuje, jak se jako opaky doplňují.

Obrázek hor s jezerem v pravém horním rohu popisuje autorka jako symbol zrcadlení se jich dvou, s ohledem na jejich dlouhodobý vztah. Dodává, že se zrcadlí jak to dobré, tak i to špatné. Zároveň příroda je pro autorku něčím, co má velmi ráda, kam ráda utíká před každodenním rutinním životem. Její partner ji tam následuje, ačkoli to není přímo jeho záliba.

Pes vedle je symbolem snu, který tito dva mají. Už dlouho si společně chtějí nějakého pořídít.

Přesýpací hodiny postavené naležato symbolizují zastavení času. Také tvoří symbol nekonečna. Mají zobrazovat, že jejich společný čas sice běží, ale oni si ho nijak neodečítají.

Potvrdily se mi mé domněnky, kdy jsem přemýšlela nad tím, že čas takto nemůže plynout. Myslela jsem si však, že je to z důvodu zastavení času s ohledem na starší generaci v rámci rodiny, se kterou chce autorka ještě strávit pár chvil, dokud je čas. Dvě starší postavy nad nimi ale opět odrážejí vztah Lucie a Františka. Ptala jsem se, proč jsou

vzhůru nohama a Lucie tuto skutečnost odůvodňuje tím, že je to v jejich představách poměrně vzdálená budoucnost. Chtěla je tam však zapojit, protože si s Františkem často povídají o tom, jak spolu zestárnou, jací budou a jak budou žít.

Dítě znázorněné u mužské postavy je tématem, které mezi sebou v poslední době řeší. Lucie ho nalepila k postavě svého partnera s odůvodněním, že se jí líbí představa vidět Františka s dětmi. Zároveň se smíchem a nadsázkou dodává, že se jí někdy zdá její partner jako mimino. Tento obrázek je umístěn v pozadí mraků, jelikož je toto téma stále pouze otázkou. Lucie říká, že na ně kouká shora a že se k nim teprve možná chystá.

Šedivá kočka pod její postavou znázorňuje jejich kočku. Je to první tvor, o kterého společně pečují.

Pod postavou Františka se nachází obrázek symbolizující hlubiny vztahu, na které je někdy těžké si posvítit. Lucie však dodává, že když se buduje vztah společně, vybrušuje se jako diamant, který je zde také znázorněn. Tím byly vyvráceny mé představy o diamantu jako symbolice manželství.

Lucie během našeho rozhovoru mluví hodně o vztahovosti, na kterou se pochopitelně váže celá její koláž. Mluví o zvycích, o stereotypnosti a jak jí předejít. O dalších zkouškách vztahu, které se však dají společně překonávat. Mluví tak i o vztahových tématech nezávisle na koláži.

Králíci, kteří spolu zápasí v levém dolním rohu, představují hádky a rozpory v jejich vztahu. Lucie je umístila do příjemně vypadající zahrady, aby toto drama trochu zmírnila. Jejich hádky většinou končí společným usmířením a odlehčením situace.

Medvěd v horách představuje část Františkovy osobnosti. Tuto část autorka spatřuje v jeho občasné nabručenosti a lásce ke spánku. Jeho místo v opuštěné krajině má svůj důvod.

Dle jejích slov není radno medvěda dráždit, když je nabručený a Lucie už teď ví, že v takové situaci František potřebuje svůj čas.

Zajímalo mě, proč nemá nohy a je umístěn na horizontu, jakoby potřeboval mít přehled o situaci. Bez nohou také může působit, jako že se nemůže hnout z místa. Lucie dodává,

že na originálním obrázku plul ve vodě, a tak nohy nebyly vidět. Umístění zvolila kvůli stylizaci.

Ležící žena v bílých šatech zakrývající si tvář rukama. Uvažovala jsem nad teorií, že se chrání před něčím, co ji oslňuje. Hledala jsem spojitost s nebem a párem očí vedle ní. U těchto obrázků jsem myslela na symboliku Boha, a tedy oslňující světlo jeho moci, jež na ženu dopadá. Autorka mě vyvedla z omylu. Tento obrázek znázorňuje její vnitřní pocit, když je těchto Františkových emocí na ni moc. Má pocit, že se od toho musí distancovat, možná i proto, aby získala odstup.

Do levého horního rohu autorka umístila těžkosti, jež se mohou týkat jejich vztahu. Cyklus odlivu a přílivu s ohledem na vztah odhaluje kameny, které představují horší části našich osobností. Nad touto pláží se nachází složený obrázek spáleného toastu. Na fotce jsem si tohoto symbolu nevšimla, jelikož je to špatně vidět. Myslela jsem si, že se jedná o převrhnutou skleničku s tuší. Napadla mě symbolika krve v souvislosti s danou barvou.

Evokovalo to ve mně nějaké odhalení, těžkosti, možná nepříjemné situace či nebezpečí. Co se týče tématu Adama a Evy, přemýšlela jsem o pokušení a těžkostech, jež následovaly potom.

Jak jsem již zmínila, jedná se o obrázek spáleného, nakousnutého toastu. Ten nese symboliku těžkostí a strastí, které do dlouhodobého vztahu zkrátka patří. Červená barva dle autorky podtrhuje nepříjemné téma.

Obrázek je složený proto, že těžkosti často nejsou součástí každodenního života, ale člověk o nich ví. Autorka zmiňuje, že je hezké, když svého partnera stále milujeme i navzdory těmto těžkostem.

Žena vedle, jejíž tvář je složena z více obrázků, k této tematice také patří. Symbolizuje autorčiny dvě tváře. Zmiňuje, že také dokáže být nepříjemná. Není to jenom on, kdo je morous. Zároveň ale uvádí, že před svým partnerem může odhalit všechny své tváře.

Toto sestavení obrázků mě zaujalo již na začátku. Přemýšlela jsem o určitém způsobu transformace či přetvářky. Napadlo mě, zda se autorka musí přetvařovat nebo se z nějakého důvodu snaží být někým jiným. Tuto moji teorii vyvrátila.

Květiny jsou symbolem, že jejich vztah kvete, ale zároveň se o něj musí pečovat.

Bublinky mezi partnery jsou symbolem křehkosti. Autorce se líbilo, že jsou zlaté, což může symbolizovat cennost a bohatství.

Uvažuji nad pomíjivostí vztahu. Bubliny nemají dlouhou trvanlivost, což může být někdy rizikem.

Dále Lucie zmiňuje obrázek vedle své postavy. Dopravní křižovatku popisuje jako organizovaný chaos a přirovnává ho k ženě. Popisuje situace, kdy je její partner zmatený z jejích myšlenkových pochodů a potřebuje vysvětlit, jak co myslí apod. V souvislosti s tímto obrázkem jsem uvažovala nad životní křižovatkou. Ocitla se na rozcestí a musí se rozhodnout? Mohlo by toto rozhodování souviset s tématem domu či dětí? Jsou to témata, která momentálně ve vztahu probírají.

Obrázek v pravém dolním rohu znázorňuje zvířata různých druhů žijících pohromadě. Symbiózu, která se odehrává i v jejich vztahu, kdy jsou každý naprosto jiný, a přesto dokáží žít společný život. Složení obrázku v horní části její koláže nese svůj vlastní význam. Vysvětluje proces odkrývání těchto skutečností, protože nic nelze vytvořit najednou.

Palmový list mezi tímto obrázkem a obrázkem křižovatký má dle autorky znázorňovat přechod. Říká, že někdy musí zkrotit své ženské dominanty, aby mohli žít s partnerem v symbióze. I tento obrázek je vytvořen do prostorového prvku. Levá strana listu je rozstříhaná, a tak jeho jednotlivé lístky vystávají do prostoru.

Nad tímto obrázkem se nachází postava ženy zalitá sluncem. Zajímalo mě, proč je umístěna naležato. Autorka vysvětluje, že je umístěna takto kvůli místu v koláži. Zobrazuje postavu autorky, když si „ujede“ na svých fantaziích, jak sama říká. Často totiž sní o tom, co by chtěla a v jejím životě hrají velkou roli emoce.

Lucie do své koláže vložila tzv. přidanou hodnotu, něco navíc. Pohrála si s trojrozměrnými efekty v podobě skládaného papíru nebo vystříhaných zelených listů květiny.

Sama říká, že takto hluboké téma si zaslouží něco víc.

Obdivuji její nápaditost, kterou do koláže vložila, jak si s každým detailem pohrála. Tento styl tvorby se mi k Lucii velmi hodí.

Ke konci rozhovoru jsem hovor směřovala více k tématu Adam a Eva. Ptala jsem se autorky, zda by ve své koláži našla symbol pokušení. Lucie zprvu nevěděla, jak tuto otázku uchopit a přemýšlet nad ní v rámci jejich vztahu. Specifikovala jsem pokušení, jež bylo v biblickém příběhu. Uvedla jsem, že se nemusí jednat o toto téma v rámci jejich vztahu, ale zda by ho našla ve své koláži. Nevěděla, jak si s touto otázkou poradit. Chtěla, abych ji navedla a upřesnila, na co se ptám. Uvažuji nad tím, jak moc chce chránit jejich vztah od pokušení, nebo zda ho opravdu jen stěží ve vztahu hledá. S ohledem na zmíněné těžkosti ve vztahu, znázorněné zejména v levém horním rohu, jsem předpokládala, že při zmínce o pokušení bude odpověď autorky automaticky směřovat tam. Poskytla jsem jí však prostor a své domněnky jsem si nechala pro sebe. Nechtěla jsem autorku zavést na určitá místa v její koláži, a tak jsem svou otázku upřesnila vyprávěním o jablku a hadovi v biblickém příběhu. Lucie po vyslechnutí říká, že pokušením může být ledasco. Když to dle jejích slov zjednodušíme, může to být například zobrazení hamburgeru v horní části koláže. Sama si kolikrát říká, že „jídlo není láska.“ Nemá problém s jídlem, jen volba daného pokrmu není vždy ideální. Také dodává, že když jí není dobře nebo zažívá ve svém životě období stresu, inklinuje k jídlu. Uvádí to jako svůj hřích, který jako jediný by v koláži mohla najít.

Další mojí otázkou, týkající se tématu, byl symbol stvořitele, tedy Boha. Tentokrát odpovídá okamžitě a jistě a odkazuje na přírodu. Říká, že má větší moc, svého vlastního ducha. V podstatě je to cokoli v její koláži, které znázorňuje něco, co autorka nemůže ovlivnit. Jako příklad s největší symbolikou uvádí obrázek s duhou.

Byla jsem velmi zvědavá, co má znamenat to, že Lucie zaoblila všechny rohy koláže mimo jednoho. Sama o tomto faktu začala mluvit a levý horní roh nechala špičatý, protože to souvisí s nelehkými tématy, na které odkázala již dříve.

Ostatní rohy zakulatila, protože je na to zvyklá. Dodává však zajímavou poznámku. Má potřebu „dávat věci do pořádku“, zaoblovat je, dělat je hezké.

Přemýšlím nad tím, proč má tendence věci zaoblovat a pro koho to dělá. Co ji nutí dělat věci hezčí, než jsou a možná i bezpečnější, než by mohly v reálném světě být? Autorka dodává, že jsou tyto její tendence někdy až na škodu. Neumí věci nechat jen tak plynout. Říká, že s tím často bojuje, a tak skutečnost, že nechá jeden roh špičatý, pro ni byla velkou výzvou.

Lucie uvádí, že jí vadí bílá místa, a tak dlouho řešila, jak vše uspořádat tak, aby byla koláž hezky zaplněná. Chtěla, aby jí výsledný vzhled dělal dobře a aby si to užila. Vadilo by jí, kdyby obrázky na koláži byly neorganizovaně nalepené.

Přemýšlím nad kladením velkých nároků na sebe sama. Také nad tématem dokonalosti, systematičnosti a určitého řádu. Používá i slovní spojení „musela jsem to tam takhle napasovat,“ aby to působilo hezky, když se na to někdo podívá. Do jaké míry autorka tvoří sama pro sebe a do jaké míry chce, aby se to líbilo ostatním? Cítí tlak na výkon pro své potřeby, nebo aby se to jevilo hezké pro okolí? Zmiňuje také, že neví, jak tvořil koláž její partner. Dodává, že on to tam „prostě jen tak dal.“ Toto autorka usoudila, aniž by u jeho tvorby byla nebo ji viděla.

Se svou koláží je spokojená a líbí se jí. Podařilo se jí použít všechny obrázky, které si na začátku vybrala. Během tvorby už nechtěla nic navíc vybírat, chtěla si poradit s tím, co měla.

Uspokojovalo ji, jak obrázky při lepení zapadají do sebe a stylově se k sobě hodí.

Postavy pochopitelně symbolizují jeho a Lucii. Nohy focené zezadu ve spodním prádle pod obrázkem ženy symbolizují vášně, jež je v jejich vztahu. Na tuto tematiku odkazuje také obrázek líbajícího se páru vedle.

O pštrosí hlavě říká, že je zobrazením toho, jak se Lucie někdy tváří.

Překvapila mě její velikost. Některé ostatní obrázky zmenšoval a upravoval dle potřeby.

K zobrazení sebe použil obrázek, jak si myslí, že by ho Lucie mohla vidět. Uvádí také jméno herce a vypráví, jaké role ve filmech hrál. Zdálo se mi, že si ho zvolil zejména pro jeho kvality v reálném životě. Více než pro pocit, který z něho měl pro jeho význam v artefaktu.

Ptala jsem se na vodopády mezi nimi. Autor je uvádí jako symboliku společného cestování. S touto myšlenkou odkazují i na palmy v pravé části. František mé domněnky potvrzuje a zajímavým způsobem se vrací k vodopádům a uvádí, že rozhodně nemají symbolizovat propast mezi nimi dvěma. Byla jsem překvapená, jak ho tato symbolika napadla a proč měl potřebu to zmiňovat, když o ničem takovém nepadla řeč. Zdá se mi to jako určitá forma obrany. Také se mi zdálo, že mě tím autor chtěl uklidnit, ale spíše to znělo, jako když uklidňuje sám sebe. Zmiňuje, že se před pár dny vrátili z dovolené z ostrova, a tak v něm téma přírody rezonuje. Osobně jsem přemýšlela o symbolu divoké padající vody jako o sexuální energii. Tato teorie mě napadla i z důvodu přítomnosti více obrázků s touto tematikou. Je pro Františka toto téma hodně důležité?

Obrázek páru na louce, jenž popíjí víno v pravé části artefaktu, znázorňuje také je dva. Autor dodává, že mají rádi svůj klid.

Antická stavba pod tímto obrázkem odkazuje na cestu do Říma, kam se chtěl vždy vydat. Uvádí to také jako téma nejbližší možné dovolené.

Oba jsou ve znamení berana. František tuto skutečnost zobrazil pomocí berana a jehněte na obrázku vedle. Dodává, že se o Lucii také někdy tak stará, stejně jako beran o své jehňátko.

Hamburger v pravém dolním rohu symbolizuje jejich společnou lásku k jídlu. K této tematice se váže i obrázek masa, vlevo u ženské nohy. Dodává, že na obrázku u masa je

více zeleniny. Ta by byla pro Lucku a hamburger pro něj. Uvažuji nad rozdělením porcí a současně s tím i na rozměr zmíněných obrázků.

František zmiňuje, že mají rádi ryby. Proto použil obrázek, jenž se nachází v levém horním rohu. Neví proč, ale preferují je více než jiné maso. Racionálně odůvodňuje, že obsahují vysoké množství minerálů. Osobně mě napadl zápach, jenž můžeme z mrtvých ryb cítit. Tento obrázek se spíše jeví jako ryby připravené k snědku, čerstvé a položené na ledu. Nemyslím si tedy, že by byly symbolikou leklých ryb.

Bojující králíci jsou symbolem občasných neshod, které do vztahu patří. Sám zmiňuje jejich zajímavé umístění mezi nohama ženy a tuto skutečnost odůvodňuje, že se mu jinam tento obrázek nevešel.

Po tomto sdělení jsem se rozhlédla po koláži. Dle mého názoru by se tento obrázek vešel i jinam. Přemýšlela jsem tedy o jeho umístění o to víc. Ačkoli má postava na nohou podpatky, jeví se, že si v nich je jistá a stojí pevně na zemi. Může se jednat o někoho, kdo v tom tzv. umí chodit. Uvažuji nad tím, zda by z pohledu autora mohla být jeho přítelkyně ta, jež si v hádce dokáže dupnout. Možná si myslí, že Lucie v konfrontaci umí lépe chodit, stojí nohama na zemi a nic s ní nehne.

Když jsem zavedla řeč na obrázek auta, František se začal rozplývat. Popisoval značku auta, přemýšlel o tom, co by to mohlo být za model. Dodává: „Mít tohle doma, to je sen každého chlapa.“

Obrázek pod kočkou, symbolizující pochmurnou krajinu, dle autora znamená, že i když je ošklivo, člověk musí jít ven, vyčistit si hlavu.

Zaujal mě obrázek rozbouřeného moře v levém spodním rohu. Zmiňuji svůj pocit o koupání v moři za těchto podmínek. František mi oponuje. Tvrdí, že koupat se ve velkých vlnách je skvělé. Člověk si vyzkouší, co vydrží. Dodává ale, že se všechny obrázky přírody vztahují k cestování. Přemýšlím, čemu musí vzdorovat. Zejména, když je obrázek umístěn na symbolické straně protějšku. Má potřebu zkoušet, co vydrží? A proč od tohoto tématu tak rychle odešel?

Když jsme se dostali k tématu Adama a Evy, jako první jsem se ptala na pokušení v jeho vlastní koláži. Hned odpovídá, že by našel dva prvky. Jako první odkazuje na hamburger

a dodává, že se jedná o velké pokušení. Pokušení je také nic nedělat. Člověk by se měl udržovat, aby byl fit, říká.

Ptala jsem se také na téma nebezpečí, které se snažím přiblížit skrz biblický příběh. Autor mi odpovídá, že na Bibli moc není. Dodává, že se zajímá spíše o vědu. K mé otázce považuje za důležité doplnit, že svou roli by hrál fakt, kam je Bůh vyhostil. Začal s nadsázkou vymýšlet příběhy o tom, jak by je mohlo srazit auto, nebo zabít našťvaný pštros z jeho koláže. Adam s Evou by bloudili po cestě, udělali by si děti, pak by se váleli. Tento příběh sestavuje z obrázků na své koláži, na které ukazuje během vyprávění. Dodává, že by se toho dalo vymyslet víc.

Při mém dotazování na postavu Boha či vyšší síly, jež vše kolem nás tvoří, autor odpovídá, že je bohužel opravdu ateista. Začíná hledat prvky, za které by mohli být Adam s Evou vděční. Zmiňuje, že v minulosti lidé hodně věcí tzv. sváděli na Boha. Odkazuje například na rozbouřené vlny. Snažila jsem se zjistit, zda by tam našel přímo pro sebe něco, co by neslo tuto symboliku vyšší moci. Odpovídá, že ne. Nevidí žádný obrázek čirého štěstí. Našel by ve své koláži radost, ale štěstí ne. Odkazuje ještě na postavy a dodává, že jsou spolu spokojeni. Cítí z nich zmíněnou radost.

František využil spíše strategii popisu obrázků než jejich přímou symboliku pro něj samotného.

Na konci našeho rozhovoru jsem se ptala, zda by chtěl něco doplnit. Nejprve odpovídá, že ne, ale po krátké pauze znovu vrací řeč k autu a herci, jenž znázorňuje jeho postavu. Ptá se, co na ně říkám. Autor mi jmenuje role, ve kterých herec vystupuje.

Mám pocit, že na tyto dva obrázky je autor ze své koláže nejvíce hrdý a nejvíce se mu líbí. Odkazují dle mého názoru na symboly mužství.

Ona se ho ptá, zda ví, co znamená křižovatka na jejím obrázku a vysvětluje mu její význam.

Františka zarazilo dítě znázorněné u jeho postavy. Když Lucie zmiňuje, že to symbolizuje jejich hovory o dětech, jež v poslední době vedou, František se začne ošívát. Dodává, že on je tam z toho důvodu nedal, jelikož chtěl popsat hlavně jejich společný, aktuální vztah. Lucie odpovídá, že alespoň ví, na čem je. On se překvapivě odkazuje na téma Adama a Evy a tvrdí, že oni dva určitě na děti v ráji nemysleli. František se snaží odvést konverzaci na jiné téma pomocí vtipů, za které se následně omlouvá. Uklidňuje ho autorčin dodatek, že je dítě znázorněno v mracích, tedy ještě není přímo aktuálním tématem. Lucie odkazuje na cestu v jeho koláži a je ráda, že spolu někam směřují.

František souhlasí s popisem jeho světa na Lucčině koláži, kdy musí mít vše naplánované a pod kontrolou.

Dále také opět zmiňuje, o jakého herce se jedná, jenž je nalepen, aby symbolizoval jeho postavu. Diví se, že Lucie použila zrovna jeho a zdá se, že výběrem není polichocen.

Lucie vysvětluje Františkovi symbol přesýpacích hodin a postav lidí staršího věku. Jedná se o ně dva v budoucnosti. Tato představa se mu líbí.

Lucie o jeho koláži říká, že ji měl tvořit podle jejich vztahu a ne podle toho, kam se chystá a co zažil. (Viz antická budova jako vysněná cesta do Říma a obrázky přírody jako odkaz na Madeiru, ze které se vrátili.)

S odkazem na pravý horní roh Luciiny koláže sklouzlo téma hovoru k řešení nepříjemných věcí ve vztahu. František říká, že je nevnímá jako nepříjemné, že je přece chlap. Těžké situace ve vztahu považuje za novou výzvu, kterou vyřeší a jde se dál.

Lucie jednu z částí jeho koláže považuje za typicky mužskou. Jsou to obrázky auta, jídla a ženského pozadí. Dodává, že on je prostě chlap, a tak to tam nalepil. Naproti tomu ona mi dalekosáhle vysvětlovala každý jednotlivý obrázek.

Už poněkolkáté v obou rozhovorech vnímám odkaz na rozdílnost ženského a mužského světa. Rozdílnost řešení veškerých věcí a možná ohánění se tím, jak to mají ženy a jinak muži. František říká, že ví, že my ženy prožíváme mnohem silnější emoce než muži.

Ohrazuje se také tím, že je voják a ještě k tomu muž.

Na čem se při svých osobních rozhovorech shodnuli, bylo téma pokušení v podobě hamburgeru. I tuto skutečnost však uvedl každý jinak, po svém.

Bylo vidět, jak byl František při našem i při společném rozhovoru nervózní. Snažil se svou nervozitu zahnat vtipy, které používal při komentářích koláží. Sám to omlouvá tím, že si nedokáže povídat o emočních věcech, a to Lucie přece ví.

František o své koláži přemýšlí naprosto jinak než Lucie. Více materiálně, jak by pravděpodobně on sám řekl, více mužně. Lucie dala více na své pocity.

9. DISKUZE

Cílem práce bylo pomocí kvalitativního výzkumu získat co nejvíce informací o prvcích partnerských vztahů v koláži. Výzkum probíhal prostřednictvím tvorby koláží se zadaným tématem Adam a Eva. Každý dostal stejné zadání, i přesto se výsledná tvorba v mnohém liší. Výzkum se zaměřuje na prvky partnerství, celkové pojetí tématu Adama a Evy a na rozdílnosti a shody v různých zpracováních.

Dále se výzkum dělí na vnitro případový a mezi případový. Vnitro případový výzkum se zabývá zkoumáním rozdílností a podobností ve výtvarném zpracování v rámci páru. Tyto skutečnosti byly zaznamenány v podobě rozhovoru a následně přepsány do případových studií.

Mezi případový výzkum se věnuje tvorbě mužů a žen, napříč vybranými páry. Soustředí se také na porovnání uchopení tématu mezi jednotlivými páry.

Výzkum se týkal čtyř oslovených párů ve věku mladé dospělosti.

Rozhovor s participanty se zabývá přípravou na tvorbu, tedy výběrem obrázků. Dále samotnou tvorbou autora, promítá jeho uvažování nad tvorbou, strategií a celkovým dojmem z vlastní tvorby. Otázky kladené účastníkům výzkumu byly zaměřeny nejen na vztahovou tematiku, ale také na symboliku jednotlivých komponentů. Otázkami jsem se snažila přiblížit zadanému tématu Adama a Evy, kde se zkoumá nejen téma vztahovosti, ale také pokušení, nebezpečí a autority.

Rozhovor probíhal nejprve s každým participantem zvlášť a poté zaznamenával i reakci mezi partnery na své koláže. Shrnutí rozhovorů je doplněno o mé postřehy, domněnky, které jsem si zaznamenala před samotným rozhovorem. Ty byly během rozhovoru v některých případech autorem potvrzeny, v jiných případech vyvráceny. V zaznamenaných rozhovorech se nacházejí také otázky, které vyvstaly až při samotném zápisu, po rozhovoru s participanty, zůstávají tedy nezodpovězené.

Při rozhovorech jsem se snažila navodit příjemnou atmosféru, aby se účastníci výzkumu cítili komfortně. Rozhovor probíhal formou konverzace, aby účastníci nebyli pod tlakem

z pocitu, že musí pouze odpovídat na otázky. Někteří z nich byli nervózní. Nesetkali jsme se se situací, že by se někdo zdržel odpovědi, ačkoli by na to měl plné právo.

Většina participantů potvrdila, že se jim práce s koláží dařila a že je to bavilo. Byli spokojeni s výsledkem a málokdy měli pocit, že by dílo potřebovali doplnit či přetvořit.

Nikdo neměl problém se zadáním, ani se samotným tématem. Pouze jedna z účastnic výzkumu pochází z věřící rodiny. Tento příběh je však známý i těm, kteří se ke křesťanské víře nehlásí, jak uvádí Mazeová et al. (2023) a jak potvrdili participanté. Několik z nich uvedlo, že neznají biblický příběh Adama a Evy do detailů, ale každý z nich měl určité povědomí o tom, co se v něm odehrává.

Líbila se mi spolupráce a rozmanité výsledky vytvořených koláží. Nepřestává mě překvapovat, jak je technika koláže různorodá a kolik se v tématech může skrývat, aniž by o tom autor sám věděl. S několika z nich se nám podařilo přijít na něco, co bylo jejich tvorbě nevědomky skryto. Sami byli příjemně překvapeni z výsledků.

Jaké prvky partnerství můžeme najít v kolážích na téma Adam a Eva?

Co se týče objevování prvků partnerských vztahů v koláži, skvěle se nám hodilo právě téma Adama a Evy. Mimo partnerských prvků s sebou toto téma nese i několik jiných symbolik. Můžeme se zaměřit na tematiku pokušení, studu, obviňování. Můžeme v artefaktech hledat nejen postavy Adama a Evy, ale také autority v podobě Boha stvořitele. Zastoupení hada a další zajímavé obsahy.

Partnerské prvky se mohou objevovat v několika možných podobách a může jich být nespočet. Proto se zaměříme pouze na ty, které se u našich participantů potvrzují, nějakým způsobem opakují a které jsme v artefaktech společně našli.

Pozorovala jsem zejména vztah mezi zobrazenými postavami, ačkoli se ne vždy jednalo o zastoupení Adama a Evy. Často se mezi nimi, nebo blízko jejich zobrazení nacházeli obrázky, jež symbolizovaly jejich propojení. Několik autorů použilo pro znázornění vzájemného vztahu obrázků líbajícího se páru. Tento obrázek se nacházel mezi

postavami Adama a Evy na koláži Kateřiny.¹ Sama tento obrázek popisuje jako vášeň a vzájemnou lásku. Stejný obrázek nese stejnou symboliku i na koláži Lucie a Františka (p. s. č. 4).

Jiní autoři zobrazili vzájemné pouto pomocí obrázku sepjatých rukou. Konkrétně tento obrázek, se stejnou tematikou, použili Ota (p. s. č. 1) a Lucie (p. s. č. 4).

Často se objevuje symbolika partnerského vztahu v podobě společného žití. Toto téma je jedním z klíčových okamžiků, jak uvádí ve svých studiích Vágnerová (2000), které mladí dospělí ve svém životě řeší. V tomto případě bylo zobrazení opravdu rozmanité. Na některých kolážích nacházíme zázemí v zobrazení biblického ráje, jinde v podobě více reálného světa, za použití obrázků rodinných domů. Ota (p. s. č. 1) kladl velký důraz na rodinné zázemí, které zobrazil nejen pomocí domu a psa, ale také velkého rodinného stolu, u kterého se všichni pohromadě scházejí.

V jeho koláži se často objevuje téma sounáležitosti, která k partnerským vztahům bez pochyby patří. Symbolizují ji hejna ryb a stáda zvířat. Ota použil obrázek, na kterém se nacházejí různé druhy zvířat, která dokáží žít pohromadě. Se stejným záměrem tento obrázek použila i Lucie (p. s. č. 4), která výjev na obrázku nazývá symbiózou.

Patří sem také symbolika společného jídla, domácích mazlíčků nebo společného majetku. Zařadila bych sem i popis společných zvyků. Aktivity a události, o nichž autoři uvedli, že je dělají rádi společně. Patří sem často cestování, poznávání světa a rozdílných kultur, sport a jiné aktivity. Martina (p. s. č. 2) uvedla, že s partnerem sbírají knihy a večer sedí společně doma na gauči a navzájem si je předčítají. Lucie (p. s. č. 4) zmínila, že se oba vždy těší na to, až se po celém dni plném vlastních aktivit sejdou doma a budou spolu. Partnerský prvek vnímám i v plánování společné budoucnosti, kam patří i symbolika dětí, kterou do své koláže zapojily Kateřina (p. s. č. 1) a Lucie (p. s. č. 4).

Dle mého názoru do tématu vztahů patří i méně příjemné věci v podobě hádek a konfliktů. Tuto symboliku nese zejména koláž Lucie (p. s. č. 4) a též koláž jejího partnera. Oba však uvádějí, že vzniklý problém vždy vyřeší, a jejich vztah se tím posílí.

---

¹ Případová studie č. 1, dále označené jako p. s. č.

Součástí charakteristiky vztahu a také jedním z témat mladé dospělosti je sexualita. Několik participantů označilo stejný obrázek symbolikou sexuality a později i symbolem pokušení. Ti, kteří tak udělali, mluví o této skutečnosti jako o lákavé, přitom zakázané. Není to tak překvapivé vzhledem k tematice příběhu Adama a Evy. O tomto případu pojednává již Bible (Gn 3,6), kde je zmínka o pokušení Evy v podobě plodu lákavého na pohled. Zajímavé bylo, že někteří z autorů téma pokušení ve své koláži jen stěží hledali. František a Lucie (p. s. č. 4) se nezávisle shodli na označení obrázku s jídlem v rámci mého dotazu o pokušení, ačkoli obrázky s tématem sexuality v koláži měli. V některých kolážích se symbol sexuality naopak vůbec neobjevil.

Svou rozdílností v tvorbě mě zaujala dvojice Martiny a Štěpána (p. s. č. 2). Vybočují zejména pojetím jejich koláží. Artefakt, jež vytvořila Martina, přímo na diváka křičí partnerskou symbolikou. Pomocí nápisů, motivů společného žití a společných aktivit se můžeme lehce orientovat v hlavní zprávě, kterou tento artefakt přináší. Jedná se, na první pohled, o nejvíce vztahovou koláž ze všech vybraných. Autorka i během rozhovoru zmiňuje, že chtěla vytvořit ideální partnerský svět. V její koláži nalezneme lásku, společenství, zázemí, děti, vidinu společného žití a stáří, sexualitu atd. Jako jediná zvolila obrázek, na němž je již vytvořený pár z časopisu. Jak uvádí Mazehóová et al. (2023), může se jednat o odkaz na malou míru flexibility, proměnlivosti vztahu a těžkosti v přizpůsobivosti. Na druhé straně se může jednat o předem definovaný vztah, jež symbolizuje idealizaci partnerského soužití. S ohledem na celou atmosféru koláže jsem uvažovala spíše o této symbolice.

Naproti tomu stojí koláž jejího partnera Štěpána (p. s. č. 2), která naopak neobsahuje snad žádný partnerský prvek. Maximálně skutečnost, že jsou zde muž a žena. Podle Štěpánových slov o sobě však ani nevědí.

Nikde nepozoruji takovou rozdílnost v samotném pojetí tématu a následného zpracování. Tyto práce se liší již od základní myšlenky, až po uměleckou tvorbu.

Tereza (p. s. č. 3) zdůrazňuje pouto v koláži pomocí nápisu láska. Text umístila mezi dvě postavy, které o sebe nikterak nejví zájem a vypadají, že si každý žije ve svém světě. Vysvětluje, že láska pro ní hraje velkou roli nejen v celé koláži, ale i v jejím osobním životě. Její partner Martin má v koláži milostných vztahů více. Prvky těchto partnerských

vztahů znázorňuje pomocí vepsaných nápisů a dokreslených srdíček. V podobě modrých kapek znázornil modré z nebe, které jeden z mužů nese své partnerce. Autor uvádí paradox jednoho ze ztvárněných vztahů. Muž, ke kterému dokresloval milostné prvky, aby znázornil jeho velkou lásku ke své ženě, je stále pryč. Žena je často sama a stará se o svůj vlastní svět. Později jsme s autorem přišli na to, že se jedná o zobrazení vztahu jeho rodičů.

Autoři v případové studii č. 4 ztvárnili ve svých kolážích mnoho prvků partnerských vztahů, zejména Lucie. Zde můžeme vidět, že v podstatě cokoliv, co spojuje dva lidi, může být zároveň prvkem jejich partnerství. V této koláži se promítl autorčin dlouhodobý vztah, ve kterém je spokojená a vidí společnou budoucnost.

Jaké rozdíly a podobnosti můžeme sledovat v tvorbě mezi jednotlivými páry?

Jak již bylo uvedeno, každý pár tvořil se stejným zadáním, a tedy i stejným tématem. Většina participantů využila předně obrázků, které jsem jim poskytla. Dva páry využily pouze poskytnuté obrázky, jeden pár tyto obrázky doplnil o jiné.

Pár z případové studie č. 2 nepoužil žádné z poskytnutých obrázků a tvořil pouze z vlastních zdrojů.

Tento fakt je jedním z důvodů, proč se mi tvorba Martiny a Štěpána (p. s. č. 2) ve výsledku hůře srovnává s tvorbou ostatních. Jedná se také o pár, který se mezi sebou v tvorbě shodl nejméně. Bez pochyb na to má vliv právě užitý materiál, jelikož oba čerpali z rozdílně laděných materiálů. Odlišnost vidím ale i v myšlence. Každý z nich uchopil téma naprosto odlišným způsobem a tento rozhovor byl velmi zajímavý.

Ostatní páry se shodly minimálně jednou v použití stejného obrázku. Některé páry se shodly více a některé méně.

Nejvíce se shodl pár z případové studie č. 5. Lucie s Františkem použili 6 stejných obrázků. U většiny z nich se dokonce shodli v symbolice, kterou jim každý zvlášť připisuje. Například oba označili stejný obrázek pod představou pokušení, nebo zvolili stejný

obrázek pro znázornění Luciiny postavy. I přesto, že zde vznikla tak velká shoda, obě koláže jsou rozdílné zejména v jejich pojetí autorů.

Překvapilo mě, do jaké míry se shodl pár z případové studie č. 3. Tereza s Martinem použili sice jen 4 stejné obrázky, jednalo se však zejména o obrázky postav, tedy klíčových symbolik. Ostatní obrázky byly hodně podobně laděné. Vnímala jsem také podobnou energii z obou koláží. Tento pár si našel zastoupení mužů v jiných materiálech. Ani jednomu nevyhovovalo zobrazení v předložených obrázcích. Oba zvolili pro zastoupení mužského elementu v artefaktu muže, kteří jsou sportovně založení. V tomto případě jsem byla opravdu překvapena, jak moc podobně může působit koláž, kterou tvořil každý sám.

Každý pár, ačkoli dostal totožné zadání, pojal zpracování a v podstatě i pohled na tematiku naprosto odlišně.

Zdá se mi, že se vytvořila jakási stupnice podle toho, jaký pár jak uchopil téma Adama a Evy. Samozřejmě žádné zpracování není špatné, a tím jsem uklidňovala i samotné autory. Velmi zajímavé bylo pozorovat, jak si ve stejném zadání každý našel svou vlastní cestu. V některých zpracováních hraje větší roli biblický příběh, jinde zase osobní vztah partnerů.

Na jednom konci této pomyslné stupnice či škály zobrazení by stála Kateřina (p. s. č. 1), která pojala zadání Adama a Evy ze všech participantů nejvíce doslovně. Tvořila koláž dle biblického příběhu a nezamýšlela se nad tím, zda by se v koláži mohly objevit jiné postavy, nebo že by se jednalo o příběh z jejího světa. Chtěla znázornit všechny roviny příběhu, ačkoli nějaké prvky zůstaly skryty v jejich symbolice. Myslím si, že svou roli hraje i fakt, že Kateřina jako jediná z mých participantů pochází z věřící rodiny, a tak má o tomto tématu možná větší ponětí než ostatní autoři. Její partner Ota nelpěl tolik na příběhu samotném, pojal zadání více symbolicky. Nepracoval s ním však s myšlenkou tvoření ideálního páru, či páru ze svého okolí, což se během hovoru trochu změnilo. O postavách mluvil stále jako o Evě a Adamovi, ačkoli jsme se později dostali ke skutečnosti, že tvárnil vztah své matky a svého otce. Se symbolem stromu, jablka a hada se v koláži nesetkáváme, jelikož autor tvořil zejména symbolicky a chtěl nechat prostor pro diváka.

Štěpán (p. s. č. 2) tvořil svou koláž velmi ojedinělým způsobem. Stále však přemýšlel nad postavami Adama a Evy, ačkoli je zasadil do dnešní doby. Zmiňuje i biblický příběh. I když přiznává, že si ho přesně nepamatuje, při tvorbě koláže nad ním uvažoval.

Jeho partnerka Martina tvořila ve své koláži ideální představu o partnerském životě. V její tvorbě můžeme najít odkazy na biblický příběh v podobě jablka a pokušení. Jejím záměrem sice nebylo vytvořit koláž dle příběhu Adama a Evy, ale při tvorbě nad ním přemýšlela.

Tereza (p. s. č. 3) tvořila svou koláž více pocitově a směřovala ke ztvárnění toho, co má ráda. Sama od sebe nemluvila ani o svém partnerském vztahu, ale ani o vztahu Adama a Evy ve spojitosti se svou tvorbou. Tvořila spíše takovou ideu světa, ve kterém by se jí dobře žilo, v tom, co má ráda. Její partner Martin vytvořil koláž s podobným pocitem, doplnil ji však o několik příběhů. Ani jeden z nich nepojednává o typickém příběhu Adama a Evy, ale nejedná se ani o zpracování jeho partnerského vztahu. Během rozhovoru zjišťujeme, že Martin na koláži stvořil momentální vztah svých rodičů. Tato skutečnost byla i pro něj novinkou. Původním záměrem bylo vytvořit přírodní prostředí z věcí, které má rád a do něj zasadit postavy, jež mají své vlastní rozdílné milostné příběhy.

Lucie a František (p. s. č. 4) by se nacházeli na protější straně výše zmíněné škály. Pojali zadání ještě jiným odlišným způsobem než ostatní. Vytvořili koláž, jež popisuje jejich vlastní partnerský vztah. Oba tedy lepili tzv. hlavní postavy jako zástupce jich samých. Koláž představuje jejich vlastní světy, mužský, ženský a jejich společný. Téma Adama a Evy v podobě pokušení, nebezpečí a samotné zobrazení Boha jsme v kolážích dohledali až při společných rozhovorech. Dříve jejich umístění do artefaktu nezamýšleli.

Je velmi zajímavé, jak k tvorbě každý pár i každý jedinec přistoupil naprosto odlišně. Někteří tvořili čistě příběh Adama a Evy, aniž by si uvědomovali, že toto partnerské téma zasahuje i je samotné. Jiní vytvořili opak a koláž zaměřili na svůj partnerský život a prvky v něm. V některých případech bez propojení s myšlenkou na biblický příběh. Mezi těmito polaritami se nacházejí ostatní, kteří tvořili své koláže se zapojením z obou těchto skutečností. Někdo blíže příběhu Adama a Evy a doslovnému zadání, jiní více pocitově.

Jelikož se jedná o partnerský příběh, ať chceme, nebo ne, do tvorby tohoto tématu každý promítáme svůj či jiný partnerský vztah. V případě tohoto výzkumu jsem se setkala s vytvořením vlastních partnerských vztahů, ale také například s odrazem partnerského vztahu autorových rodičů. Tvorba je vždy ovlivněna situací, ve které se autor nachází a jež je momentálně aktuální.

V čem se může shodovat, nebo lišit tvorba žen a mužů?

Rozdílností mezi tvorbou žen a mužů můžeme uvést hned několik. Chtěla bych však zdůraznit, že není pravidlem, že by všechny ženy a všichni muži tvořili stejně. Každá práce je velmi individuální. To se mi potvrdilo i při mých rozhovorech s participanty. Uvedla bych zde prvky, ve kterých se mohou zmínění autoři potkávat. Nechci však tvořit vzorec, který funguje pro všechny stejně. To u umělecké tvorby zkrátka není možné.

U mých participantů jsem si mohla všimnout rozdílnosti v základním pocitu z koláže. Ženy si s artefakty na první pohled daly více práce. Mluvíme spíše o vizuální stránce věci, kdy jsem si všimla, že na kolážích žen se obrázky více prolínají, lépe na sebe navazují a společně tvoří novou vlastní atmosféru. Ženy při rozhovorech měly tendenci vysvětlovat ke každému obrázku jeho vlastní symboliku, a tedy odůvodnit, proč je každý jednotlivý obrázek pro ně v koláži důležitý. Naproti tomu muži tvořili více intuitivně a vybírali obrázky, které se jim líbily. Nepřemýšleli tolik nad tím, jak se jednotlivé artefakty k sobě budou hodit ve výsledném celku. Mnoho z nich nekladlo důraz ani tak na to, co na jednotlivých obrázcích je, ale spíš na to, co samy o sobě představují. (Nezáleží na tom, zda jsou na obrázku palmy, nebo moře či les, důležité je, že se jedná o symboliku přírody). Jednotlivé obrázky působí více nahodile a uvolněně poskládané na papíře. Tyto poznatky se mi potvrdily i při následných rozhovorech. Mohla bych ale tvrdit, že například Ota (p. s. č. 1) měl více promyšlenou symboliku pro jednotlivé obrázky než ostatní muži. To je přesně důvodem, proč nemůžeme vytvořit jeden ucelený rámeček, jenž se dá aplikovat na všechny účastníky výzkumu.

Někteří participanté vložili do své koláže více postav. Jejich zpracování se ale liší v tom, že například Lucie (p. s. č. 4) obsadila do všech postav sebe a svého partnera v

různorodých podobách. Martin a Tereza (p. s. č. 3) mají v koláži též hodně postav. V tomto případě však každý představuje někoho jiného. Do některých z nich obsadili někoho ze svého okolí, některé představují jenom symbol vlastností či představ.

U tvorby dvou mužů, konkrétně u Martina (p. s. č. 3) a Oty (p. s. č. 1), jsme přišli na zajímavou skutečnost. Oba tito autoři nevědomky ztvárnili vztah svých rodičů. Ota plánovaně lepil příběh Adama a Evy na velmi symbolické úrovni. Mluvil hodně o zázemí a postojích ztvárněných postav. Později jsem z rozhovoru usoudila, že se může jednat o vztah jeho matky a otce. Moje teorie mi byla později autorem potvrzena. Martin do své koláže umístil několik vztahových příběhů. Když jsem se doptávala, koho by do daných postav obsadil, sám přišel na to, že ztvárnil vztah svých rodičů. Byl z této skutečnosti překvapen, protože tento záměr zpočátku neměl.

Tato situace byla překvapivá, jelikož z ní vyvstalo něco nového. Dle zvyku sledujeme partnerské vztahy s domněním, že se jedná o ztvárnění autora a jeho vztahu, případně vztah, který by si přál, jak uvádí v ústním sdělení Zeman (2021). V tomto případě se však jedná o vztah partnerových rodičů. Touto skutečností se nám potvrzuje, jak moc nás ovlivňují okolnosti, které na nás v danou chvíli doléhají.

Díky tomu, že většina z participantů využila k tvorbě poskytnuté obrázky, mohli jsme tak nahlédnout na zajímavou skutečnost.

Každý obrázek, přestože dokážeme popsat, co na něm je, může nést pro každého jinou symboliku. Záleží na jeho použití, konceptu a samozřejmě na pocitu, který z něj každý jednotlivý autor má. Pár z těchto momentů bych zde ráda uvedla jako příklad.

Bílé nádobí v poličce

Kateřina (p. s. č. 1) použila tento obrázek pro symboliku čistoty.

Lucie (p. s. č. 4) lepila tento obrázek s úmyslem znázornit potřebu řádu u svého partnera.

Antická stavba

V případové studii č. 1 pro Otu, ačkoli nevěřícího člověka, představovala symbol vyšší moci, která stvořila vše, co se v ráji nacházelo a následně na vše dohlížela. Symbol něčeho, co určuje pravidla.

Pro Františka (p. s. č. 4) odkazovala tato budova na jeho vysněnou cestu do Říma, kam chce s Lucií vyrazit.

Palmový list

Tereza (p. s. č. 3) použila tento obrázek k doplnění dalších obrázků, které tvořily dojem přírody.

Lucie (p. s. č. 4) jako předěl mezi jejími ženskými principy, které někdy musejí být zkroceny, aby dokázala žít se svým partnerem v symbióze. Takový můstek či žebřík z jejího světa do světa společného.

Kateřina (p. s. č. 1) použila tento obrázek jako palmovou ratolest, jež má svou roli v několika biblických příbězích. Použila ho pro znázornění ráje.

Pláž s kameny

Tento obrázek byl použit ve dvou kolážích velmi rozdílným způsobem. Ota (p. s. č. 1) ho použil jako zobrazení hezkého slunného počasí v ráji. Lucie (p. s. č. 4) naopak jako symboliku těch horších chvil a částí společného vztahu. Tyto situace symbolizují kameny občas odhalené přílivem.

Pevně věřím, že tento systém výzkumu by se dal aplikovat dál s několika dalšími účastníky. Bylo by určitě zajímavé získávat více a více informací, které by potvrdovaly a nebo vyvracely teoretické závěry, na které jsem díky tomuto zkoumání mohla přijít. Pokud bych mohla v tomto procesu pokračovat, chtěla bych oslovit i páry z jiných věkových kategorií. Tím by mohl vzniknout nový pohled, jelikož každé vývojové období nese jiná témata k řešení.

Oslovila jsem i jeden neheterosexuální pár, spolupráce bohužel nakonec nevyšla. Myslím si, že by se jednalo o velmi zajímavé zpracování partnerského tématu v podání dvou žen či dvou mužů. Výzkum by tak mohl získat nový rozměr.

Co se týče případných úskalí mého výzkumu, zařadila bych sem skutečnost, že jsem pracovala s poměrně malou skupinou participantů. Čím více párů bych do svého výzkumu zařadila, tím větší potvrzení mých teoretických závěrů bych získala.

Časová náročnost zde hraje svou vlastní roli. Pouze jedno setkání s participanty zapříčinilo otevřené otázky v zaznamenaných rozhovorech. Snažila jsem se získat fotku koláže ještě před naším osobním setkáním, abych se na rozhovor připravila v podobě prvních dojmů a nacítění se. Nějaké otázky jsem si předpřipravila, vždy ale záleželo zejména na situaci a komunikaci participanta. Nové otázky vyvstávaly samozřejmě i během rozhovoru. Další však přicházely i během zpracování rozhovorů do psané formy v podobě případových studií. Na tyto dotazy jsem již nezískala odpověď, a tak v textu zůstávají nezodpovězeny. Přemýšlím, zda by bylo prospěšné se s participanty sejít znovu. Myslím si, že pro tento výzkum jsem získala, co jsem potřebovala. Pro případnou terapeutickou práci by další schůzka určitě potřebná byla.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zkoumání partnerských prvků v koláži, jak již napovídá samotný název. Nejen však symbolů partnerských, ale i dalších, jež se tohoto tématu dotýkají a jež souvisí s biblickým příběhem Adama a Evy.

Technika koláže byla vybrána z důvodu větší dostupnosti pro lidi bez umělecké zkušenosti. I mě osobně technika koláže pomohla při mém překonávání výtvarné krize. Necítila jsem takový tlak na výkon a mohla jsem se při tvorbě lépe uvolnit. Člověk se může cítit bezpečněji a ve vzniklé koláži ne tolik odhalen. Tato tvorba je pro něho jednodušší, jelikož pracuje s již hotovými artefakty, které přetváří v nové souvislosti.

Koláž je nenápadným nástrojem tvorby, který v sobě nese hodně skryté symboliky. Je velmi rozmanitá a přístupná lidem v každém věku. Může se s ní pracovat v mnoha vybraných technikách, pro svůj výzkum jsem zvolila tu základní, ačkoli jiné prvky nebyly zakázány. Ve vzniklých kolážích jsem se setkala s trojrozměrnými prvky i dotvořením nalepených obrázků kresbou a nápisy. V tomto výzkumu šlo zejména o zadání, jež obsahovalo vytvoření koláže na téma biblického příběhu Adama a Evy. Jelikož jsem věřící, toto téma mi je blízké a bylo zajímavé pozorovat skutečnost původu tohoto příběhu v jednotlivých tvorbách.

Jedna z účastnic výzkumu pochází z věřící rodiny a je faktem, že tvorbu pojala v určitých skutečnostech jinak než ostatní. Příběh Adama a Evy, jak ho známe, hrál v její koláži větší roli než u ostatních.

Teoretická část se věnuje koláži jako takové, její historii, umělcům, jež s jejími různorodými technikami pracovali a v neposlední řadě jejímu užití v arteterapii. Pojednává také o biblickém příběhu Adama a Evy. Řeší jeho jednotlivé symboliky, které jsou později zkoumány v artefaktech participantů.

Oslovila jsem lidi ve věku mladé dospělosti, kdy jsou ústředními tématy právě vztahovost, získávání nových sociálních rolí, osamostatnění se od primární rodiny a možné zakládání rodiny vlastní. O tomto vývojovém období a jejích klíčových tématech také pojednává teoretická část této práce.

Prostřednictvím zkoumání vzniklých artefaktů a pomocí kvalitativního výzkumu jsem se snažila získat co nejvíce informací jak o jednotlivých prvcích v koláži, tak i o celkovém dojmu z ní. Velkou roli hrály mé počáteční pocity, ale zejména pocity autora ze své vlastní koláže. Reflexe zkušenosti z tvorby a strategie, s jakou byl daný artefakt tvořen. S jakým pocitem byl kladen jaký obrázek, jakou roli hraje jejich vzájemný vztah a jak se odrážejí ve vnímání světa. To jsou dvě nejdůležitější položky, jež se v koláži promítají a navzájem prolínají: autorův svět a biblický příběh Adama a Evy.

Obrázky, u kterých bez problému dokážeme popsat, co se na nich nachází, mohou nést pro každého jinou symboliku. Praktická část uvádí pár přímých důkazů aplikovaných na konkrétních obrázcích, jež se objevují ve vícero kolážích. Popisuje, s jakým záměrem který autor použil obrázek, aby znázornil svou představu.

V rámci rozdílnosti tvorby mezi ženami a muži bylo uvedeno, že ženy, které se zúčastnily výzkumu, svou tvorbu více symbolicky a do detailů promyšlejí. Muži, jež se zúčastnili výzkumu, se soustředí spíše na celkový dojem, kdy pro ně není tolik podstatné, co na obrázku přesně je, ale jaký bude tvořit dojem v celku. U rozhovoru s muži se vícekrát stalo, že nedokázali uvést jiný důvod pro zvolení daného obrázku, než že se jim líbí. I v této skutečnosti jsem se setkala s výjimkou, kdy jeden z autorů myslel více na symboliku než ostatní muži. Je to důkazem, že zkrátka nelze hodnotit všechny stejným způsobem. Ideální rámeček vytvořit nelze, a ani to nebylo cílem.

Diferenciace se vyskytují i v rámci rozdílnosti pojetí zadání, ačkoli jak víme, každý autor tvořil se stejným zadáním. Tyto odlišnosti se objevily i v artefaktech partnerů. V některých případech více a někdy méně. Svou roli hraje bez pochyby, zda spolu autoři získané zadání před tvorbou konzultovali. Výběr obrázků a tvorba koláže pak probíhaly individuálně.

Dle mého názoru byly cíle bakalářské práce v rámci jejího rozsahu naplněny. Ve výzkumu se potvrdilo, že každý autor je jedinečný, a tak je i jeho tvorba velmi individuální. I přesto, že účastníci výzkumu v rámci jednotlivých párů žijí v jednom milostném vztahu, mohou společné vazby vnímat a zejména znázornit rozdílně.

Výhodou bylo, že každý tvořil svou koláž. Dále pak i rozhovor probíhal nejprve s každým zvlášť, až poté dohromady v páru. Autor tak mohl dát naprosto volný průběh svým fantaziím, emocím a kreativitě. Zde se potvrdila autenticita tvořených artefaktů, kdy každý do posledního participanta vytvořil svou koláž jinak.

Pokud by tento výzkum mohl pokračovat nadále v tomto duchu, určitě by sloužil k většímu potvrzení teorií vzniklých tímto výzkumem. Bez pochyby by s narůstajícím počtem participantů také vzrostla rozmanitost zpracování. Více netradičních zobrazení, nových a nových pojetí tohoto dobře známého biblického příběhu.

Bylo by zajímavé tuto škálu doplnit také o páry jiného věku. Jiné věkové kategorie přinášejí jiná vývojová témata, ačkoli téma partnerství a vztahovosti stále zůstává. Pouze se s daným věkem proměňuje.

Co mě překvapilo a kde jsem i trochu narazila, je fakt, že zpracování oslovených participantů se často poměrně oddálilo od biblického příběhu. Symbolika probíraná v teoretické části v podobě pocitu z ráje, zkoumání postavení stromu, reakce Evy na hada a role pokušení skrytá v jablku z těchto koláží nějakým způsobem vymizela. Kladením otázek týkajících se tématu jsem se snažila dozvědět a alespoň částečně nalézt skrytou symboliku příběhu. Tato skutečnost, ačkoli pro mě byla překvapením, přinesla i velké poučení a nový náhled.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Baleka, J. (2010). *Výtvarné umění. Výkladový slovník*. Academia Praha
- Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad*. (2009) Karmelitánské nakladatelství, s. r. o., Kostelní Vydří.
- Čavar, M. (2021). Faith in Hagiotherapy. *Psychiatria Danubina*, 33 (suppl 4), 918-922.
- Fouilloux, D. (1990). *Slovník biblické kultury*. Ewa.
- Hall, J. (1991). *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Mladá fronta.
- Hendl, J. (2023). *Kvalitativní výzkum - základní teorie, metody a aplikace*. Portál
- Chrastina, J. (2019). *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Univerzita Palackého v Olomouci
- Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Grada
- Lhotová, M. & Perout, E. (2018). *Arteterapie v souvislostech*. Portál
- Mazehóová, Y., Kouřilová, J., Kronika, O. A., Pech, M., Perout, E. (2023) *Koláž jako nástroj (arte)terapie a sebepoznání*. Seria.
- Mitchell, S. A., & Black, M. J. (2022). *Freud a po Freudovi. Dějiny moderního a psychoanalytického myšlení*. Triton
- Moulin, R. J. (1993). *Jiří Kolář*. Odeon
- Remeš, P. & Halamová, A. (2013) *Nahá žena na střeše. Bible a psychoterapie*. Pompei.
- Royt, J. (2006) *Slovník biblické ikonografie*. Karolinum
- Rulíšek, H. (2006). *Slovník křesťanské ikonografie. Postavy, atributy, symboly*. Karmášek.
- Říčan, P. (2006). *Psychologie. Příručka pro studenty*. Portál
- Švaříček, R., Šedřová, K., a kol. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Portál.

Elektronické zdroje

Arnett, J. J. (2010). Oh, Grow Up! Generational Grumbling and the New Life Stage of Emerging Adulthood—Commentary on Trzesniewski & Donnellan (2010). *Perspectives on Psychological Science*, 5(1), 89–92. <http://www.jstor.org/stable/41613313>

Friedlová, A. (2007). *Hagioterapie* [Diplomová práce, Jihočeská univerzita]. https://dspace.jcu.cz/bitstream/handle/20.500.14390/1588/diplomova_prace_-_Hagioterapie.pdf?sequence=1cz

Hamerníková, J. (2013). *Pocta Jiřímu Kolářovi* [Diplomová práce, Jihočeská univerzita]. https://theses.cz/id/vdrva2/Pocta_Jimu_Kolovi.pdf

Holubová, M. (2020). *Zvíře jako symbol. Paradox hada* [Bakalářská práce, Jihočeská univerzita]. https://theses.cz/id/0nqjr3/BP_Holubova_Marie.pdf

Hromádková, K. (2017). *Historie a současnost arteterapie v psychiatrických zařízeních v ČR* [Bakalářská práce, Jihočeská univerzita]. https://theses.cz/id/s7n6mp/DP_Hromadkova.pdf?lang=en

Ježková, K. (2021). *Zpracování tématu Adam a Eva u studentů arteterapie* [Bakalářská práce, Jihočeská univerzita]. <https://theses.cz/id/5wk5g0/45437293>

Marxová, L. (2018). *Koláž a její vývojové peripetie s přesahy k netradičním výrazovým prostředkům a výtvarným technikám* [Diplomová práce, Univerzita Karlova]. <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/97847/120295367.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ondrášková, P. (2012). *Strom ve fantazijní krajině* [Bakalářská práce, Jihočeská univerzita]. https://dspace.jcu.cz/bitstream/handle/20.500.14390/29289/Bakalarska_prace_-_Petra_Ondraskova.pdf?sequence=1

- Remeš, P. (2020). *Institut existenciální hagioterapie*. www.hagioterapie.cz
- Smolíková, P. (2009). *Náboženství v terapiích Jana Czecha a Prokopa Remeše*. [Bakalářská práce, Univerzita Pardubice]. <https://theses.cz/id/bt3xpm/>
- Stallings, J. W. (2015). *Collage as an Expressive Medium in Art Therapy*. *The Wiley Handbook of Art Therapy*, 163–170. <https://doi.org/10.1002/9781118306543.ch16>
- Stockwell, P. (2017). Collage. In: *The Language of Surrealism. Language, Style and Literature*. Palgrave, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-39219-0_6
- Szarvasová, M. (2019). *Náboženské symboly a jejich užívání v současné společnosti* [Bakalářská práce, Jihočeská univerzita]. https://dspace.jcu.cz/bitstream/handle/20.500.14390/41041/Szarvasova_Michala_BP.pdf?seq
- Voříšková, L. (2006). *Koláž - spojení obrazu s písmem*. [Diplomová práce, Jihočeská univerzita]. https://dspace.jcu.cz/bitstream/handle/20.500.14390/25484/Voriskova_Lenka.PDF?sequence=1
- Votoček, L. (2022, 11. července). *Příběh Adama a Evy z filozofického hlediska*. Genesis Era. Maranatha z.s. <https://genesisera.cz/pribeh-adama-a-evy-z-filozofickeho-hlediska/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Obrázek č. 1 – Kateřina, Obrázek č. 2 – Ota

Příloha č. 2: Obrázek č. 3 – Martina, Obrázek č. 4 – Štěpán

Příloha č. 3: Obrázek č. 5 – Tereza, Obrázek č. 6 – Martin

Příloha č. 4: Obrázek č. 7 – Lucie, Obrázek č. 8 – František

Příloha č. 5: Instrukce k tvorbě koláže

Příloha č. 6: Informovaný souhlas

Příloha č. 2

Obrázek č. 3 – Martina

Obrázek č. 4 – Štěpán

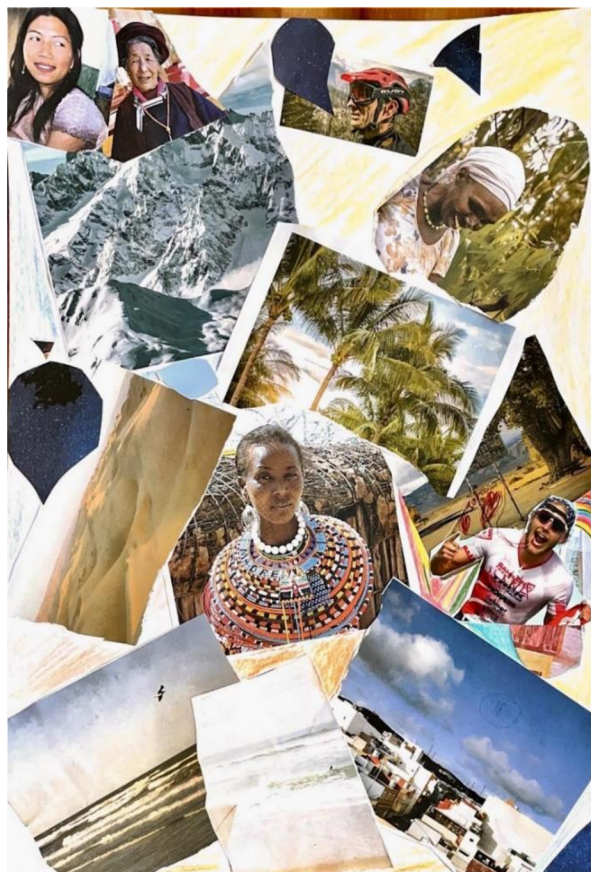

Příloha č. 3

Obrázek č. 5 – Tereza

Obrázek č. 6 – Martin

Příloha č. 5

Instrukce k tvorbě koláže

Co budete potřebovat?

- dobré lepidlo na papír
- nůžky
- čtvrtku velikosti minimálně A3 (či větší)
- vytištěné obrázky

Tvorba koláže na téma Adam a Eva:

Obdrželi jste ode mě flash disk s naskenovanými fotografiemi. Ty budou sloužit jako materiál k vytvoření koláže. Můžete také čerpat z časopisů, novin, knih a obrázků, co najdete k tomuto tématu a měli byste pocit, že by se vám hodilo.

Vyberte obrázky, které dle svého uvážení do koláže chcete použít a vytiskněte si je (doporučuji vytisknout si víc obrázků/více variant, ať máte bohatý výběr).

Nemusíte použít všechny obrázky na stránce, nemusíte ani použít celý obrázek, pokud by se vám hodila pouze některá jeho část. Obrázky nemusíte pouze stříhat, můžete je i trhat, tak vznikne i přirozenější spojení mezi nimi. Poté si přichystejte lepidlo, čtvrtku a nechte proudit vaši fantazii.

Nejde o perfektní výkon či splnění očekávání, jedná se zejména o váš zážitek a pocit ze samotného tvoření koláže. Snažte si proces spíš užít, než se z něj stresovat.

Koláže budete v páru tvořit dva, každý tu svou a každý SÁM! Moc prosím, abyste, pokud možno, koláže tvořili v rámci jednoho týdne, nejlépe maximálně týden před naším společným rozhovorem.

Rozhovor proběhne nejdřív s každým individuálně a pak i společně. Zde si mezi sebou koláže ukážete a budete na tu partnerovu reagovat. Proto také prosím, abyste si navzájem své vytvořené koláže před naším rozhovorem neukazovali.

Přeji příjemnou zábavu a těším se na společné setkání.

Příloha č. 6

Informovaný souhlas

Informovaný souhlas účastníka výzkumu:

Vážený pane, vážená paní,

v souladu se zásadami etické realizace výzkumu Vás žádám o souhlas s Vaší účastí ve výzkumném projektu v rámci bakalářské práce.

Název projektu: Odras partnerských vztahů v koláži

Řešitel projektu: Eliška Laudová, email: Ell.Matejkova@seznam.cz

Název pracoviště: Obor Arteterapie, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Vedoucí práce: Mgr. Luboš Krninský, Ph.D, e-mail: lkryninsky@pf.jcu.cz

Cíl výzkumu:

- identifikace motivů v tématu Adam a Eva
- identifikace rozdílů ve zpracování, jak už mezi partnery, tak mezi ženami i muži
- porovnání interpretací po rozhovorech nad kolážemi s oběma členy páru

Popis výzkumu: Oslovené páry budou tvořit koláže na téma Adam a Eva z přiloženého materiálu, mohou použít i materiál vlastní. Každý bude tvořit vlastní, bez komunikace se svým partnerem. Časová dotace na tvorbu je neomezená. Požaduje se však, aby koláž tvořili v rámci jednoho týdne, kdy se po dokončení sejdeme k osobnímu rozhovoru. Rozhovor bude probíhat nad kolážemi nejprve s každým zvlášť a poté dohromady. Rozhovor bude trvat přibližně hodinu, více či méně dle potřeby. Bude zaznamenáván na diktafon a následně přepsán do praktické části mé bakalářské práce. Vše bude uvedeno anonymně. Se souhlasem uvedu pouze věk osob a délku vzájemného vztahu. Oslovená osoba do výzkumu vstupuje dobrovolně a s možností výzkum opustit.

.....
datum a podpis řešitele projektu

Prohlášení a souhlas účastníků s jejich zapojením do výzkumu:

Prohlašuji a svým níže uvedeným vlastnoručním podpisem potvrzuji, že dobrovolně souhlasím s účastí ve výše uvedeném projektu a že jsem měl/a možnost si řádně a v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace o výzkumu, zeptat se na vše podstatné týkající se účasti ve výzkumu a že jsem dostal/a jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Byl/a jsem poučen/a o právu odmítnout účast ve výzkumném projektu nebo svůj souhlas kdykoli odvolat bez represí.

Jméno a příjmení účastníka:.....

Datum narození:.....

Adresa trvalého bydliště účastníka:.....

Podpis účastníka: .....